אלף חנוך ברוך הלוי זילברש

Targum Megillot $ 500.-

דוד חיים זילברשלג
רח' בן-עוזי 14 — [illegible]

מן [illegible] השו"ר

הדין לכתב הקר' יוסף [illegible] השו"ר

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Hs. Ros. 686

π2

(2) Z

הקדמה לרש"י על שיר השירים

אחת דיבר אלהים שתים זו שמעתי מקרא אחד יוצא לכמה טעמים וסוף דבר
אין לך מקרא יוצא מידי פשוטו ומשמעו ואע"פ שדברו הנביאים
דבריהם בדוגמא צריך ליישב הדוגמא על אופניה ועל סדרה כמו שהמקראות
סדורים וזה במדרש זה וגם במדרש אחר ויש מפטירים בכמה אגדות ומקראות לבדם
ואינם מתיישבים על לשון המקרא וסדר המקראות והעירותי בלבי לתפוש משמעות ב
המקרא ליישב ביאורם על סדרם והמדרשות מרבותינו אקבעם על סדר מדרש מדרש
איש איש במקומו ואומר אני שראה שלמה ברוח הקדש שעתידין ישראל לגלות
גולה אחר גולה חורבן אחר חורבן ולהתאונן בגלות הזה על כבודם הראשון
ולזכור חיבה ראשונה אשר היו סגולה לו מכל העמים לאמר אלכה ואשובה אל
אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה ויזכרו את חסדיו ואת מעלם אשר מעלו בו
ואת הטובות אשר אמר לתת להם באחרית הימים ויסד הספר הזה
ברוח הקדש כלשון אשה צרורה אלמנות חיות משתוקקת על
בעלה מתרפקת על דודה מזכרת אהבת נעוריה אין
ומודה על נפשה אף דודה צר לו בצרתה ומזכיר
חסדי נעוריה ונוי יופיה וכשרון פעלה אשר
בהם נקשר עמה באהבה עזה להודיעה כי
לא מלבו ענה ולא שלוחיה שלוחין כי עוד
היא אשתו והוא אישה והוא עתיד
לשוב אליה בקרב הימים בחיינו
וביתנו ועינינו רואות
אכי"ר

קניתי הדה ב' מעות [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] הד"ר

שיר	שירין

השירים אשר לשלמה א
ישקני מנשיקות פיהו כי
טובים דדיך מיין לריח

ותושבחן דאמר שלמה נביא מלכא דישראל
ברוח נבואה קדם רבון כל עלמא ה' עשרה
שירין אתאמרו בעלמא הדין שירא דין
משובח מן כולהון שירא קדמאה
אמר אדם בזמן דאשתביק ליה חוביה
ואתא יומא דשבתא ואגין עלוהי פתח פומיה ואמר מזמור שיר ליומא דשבתא׃
שירא תניינא אמר משה עם בני ישראל בזמן דבזע להון מרי עלמא ית ימא
דסוף פתחו כולהון ואמרו כחדא שירתא דהכדין כתיב בכן שבח משה ובני ישראל׃
שירא תליתאה אמרו בני ישראל בזמן דאתייהבת להון בירא דמיא דהכדין כתיב
בכן שבח ישראל׃ שירא רביעאה אמר משה כד מטא זמניה לאסתלקא מן עלמא
ואוכח בה ית עמא דישראל דהכדין כתיב האזינו השמים ואמללה׃ שירא חמישאה אמר
יהושע בר נון כד אגיח קרבא בגבעון וקמו ליה שמשא וסיהרא תלתין ושית שעין
ופסקו מלמימר שירתא פתח פומיה איהו ואמר שירתא דהכדין כתיב בכן
ישבח יהושע קדם ה'׃ שירא שתיתאה אמרו ברק ודבורה ביומא דמסר ה' ית
סיסרא וית משריתיה בידא דבני ישראל דהכדין כתיב ושבחת דבורה וברק בר
אבינועם׃ שירא שביעאה אמרת חנה בזמן דאתיהיב לה בר מן קדם ה' דהכדין כתיב
וצליאת חנה ברוח נבואה ואמרת׃ שירא תמינאה אמר דוד מלכא דישראל על כל
ניסיא דעבד ליה ה' פתח פומיה ואמר שירתא דהכדין כתיב ושבח דוד בנבואה
קדם ה'׃ שירא תשיעאה אמר שלמה מלכא דישראל ברוח קודשא קדם רבון כל
עלמא ה'׃ ושירא עשיראה עתידין למימר גלוותא בזמן דיפקון מן גלוותהון
דהכדין כתיב ומתפרש על ידוי דישעיה נביא שירא דין יהי לכון לחדוא כליל אתקדשות
חגא דפסחא וחדות לבא כעמא דאזלין לאתחזאה קדם ה' תלת זמנין בשתא במיני זמר
וקל טבלא למיעל לטורא דה' ולמפלח קדם ה' תקיפא דישראל׃ ישקני אמר שלמה

רש"י ז"ל

שיר השירים אשר לשלמה שנו רבותינו כל שלמה האמור בשיר השירים
קדש מלך שהשלום שלו שיר שבח על כל השירים אשר נאמר
להקב"ה מאת עדתו ועמו כנ"י אמר ר' עקיבא לא היה כדאי ביום שנתן בו
שה"ש לישראל שכל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים א"ר אלעזר בן
עזריה למה"ד למלך שנטל סאה חטים ונתנה לנחתום אמר לו הוציא
לי כך וכך סולת כך וכך סובין כך וכך מורסן ושלבת לי מתוכה
גלוסקא אחת מנופה ומעולה כך כל הכתובים קדש ושה"ש קדש קדשים
שכולו יראת שמים וקיבול עול מלכותו׃ ישקני מ"מ זה השיר
אומרת

נחל אשכול

ישקני תמ"פ ג' תיבות במקום זה כנגד ג' נשיקין
ודה"ג כי טובים דודיך מיין אם קדוש
נמצא מבינה׃ שחורה אני ונאוה פי' קודם הייתי
שחורה כשהייתי בטחינת יוד' ואח"כ אני נאוה
כשנגשתי

שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים שֶׁמֶן תּוּרַק שְׁמֶךָ עַל כֵּן עֲלָמוֹת אֲהֵבוּךָ׃ מָשְׁכֵנִי אַחֲרֶיךָ נָּרוּצָה הֱבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בָּךְ נַזְכִּירָה דֹדֶיךָ מִיַּיִן מֵישָׁרִים אֲהֵבוּךָ׃ שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם

[illegible] בריך שמיה דיי דיהב לן
אורייתא על ידוי דמשה ספרא
רבא כתיבא על תרין לוחי אבניא
ושתא סדרי משנה ותלמודא
בגרמא והוה מתמלל עמנא אפין
באפין כגבר דנשיק לחבריה מסגיאות
חביבותא דחביב לן יתיר משבעין
עממיא׃ לריח ניסך וגבורתך
דעבדתא לעמך בית ישראל זעו
כל עממיא דשמעו ית שמע
גבורתך ונסיך טבא ושמך קדישא

אשתמע בכל ארעא דהוה בחיר ממשח רבותא דהוה מתרבי על רישי
מלכין וכהנין ובגין כן רחימו צדיקיא למהך בתר אורח טובך בדיל דיחסנון
עלמא הדין ועלמא דאתי׃ משכני כד נפקו עמא בית ישראל ממצרים הות
מדברא שכינתא דמרי עלמא קדמיהון בעמודא דעננא ביממא ובעמודא
דאישתא בליליא׃ אמרין צדיקי דרא ההוא רבון כל עלמא נגדנא בתרך
ונרהט לאורח טובך וקריב יתנא בשיפולי טורא דסיני והב לן ית
אורייתך מבית גנזך דרקיעא ונחדי בעשרין ותרתין אתוון דמכתבא
בהון ונדכר יתהון ונרחם ית אלהנא ונרחק מבתר טעוות עממיא
וכל צדיקיא דעבדין דתקין קדמך ידחלון מנך וירחמון ית פקודך׃ שחורה
כד עבדו בית ישראל ית עגלא אתקדרו אפיהון כבני כוש דשרן במשכני
קדר וכד תבו בתיובתא ואשתביק להון קבא זיו יקר אפיהון כמלאכיא על
דעבדו יריעתא למשכנא ושרת ביניהון שכינתא דיי ומשה רבהון סליק
לרקיעא

רש״י ז״ל

אומרת כן בפיה ובגלותה ובאלמנותה מי יתן וישקני המלך
שלמה מנשיקות פיהו כמו מאז לפני [illegible]
[illegible]
הראשון [illegible] כי טובים דודיך מיין מכל
משתה יין [illegible] עונג ושמחה ולשון עברי הוא להיות
כל סעודות עונג ושמחה [illegible]
[illegible]
[illegible]
להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים [illegible]
ערבים עליהם [illegible]
ומחבים [illegible]
טוב [illegible] שמן טוב׳ [illegible] שמניך טובים אחריהו
בהם

נחל אשכול

נעשיתי בפחיתות ה׳
אל תראוני שאני שחרחורת כאשר אין
[illegible] לישראל [illegible]
[illegible] שאמר אל תראוני שאני
שחרחורת

כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה׃ אַל תִּרְאוּנִי שֶׁאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת שֶׁשֱּׁזָפַתְנִי הַשָּׁמֶשׁ בְּנֵי אִמִּי נִחֲרוּ בִי שָׂמֻנִי נֹטֵרָה אֶת הַכְּרָמִים כַּרְמִי שֶׁלִּי לֹא נָטָרְתִּי׃ הַגִּידָה לִּי שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי אֵיכָה תִרְעֶה אֵיכָה תַּרְבִּיץ

לרקיעא דיהב שלם ביניהון ובין
מלכיהון׃ אל תראוני אמרת כנשתא
דישראל לכל קביל עממיא לא תבזון
יתי על דאנא קדירא מנכון על
דעבדית כעובדיכון וסגידית לשמשא
ולסיהרא ארום נביאי שקרא אינון גרמו
לאסתלקא מנאי תקוף רוגזא דיי עלי
דאלפוני למפלח לטעוותכון ולמהלך
בנמוסיכון ולמרי עלמא דהוא אלהי
לא פלחית ולא אזלית בתר פיקודוי
ולא נטרית ית פקודוי וית אורייתיה׃
הגידה כד מטא זמניה דמשה למפטר
מן עלמא אמר קדם יי גלי קדמי דעמא

הדין עתידין למחטי ולמהלך בגלותא ביני עממיא דקשיין גזירתהון בחורתא ובשרבי
שמשא דטיהרא בתקופת תמוז ולמא דין יהון מטולטלין ביני עדרי בני דעשו וישמעאל
דמשתפין לך טעוותהון לחבריא׃ חס לו׃ אמר קודשא בריך הוא למשה נביא
איבעיא להון למהך בגלותא כנשתא דמתילא לריבא שפירתא ונפשי רחימת
לה תהי מהלכא באורח צדיקיא ותהא מסדרא צלותהא על פום [illegible]
ומדברי דרהא ותהא מלפא לבנהא דמתילין לגדיי עזין למהך לבי כנשתא
ולבי מדרשא ובזכותא דכולתא יהון מתפרנסין בגלותא עד זמן דאשלח מלכא

רש״י

בהם אבקו ארץ אשר שמעו שמעך המיוחד הטוב בעשותך גדולות במצרים׃
שמן תורק שמך להיות נקטר עליך [illegible] אשר תורק תמיד להיות
ריח ערב [illegible] דרך שמן ערב בכל עת שהוא בצלוחית
[illegible] אין ריחו נודף פתוחה ותריק אותה לכלי אחר ריחו נודף׳ על כן
עלמות אהבוך באו יהרו לקול השמועה [illegible] אף רחב הזונה כי
שמענו את אשר הוביש ה׳ את מי ים סוף [illegible]
[illegible] עלמות בתולות לפי [illegible]
ולפי [illegible] האומות׳ משכני [illegible] משלוחך מ
רמז שאמרת למשכני ואני אמרתי אחריך נרוצה להיות לך לאשה׳
הביאני המלך חדריו וגם עד היום הנה עודנה לי גילה ושמחה אשר נ
נדבקתי בך׳ נזכירה דודיך מיין גם היום באלמנות חיות תמיד אזכור
דודיך הראשונים מכל משתה עונג ושמחה׳ מישרים אהבוך אהבה
עזה אהבת מישור בלי עקבה [illegible] אשר אהבוך אבותי באותן הימים
זהו פשוטו לפי ענינו ולפי דוגמתו הם מזכירין לפניו חסד נעורי אהבת
כלולות לכתם אחרי במדבר ארץ ציה וצלמות וגם צידה לא עשו להם
והאמינו בו ובשלוחו ולא אמרו היאך נצא למדבר לא מקום זרע ומזונות
והלכו

נחל אשכול

שחרחורת ולכן אין לבם בי [illegible]
הנך יפה דודי אף נעים [illegible]
בתורה אף אתה מביא עלי
נגעים [illegible]
למוטב אף ערשנו רעננה זה בית
המקדש

בצהרים שלמה אהיה כעטיה על עדרי חבריך" אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיתיך על משכנות הרעים" לססתי ברכבי פרעה דמיתיך רעיתי" נאוו לחייך בתורים צוארך בחרוזים"

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

רש"י

[illegible]

ג

תורי זהב נעשה לך עם נקדות הכסף" עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו" צרור המור דודי לי בין שדי ילין" אשכל הכפר דודי לי בכרמי עין גדי" הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים" הנך יפה

[illegible]

רש"י

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

דודי אף נעים אף ערשנו
רעננה׃ קרות בתינו ארזים
ב רהיטנו ברותים׃ אני חבצלת
השרון שושנת העמקים׃
כשושנה בין החוחים כן רעיתי
בין הבנות׃ כתפוח בעצי היער

יהיה שכינת קודשך בעדן דאת שרי
ביננא ותקבל ברעוא צלותנא
ובעדן דאת שרי בפורייא חיבתא
ובננא סגיין על ארעא ואנחנא
פיישין וסגיין כאילן על עינא
דמייא דעפוייה שפיר ואנביה סגי׃
קורות. אמר שלמה נביא כמה יאי
בית מקדשא דיי׳ דאתבני על ידוי
מן קיסי גולמיש אבל יאי יאי בית
מקדשא דעתיד למתבנא ביומי
מלכא משיחא דלשורוהי יהוון מן ארזין דגנתא דעדן ושירותהי יהוון מן ברותי ושאגי
ושורבני׃ אני. אמרת כנשתא דישראל בעדן דמשרי מרי עלמא שכינתיה ביני אנא
[illegible]

רש״י

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

כן דודי בין הבנים בצלו חמדתי
וישבתי ופריו מתוק לחכי׃ הביאני
אל בית היין ודגלו עלי אהבה׃
סמכוני באשישות רפדוני
בתפוחים כי חולת אהבה אני

ויהב אורייתא לעמיה בההיא
שעתא בטללא שכינתיה דגנית
למתב ופתגמי אורייתיה בקיען
על מוריגי ושכר פקודוי נטירן
לי לעלמא דאתי׃ הביאני. אמרה
כנשתא דישראל אעיל יתי יי׳ לבית
מתיבתא מדרשא דישראל דסיני
למילף אורייתא מפום משה
ספרא רבא וטיקס פקודוי קבילית
עלי בחיבתא ואמרית כל דמליל יי׳ נעביד ונשמע׃ סמכוני ובעדן דשמעית
[illegible]

רש״י

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות דומה דודי לצבי או

[illegible]

רש"י ז"ל

בחל אשכול

[illegible]

לעפר האילים הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים ענה דודי ואמר לי קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך כי הנה הסתו עבר הגשם חלף הלך לו הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר נתנו ריח קומי

[illegible]

רש"י ז"ל

בחל אשכול

[illegible]

לכי רעיתי יפתי ולכי לך: יונתי בחגוי
הסלע בסתר המדרגה הראיני את
מראיך השמיעיני את
קולך כי קולך ערב ומראך נאוה:
אחזו לנו שעלים שעלים קטנים
מחבלים כרמים וכרמינו סמדר:
דודי לי ואני לו הרעה בשושנים:

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

עד שיפוח היום ונסו הצללים סב
דמה לך דודי לצבי או לעפר
האילים על הרי בתר: על משכבי ג
בלילות בקשתי את שאהבה נפשי
בקשתיו ולא מצאתיו: מצאוני
השמרים הסבבים בעיר את
שאהבה נפשי ראיתם: כמעט
שעברתי מהם עד שמצאתי את
שאהבה נפשי אחזתיו ולא ארפנו
עד שהבאתיו אל בית אמי ואל חדר

אקומה נא ואסובבה
בעיר בשוקים וברחובות
אבקשה את שאהבה
נפשי בקשתיו
ולא מצאתיו

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

הודה: השבעתי אתכם בנות ירושלם
בצבאות או באילות השדה אם תעירו
ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ:
מי זאת עלה מן המדבר כתימרות עשן
מקטרת מור ולבנה מכל אבקת רוכל:
הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים
סביב לה מגבורי ישראל: כלם אחזי
חרב מלמדי מלחמה איש חרבו על

ירכו מפחד בלילות: אפריון עשה
לו המלך שלמה מעצי הלבנון: עמודיו
עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן
תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלם:
צאינה וראינה בנות ציון במלך
שלמה בעטרה שעטרה לו אמו
ביום חתנתו וביום שמחת לבו: הנך

הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים מבעד לצמתך שערך כעדר הקצובות שעלו מן הרחצה שכלם מתאימות ושכלה אין בהם כחוט השני שפתותיך ומדברך נאוה כפלח הרמון רקתך מבעד לצמתך כמגדל דויד צוארך

שערך כעדר העזים שגלשו מהר גלעד

[illegible]

רש״י

[illegible]

נחל אשכול

מי זאת [illegible]

בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים שני שדיך כשני עפרים תאומי צביה הרועים בשושנים עד שיפוח היום ונסו הצללים אלך לי אל הר המור ואל גבעת

[illegible]

רש״י

[illegible]

נחל אשכול

אתי מלבנון כלה אתי מלבנון [illegible]

הַלְּבוֹנָה׃ כֻּלָּךְ יָפָה רַעְיָתִי
וּמוּם אֵין בָּךְ׃ אִתִּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה
אִתִּי מִלְּבָנוֹן תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי
מֵרֹאשׁ אֲמָנָה מֵרֹאשׁ שְׂנִיר
וְחֶרְמוֹן מִמְּעֹנוֹת אֲרָיוֹת
מֵהַרְרֵי נְמֵרִים׃ לִבַּבְתִּנִי אֲחֹתִי
כַלָּה לִבַּבְתִּנִי בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ
בְּאַחַד עֲנָק מִצַּוְּרֹנָיִךְ׃ מַה

ובגלותון דעמא בית ישראל עבדין רעותיה דמרי עלמא הוא משקליט יתהון בשמי מרומא וכן אמר כולך שפירתא כנשתא דישראל ומומא לית ביך׃ אמר יי במימריה עמי תהא יתבא כנשתא דישראל דדמיא לכלתא דהיא צניעא ועמי תיעלין לבית מקדשא ויתון מקרבין לך דורון רישי עמא דיתבין על נהר אמנה ודיירי דיתבין בריש טור תלגא ואומיא דבחרמון יהון מקרבין לך [illegible] דתקיפין כאריון [illegible] מן קרוי טוריא דתקיפין מן נמריא׃ לבבתני קביע על לוח לבי חביבותיך אחתי כנשתא דישראל דמתילא לכלתא דהיא צניעא קביע על לוח לבי חביבות זעיר דבחד מן צדיקיא כחד מן רבני סנהדרין ולכחד מן מלכיא דבית יהודה דהות יהיבא כלילא דמלכותא על צואריה׃ מה יאין במה שפירין עלי חיבתיך אחתי כנשתא דישראל דמתילא לכלתא דהיא צניעא במה טבא עלי חיבתיך יתיר משבעין אומיא ושום טב דצדיקיא [illegible] מכל בוסמנין׃

רש״י ז״ל

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

יָּפוּ דֹדַיִךְ אֲחֹתִי כַלָּה מַה טֹּבוּ
דֹדַיִךְ מִכָּל בְּשָׂמִים׃ נֹפֶת מיין וריח שמניך
תִּטֹּפְנָה שִׂפְתוֹתַיִךְ כַּלָּה דְּבַשׁ
וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֵךְ וְרֵיחַ שַׂלְמֹתַיִךְ
כְּרֵיחַ לְבָנוֹן׃ גַּן נָעוּל אֲחֹתִי כַלָּה
גַּל נָעוּל מַעְיָן חָתוּם׃ שְׁלָחַיִךְ
פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים עִם פְּרִי מְגָדִים
כְּפָרִים עִם נְרָדִים׃ נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם חצי

ובעידן דמצלין כהניא בעזרתא דקודשא שפוותהון נטפין בושמין וריח לבושיהון כריח לבונתא [illegible] צניעין כנכפי צניעא [illegible] דלית רשו לגבר למיעל לגווה [illegible] על ידי מלאכא ובתולתיך טמירין [illegible] דמיין מיין דנפקין ממבוע [illegible] ומתפרש לארבעה רישי נהרין׃ ושתלא דהוא חתים בשמא רבא וקדישא [illegible] על מיא׃ [illegible] פקודין [illegible] מלאין [illegible] טובין [illegible] כפורין עם רשקין נרד רשק ומוריקא

רש״י ז״ל

לפרס לשון שבר והוא לשון ארמי [illegible]

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

קנה וקנמון עם כל עצי לבונה
מר ואהלות עם כל ראשי בשמים:
מעין גנים באר מים חיים ונזלים
מן לבנון: עורי צפון ובואי תימן
הפיחי גני יזלו בשמיו יבא דודי
ה לגנו ויאכל פרי מגדיו: באתי
לגני אחתי כלה אריתי מורי עם
בשמי אכלתי יערי עם דבשי שתיתי

[illegible]

רש״י

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

ייני עם חלבי אכלו רעים שתו
ושכרו דודים: אני ישנה ולבי ער
קול דודי דופק פתחי לי אחתי
רעיתי יונתי תמתי שראשי
נמלא טל קוצותי רסיסי לילה:
פשטתי את כתנתי איככה

[illegible]

רש״י

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

אֲלַבָּשֶׁנָּה רָחַצְתִּי אֶת רַגְלַי אֵיכָכָה אֲטַנְּפֵם: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחֹר וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו: קַמְתִּי אֲנִי לִפְתֹּחַ לְדוֹדִי וְיָדַי נָטְפוּ מוֹר וְאֶצְבְּעֹתַי מוֹר עֹבֵר עַל כַּפּוֹת הַמַּנְעוּל: פָּתַחְתִּי אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי חָמַק עָבָר נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ בִּקַּשְׁתִּיהוּ וְלֹא מְצָאתִיהוּ

[illegible]

רש"י

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

קְרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי: מְצָאֻנִי הַשֹּׁמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר הִכּוּנִי פְצָעוּנִי נָשְׂאוּ אֶת רְדִידִי מֵעָלַי שֹׁמְרֵי הַחֹמוֹת: הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם אִם תִּמְצְאוּ אֶת דּוֹדִי מַה תַּגִּידוּ לוֹ שֶׁחוֹלַת אַהֲבָה אָנִי: מַה דּוֹדֵךְ מִדּוֹד הַיָּפָה בַּנָּשִׁים מַה דּוֹדֵךְ מִדּוֹד שֶׁכָּכָה הִשְׁבַּעְתָּנוּ: דּוֹדִי צַח וְאָדוֹם דָּגוּל

[illegible]

רש"י

[illegible]

נחל אשכול

פשטתי

[illegible]

מרבבה: ראשו כתם פז קווצותיו תלתלים שחורות כעורב: לחייו כערוגת הבשם מגדלות מרקחים שפתותיו שושנים נוטפות מור עבר: ידיו גלילי זהב ממולאים בתרשיש מעיו עשת שן מעלפת

עיניו כיונים על אפיקי מים רחצות בחלב ישבות על מלאת:

[illegible]

[illegible]

ספירים: שוקיו עמודי שש מיוסדים על אדני פז מראהו כלבנון בחור כארזים: חכו ממתקים וכולו מחמדים זה דודי וזה רעי בנות ירושלם:

ו אנה הלך דודך היפה בנשים

[illegible]

[illegible]

אנה פנה דודך ונבקשנו עמך: דודי ירד לגנו לערוגות הבשם לרעות בגנים וללקוט שושנים: אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים: יפה את רעיתי כתרצה נאוה כירושלם אימה כנדגלות: הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבוני שערך כעדר העזים שגלשו מן הגלעד: שניך

תמן דשריא אתרת בנשתה דישראל על חובין ותרווין דאשתדור דאשתבחו בי אחרין בגלותא בטן הלרי בתולבתא ונקום אנת וחנן ונצלי קדמוהי ונבעי רחמין עמך: דודי ותנורי עלמנא קביל צלותהון ברעותא ונחת לבבל למנהרין דהכימכיא ויהב רווחא לעמיה ואסקנון מגלותהון על ידי כורש ועזרא ונחמיה

וזרובבל בר שאלתיאל וקבי יהודאי ובנו ית מקדשא ומנו כהניא על קורבניא וליואי על מטרת מימרא דקודשא ושלח אישתא מן שמיא וקביל ברעוא ית קורבנא וית קטורת בוסמין וכגבר דרחים ית ברתיה רחימתיה בה מפנקין כן פנקינון וכגבר דמלקט ורדין מן מישרא כן כנשנון מן בבל: אני בההוא יומא אנא פלחנא למארי עלמא רחימתי ורחימתי אשרי שכינת קודשא בינו וזן יתי בתפנוקין: יפה את רעיתי אמר יי במימריה כמה יאייא את חביבתי בזמן רצויך למעבד רעותי: שפיר בית מקדש ודבנית לי במקדש קדמאי דבנא לי שלמה מלכא בירושלם ואימתיך על כל עממין כיומא דהליכו ארבע טקסיך במדברא: הסבי אקחרי רבנייך חכימי כנשתא רבתא הגור לקבלי דאינון אמלכוני בגלותא ובעו מדרשא לשם אולפני ושאר אמטולין ועמא דארעא אעריכו במימר כמהון כבנוי דיעקב דלקטו אבנין ועבדו לגושיתא בטורא דגלעד: שנין

[illegible]

[illegible]

כעדר הרחלים שעלו מן הרחצה שכלם מתאימות ושכלה אין בהם: כפלח הרמון רקתך מבעד לצמתך: ששים המה מלכות ושמנים פילגשים ועלמות אין מספר: אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה ברה היא ליולדתה ראוה בנות

ופהניא וליואי אכלי קורבניך ומעשר קודשא ואפרשותא דכיין מכל אניסות וגזילא וכמא דהוו דכיין ענדרא דענא ליעקב דלקטו חבניא ועברו בגומא דסלקן מן מן נהלא וליתן דלא הות בהון תכלא וגזילא וכולהון דמיין בן לפא דאלפן תיומין בכל עידן ומתכלא דעקרא לא הות בהון גבלא ומלכות בית חשמונאי בולהון מליין פקודין כרימונא בר מן מתתיה כהנא רבא ובנוהי דאינון צדיקין מן כולהון ומקיימין פקודייא ופתגמי אורייתא כלהוטתא: ששים באדיין קמו יונאי וכנשו

שתין מלכין מבני עשו מלובשי שריונין רכבין על סוסין ופרשין ותמנן דוכסין מבנוי דישמעאל רכבין על פילאי בר מן עאר עממיא ולישנא דליה להון מנין ומנאו אנטיוכס מלכא עליהון לרישא ואתו לאגחא קרבא בירושלם: אחת ובעידנא ההוא הות כנשתא דישראל דמתילא ליונתא שלימתא פלחא בלב חד למרה ואחדא לאורייתא ועסקא בפתגמי אורייתא בלב שלים וצדיקין נבוותה כיומא דנפקת ממצרים: ראו בנין כפקן בני חשמונאי ומתתיה וכל עמא דישראל

רש״י ז״ל

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

ויאשרוה מלכות ופילגשים ויהללוה: מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה ברה כחמה אימה כנדגלות: אל גנת אגוז ירדתי לראות ז
באבי הנחל לראות הפרחה הגפן הנצו הרמנים: לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמי נדיב: שובי

ואניתו קלבא בהון ותלקר [illegible] ביומין וכל חזו יתבי [illegible] יתהון והתלבוות ארעא [illegible] וקלבו להון: מי זאת אמרין אומיא כמה זיותן עובדי עמא הדין [illegible] כקריצתא שפירין [illegible] ובכירין ובזווהון [illegible] על כל יתבי ארעא [illegible] [illegible] אמר מרי עלמא לבית מקדש [illegible]

ידוי דכורש אשריתי שכינתי למחזי עובדין טבין דעמי ולמחזי אנון פשן ואסגין חכימיא דמתילין לגופנא ולבהון מלין עובדין טבין הברמונין: לא ידעתי וכד גלי קדם יי דאינון צדיקין ועסקין באורייתא אמר יי במימריה לא אוסיף למחבלא יתהון ואף כד אשבע עמהון [illegible] אמנין בנפשי לאוטבא להון ולשוואה יתהון גיותנין ברתיכי מלכין בגין זכותא דצדיקי דרא דדמיין בעובדיהון לאברהם אבוהון: שובי

רש"י

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך מה תחזו בשולמית כמחלת המחנים: מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן: שררך אגן הסהר אל יחסר המזג בטנך ערמת חטים סוגה בשושנים: שני שדיך כשני

תובי לותי כנשתא דישראל תובי לירושלם תובי לבית אולפן אורייתא תובי לקבלא נבואה מן נביאיא דמתנבאין בשום מימרא דיי ומה טבכון נביי שקרא למטעי עמא דירושלם בנבואתהון דאתון ממללין סטיא על מימרא דיי ולאחלא משרית ישראל ויהודה: מה יפו אמר שלמה בנבואה מן קדם יי כמה שפירין רגליהון דישראל כד סלקין לאתחזאה קדם יי תלת זמנין בשתא במסנין דססגונא ומקרבין ית נדריהון וית נדבתהון ובניהון דנפקין מירכיהון יאין כמרגליין דקביעין על כלילא דקודשא דעבד בצלאל אומנא לאהרן כהנא: שררך ריש מתיבתך דבזכותיה מתפרנסין כל עלמא היכמא דעוברא מתפרנס מן טבוריה במעוי דאמיה זהרין באורייתא כאגנא דסיהרא במיליה לדכאה ולסאבא לזכאה ולחייבא ולא חסרין ותלתי אורייתא [illegible] מן פומיה היכמא דלא חסרין מוי דנהרא דנפיק מעדן [illegible] מתקהלין [illegible] ואוערייהון מליין מן מעשרי קודשא [illegible] דקיימו להון עזרא כהנא וזרובבל [illegible] כנשתא רבא [illegible] באורייתא [illegible] שני שדיך תרין פריקיך דעתידין למפרקיך משיח בר דויד

רש"י

כמו חומק קילוסו של הקב"ה מקלסין אותו משתבח למטה מתחילין מראשו כתם פז ויורדין ובאין עד שוקיו עמודי שש [illegible]

[illegible]

נחל אשכול

ספרו לנו שבחה [illegible]

[illegible]

עֳפָרִים תָּאֳמֵי צְבִיָּה׃ צַוָּארֵךְ כְּמִגְדַּל
הַשֵּׁן עֵינַיִךְ בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן עַל־
שַׁעַר בַּת־רַבִּים אַפֵּךְ כְּמִגְדַּל הַלְּבָנוֹן
צוֹפֶה פְּנֵי דַמָּשֶׂק׃ רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ
כַּכַּרְמֶל וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ כָּאַרְגָּמָן
מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים׃ מַה־יָּפִית וּמַה־
נָּעַמְתְּ אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים׃ זֹאת

ותשיח בר אפרים דמיין למשה
ואהרן בני יוכבד דמתילין
לתרין אורזילין תיומי טביא׃
צוארך ואב בית דינא דדאין
דיניך תקיף על עמא למכפתה
יתהון ולמנגד ית מאן
דאתחייב בדינא כשלמה
מלכא דעבד מגדלא דשן
דכביש ית עמא בית
ישראל ואהדר יתהון למרי
עלמא ספריך מליין

חכמתא כבריכת מיא דמנין לממני חושבני עיבורין ומעברין שנין וקבעין
רישי ירחין ורישי שנין בתרע בית סנהדרין רבא ורב בית אבא לבית יהודה דמי לדוד
מלכא דבנא מצודתא דציון דמתקרי מגדלא דלבנן דכל מן דיקום עלוהי יכיל
למימני כל מגדלין די בדמשק׃ ראשך מלכא דאתמני עלך רישא צדיקא כאליהו
נביא דקני קנאה למרי עלמא וקטל ית נביי שקרא בטור כרמלא ואתיב ית עמא בית
ישראל לדחלתא דיי אלהא ודלת עניא דעמא דאזלין ברישא מסכנא עתידין
למתלבש ארגוונא היכמה דלבש דניאל בקרתא דבבל ומרדכי בשושן בגין זכותא דאברהם
דאתרחק מן קדמת דנא למרי עלמא ובזכותא דיצחק דכפתיה אבוהי למקרביה ובזכותא
דיעקב דקליף על חוטריא ברהטיא׃ מה יפית אמר שלמה מלכא כמה יאיין אנת
כנשתא דישראל בזמן דתקבלי עלך ית ניר מלכותי בעידן דאנא מוכח יתיך ביסורין ודאנת
מקבלא יתהון ברחימין למהוין באנפייך כתפנוקין׃ זאת ובזמן דפרסין כהניך ידיהון בצלו

[illegible]

קוֹמָתֵךְ דָּמְתָה לְתָמָר וְשָׁדַיִךְ
לְאַשְׁכֹּלוֹת׃ אָמַרְתִּי אֶעֱלֶה
בְתָמָר אֹחֲזָה בְּסַנְסִנָּיו וְיִהְיוּ
נָא שָׁדַיִךְ כְּאֶשְׁכְּלוֹת הַגֶּפֶן
וְרֵיחַ אַפֵּךְ כַּתַּפּוּחִים׃ וְחִכֵּךְ
כְּיֵין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדִי
לְמֵישָׁרִים דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים׃
אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ׃ לְכָה
דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה נָלִינָה

ומברכין לאחיהון בית ישראל
דמיין אצבעת ידיהון מתפרסין
כלולבי תמרא וקומתהון כדיקלא
ואחוויין קיימין אנפין באנפין כל
קביל כהניא ואפיהון כבישין
לארעא כאתכלין דענבין׃
אמרית אמר יי במימריה אסק
ואנסי לדניאל ואחמי אי יכול למיקם
בנסיונא הדין היכמא דקם אברהם
דרמי לנורא בעשר נסיונין
ולחוין אף חנניה מישאל
ועזריה אי יכלין למיקם בנסיונהון
אפרוק בגיניהון לעמא בית
ישראל דמתילין לאתכלין דענבין
ושמהון דדניאל חנניה מישאל ועזריה אשתמע בכל ארעא וריחהון יהי נריח ריח
תפוחין דגנתא דעדן׃ וחכך אמר דניאל וחברוהי קבלנא עלנא גזירת מימרא
דיי היכמה דקביל עלוהי אברהם אבונא דמתיל לחמר עתיק ונחת באורחן דתקנן
קדמוהי היכמה דאנחנא אליהו ואלישע נביאיא דבזכותהון קמו מיתיא דדמיין לגבר
דדמיך וביחזקאל בר בוזי כהנא דמנבואת פומיה אתערו דמכי מיתיא די בבקעת
דורא׃ אני אמרת ירושלם כל זמן דאנא מהלכא באורחא דמרי עלמא משרי שכינתיה
ביני ועלוי תיאובתיה ובזמן דאנא סטיא מן אורחתיה מסלק שכינתיה מביני ומטלטל
יתי ביני עממיא ואינון שלטין בי כגבר דשליט באנתתיה׃ לכה כד חבו בית ישראל

רש"י ז"ל

[illegible]

נחל אשכול

וחכך כיין הטוב וגו' [illegible]

[illegible]

בַּכְּפָרִים: נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים נִרְאֶה אִם פָּרְחָה הַגֶּפֶן פִּתַּח הַסְּמָדַר הֵנֵצוּ הָרִמּוֹנִים שָׁם אֶתֵּן אֶת דֹּדַי לָךְ: מִי יִתֶּנְךָ כְּאָח לִי יוֹנֵק שְׁדֵי אִמִּי אֶמְצָאֲךָ בַחוּץ אֶשָּׁקְךָ גַּם לֹא יָבֻזוּ לִי: אֶנְהָגְךָ אֲבִיאֲךָ אֶל בֵּית אִמִּי תְּלַמְּדֵנִי אַשְׁקְךָ מִיַּיִן הָרֶקַח מֵעֲסִיס רִמֹּנִי: שְׂמֹאלוֹ

הַדּוּדָאִים ח׳ נָתְנוּ רֵיחַ וְעַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ:

אמרין בני ישראל אלין לאלין נקדים בצפרא ונהך לבי כנישתא ולבי מדרשא ונבקר בספרא דאורייתא ונחמי אי מטא זמנן פורקנא דעמא בית ישראל ... לגופנא לאתפרקא מגלותהון ונשאל לחכימיא אי אתגלי קדם יי׳

מי יתנך

תַּחַת רֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי: הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלָ͏ִם מַה תָּעִירוּ וּמַה תְּעֹרְרוּ אֶת הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ: מִי זֹאת עֹלָה מִן הַמִּדְבָּר מִתְרַפֶּקֶת עַל דּוֹדָהּ תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ שָׁמָּה חִבְּלַתְךָ אִמֶּךָ שָׁמָּה חִבְּלָה יְלָדַתְךָ: שִׂימֵנִי כַחוֹתָם עַל לִבֶּךָ כַּחוֹתָם עַל זְרוֹעֶךָ כִּי עַזָּה כַמָּוֶת אַהֲבָה

הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך׃

מי יתנך

קָשָׁה כִשְׁאוֹל קִנְאָה רְשָׁפֶיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶתְיָה׃ מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ׃ אָחוֹת לָנוּ קְטַנָּה וְשָׁדַיִם אֵין לָהּ מַה נַּעֲשֶׂה לַאֲחֹתֵנוּ בַּיּוֹם שֶׁיְּדֻבַּר

דלא נוסיף עוד למהוי גלן ארום תקיפא כמותא אהבת אלהותך ותקיפא כגיהנם קנאה דמקנאין לך עממיא ובבו דנטרין להון לגומרין דאשא דגיהנם דברא יתיה יי ביומא תניינא לבריאת עלמא לאוקדא ביה פלחי פולחנא נוכראה׃ אמר מרי עלמא לעמיה בית ישראל אלו מתכנשין כל עממיא דמתילין למוי דימא דאינון סגיאין לא יכלין למטפי ית רחמתי מינך ואי מתכנשין כל מלכי ארעא דמתילין למוי נהרא דנגדין בתקוף לא יכלין למשטפיך מן עלמא ואין יהיב גבר כל ממון ביתיה למקני חכמתא בגלותא אנא מהדר ליה כפיל לעלמא דאתי וכל בזתא דיבזון מן משריתיה דגוג יהי ליה׃ אחות בעידנא ההוא יימרון מלאכי שמיא אלין לאלין אומא חדא אית לן בארעא וזכאין זכותהא ומלכין ושלטונין לית לה למיפק לאגחא קרבא עם משריתיה דגוג מא נעביד לאחתנא ביומא דימללון אומיא למיסק עלה לקרבא׃ אם חומה

נחל אשכול

בבא התפלה והמון שמעוררים הצדיקים במקירת נפשם בקב"ה אחה"כ היא מעוררת וכו' ובגבה באה"ג המלך פב"פ בקו' הקב' עיניך מנקדי שרומז לביניים שהם דרהיבוני והן מתרפקת על דודה תחת התפוח עוררתיך והאריך בקודש של דברים ונירוש הפסוקים הרבה היטיב׃

רשפיה רשפי אש שלהבת יה׃ יובן גם מ"ש ז"ל שלהבת קשורה בגחלת שלהבת הם תיבה הבל שהם קשורים בגחלת ג' אחרות בסוד משה והבל ושת קשורים במשה שהוא ר"ת משה שת הבל וקשורים בהורת אמת ויתר קושית עליונים ע"ש באריכות׃

אחות לנו קטנה אמרו ישראל ג' הם אשר כל אחד מהם צריך שהדי"ב שמע דוחה ויוצאין מקרבה וכו' יתר הגנון אשה והנה מנב"ש אם ותחברו אביהם וג"ש אחות לנו קטנה כי היא אשה וקטנה ועב"ז ושדים אין לה שדים לה שמע דוחה ימין מקרבה והאי אתקרבנו ואם ל' קורו הדרוש שם מעיינך בספר הנזכר ואתה קח לך בשמים ראש׃ ואמ' שמעתי אם חומה היא אם האשה כחומה דבוקה לבורכל שאינה יוצאת מביתה נבנה עליה טירת כסף וכו' [illegible] היא הנאה לאדם עם [illegible] כסף קבר גיותן ועשיר ואם דלת היא שמחזיר בדלת ביתה אצל השוק נצור עליה לוח ארז היא הנאה לאדם אלא בעבור וגו' ונאה כעשיר אלא פחות הארץ ע"ב׃ והעשר לרמוז במשגל אין הברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בעבור אשתו וג"ש אם חומה היא האשה צנועה דבוקה לבעלה אז שזכתה להיות חומה לבעלה נבנה עליה טירת כסף כנודע׃

רש"י ז"ל

קשה כשאול קנאה והמקנא שנתקנאו בי ונתגרו בי האומות בשבילך. קנאה בכל מקום אינפרימנ"ט בלע"ז לשון אחיזת הלב לנקום נקם. אש שלהבת יה רשפים של אש חוזק הבלה מבוערת שלהבת של [illegible] הגדול הבקוד של רשפי מלחמה [illegible] אש שהיא דבוקה לשלהבת יה לומר אש של שלהבת יה. מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה על אבינס בלשון רשפים נופל [illegible] לשון לא יכבו. מים רבים האומות. ונהרות שריהם ומלכיהם. לא ישטפוה ע"י אונס ואימה ולא ע"י פיתוי והסתה. אם יתן איש את כל הון ביתו כדי להמיר אהבתך בוז יבוזו לו כל אלה הקב"ה ובית דינו מעידים עליה שכך בי מתרפקת על דודה. עתה אחות לנו בהתרחקנו שהיא מתחלקה ומתחברת ומתאוה להיות עמנו היא קטנה ומקטנת עצמה מכל האומות כמ"ש לא מרובכם וגו' שדים אין לה לא בגרה ואין ראויה [illegible] עת הגאולה אלין רעתאים ושדים אין לה כמ"ש בהקבצות מעברים שדים נכונו [illegible] אבל גרש רשים אין לה עכ"ז לא הגיע עתה לשה דודים. מה נעשה לאחותנו ביום שידובר בה כשהאומות מתלחשין עליה להכחידה כמ"ש לכו ונכחידם מגוי׃ אם

בָּהּ׃ אִם חוֹמָה הִיא נִבְנֶה עָלֶיהָ טִירַת כָּסֶף וְאִם דֶּלֶת הִיא נָצוּר עָלֶיהָ לוּחַ אָרֶז׃ אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת אָז הָיִיתִי בְעֵינָיו כ כְּמוֹצְאֵת שָׁלוֹם׃ כֶּרֶם הָיָה לִשְׁלֹמֹה בְּבַעַל הָמוֹן נָתַן אֶת הַכֶּרֶם לַנֹּטְרִים אִישׁ יָבִא בְּפִרְיוֹ

ויימר מיכאל רבהון דישראל אם היא מתעתדא כשורא ביני עממיא ויהבא כספא למקני ייחוד שמיה דמרי עלמא נהי אנא ואתון עם ספריהון קטרין לה כנדבכין דכסף דלית רשו לעממיא למשלט בה היכמה דלית רשו לקלמא למשלט בכספא. ואפילו אי מסכנא היא מן פקודיא נבעי רחמין עלה קדם יי וידכר לה זכות אוריתא דעסקין בה ינקיא דכתיבא על לוחא דלבא ומתעתדא לקביל אומיא כארזא׃ ענו מתיבא כנשתא דישראל ואמרת אנא תקיפא במלי אוריתא כשורא ובני תקיפין כמגדלא ובעדניא ההיא תהי כנשתא דישראל משכחא רחמין בעיני מרה ויהון שאלין בשלמה כל דיירי ארעא׃ כרם אומא חדא סליקת בעדביה דמרי עלמא דעלמא דשלמא עמיה דהוא מתילא לכרמא אותיב יתה בירושלם ומסר יתה ביד מלכיא דבית דוד ליהון נטרין יתה היכמה דאריסא נטיר לכרמא. בתר דמית שלמה מלכא דישראל אשתארת בידוי דרחבעם בריה׃

נחל אשכול

כמו"ר עליה בעבורה ברכת הבית מרובה מחמתה ואם דלת היא בביתה לא ישבנו דגלה נצור עליה לוח ארז שאינן עושים פירות ואין הברכה שורה כי הכל ממנה׃ כי הכל ממנה ודוק ממנה׃

כרם היה לשלמה בבעל המון וגו' קיצור ורמז נמרץ הנה האור שנתעטה היה לבוש לאורות עליונים בהיותם בגופן שבעל היה הלבנה במלואה ועלה גם האור וקבל מכל האורות עליונים מקדש הקדשים וג"ש כל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים וכל הפסוקים של שיר השירים הוא על זה היחוד וכרם היה לשלמה בגימ' ו' הויות ג' בגדר ועד הכרם הוא לסוד תשלום ת"ת ואו מעשר עולים לך ומנך לגלף והיינו נתן את הכרם לנוטרים דהיינו השבילים שורכים מהם איש יביא בפריו פרי איש צדיק אלף בכסף שמהפכים היין אדום לכסף לבן וה"ד בקיצור מאד והעלם נמרץ נאחז הראשונים פירשו האלף לך שלמה ומאתים לנוטרים את פריו כי הנה פרין ביכורי הם מובא דסבר ברכה עשרה זהובים ורבותא הל' קמאי ואמבוה אקראי בגוניבא אחת עשרה אבב כף כי מלא כל א' מנך ברכות עשרה זהב ולכן ק' ברכות שכר אלף זהובים וכואר ביום שבת קודש יש חסרון ק' ברכות יש לנו שנינים בברכות על הפירות כמ"ש במנחות ר' מנך רב חייא בריה דרב אויא מ משלים׃

רש"י ז"ל

חומה היא אם תחזק באמונתה ובירתה להיות בנקדם כחומות נחשת שלא יבואו בהם ולא יבאו בה ולא תתפתה להם׃ יבנען להגבה כל שלא תתחתן בהם וגם לא יבאו בה ולא תתפתה להם נבנה עליה טירת כסף נהיה לה לעיר מבצר ולכבוד ולגאולה ונבנה לה את עיר הקדש ובית הבחירה׃ ואם דלת היא הקובבת על צירה ובהקיש עליה היא נפתחת כך היא אם תפתח להם להיות באים בהם והיא בהם׃ נצור עליה לוח ארז נשים אלה נסרים של עץ הנרקבים והתולעת גוררתן ואוכלתן ובנקת ישראל אומרת אני חזקה באהבת דודי׃ ושדי כמגדלות או בתי כנסיות ובתי מדרשות המניקים את ישראל בדברי תורה אז באותרי זאת הייתי בעיניו כמוצאת שלום ככלה המוצאת שלום ונמצאת שלמה בבית בעלה׃ כרם היה לשלמה זו כנסת ישראל כי כרם ה' צבאות בית ישראל׃ בבעל המון בירושלים שהיא רבת עם והמון רבי בעל לשון מישור כמו מבעל גד בבקעת הלבנון׃ נתן את הכרם לנוטרים מסרה ביד אדונים קשים בבל מדי יון ואדום׃ במדרש שיר השירים מצאתי מקצת סמך על נוטרים קלנו וזהו כתבו״ר איש יביא בפריו כל מה שיוכלו לגבות מהם גולגליות וארנוניות ואנפרות הכל גזלו מהם בהביא לתוך ביתם׃ ברתי

אלף בכסף׃ כרמי שלי לפני האלף לך שלמה ומאתים לנטרים את פריו׃ היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעיני׃ ברח דודי ודמה לך לצבי או לעפר האילים על הרי בשמים׃

אתת ירבעם בר נבט ופלג עמיה מלכותא חדבר מן ידוי עשר שבטין על מימר פומיה דאחיה דמן שילה דהוא גברא רבא׳ כרמי כד שמע שלמה מלכא דישראל נבואתיה דאחיה דמן שילה בעא למקטליה וערק אחיה מן קדם שלמה ואזל למצרים ובההיא שעתא אתאמר בנבואה למלכא שלמה למהוי שליט בעשר שבטין כל יומוהי ובתר מותיה יהי שליט בהון ירבעם בר נבט ותרין שבטין יהודה ובנימין יהי שליט בהון רחבעם בר שלמה׃

סך פסוקי שיר השירים מאה ושבעה עשר קי״ז ו

וחציו נרד וכרכם׳ חזק

היושבת אמר שלמה בסוף נבואתיה עתיד מרי עלמא למימר לכנשתא דישראל למתילא לגינתא קלילא ביני אומיא ויתבא בבית מדרשא עם חברי סנהדרין ושאר עמא צייתין לקל ריש מתיבתא ואלפין מן פומיה פתגמוהי אשמעיני אוריתא קל מליך בעדן דאת יתבא לזכאה ולחייבא ואנא מקבל לכל מה דאת עבדא׳ ברח בההיא שעתא יימרון סבי כנשתא דישראל ערוק לך רחימי מרי עלמא מארעא הדא מסאבתא ותשרי שכינתך בשמי מרומא ובעדן עקתין דאנחנא מצלן קדמך הוי דמי לטביא דבעדן דדמיך עינא חדא קמיץ ועינא חדא פתיח או כאורזילא דאיילא דבעדן דעריק מסתכל בתריה׳ כן את תהי משגח בן ומסתכל בצערן ובסיגופן משמי מרומא עד זמן דתתרעי בן ותפרוק יתן ותעיל יתן על טורא דירושלם ותמן יקרבון כהניא קדמך קטרת בוסמין׳

ברח דודי חזק

רש״י ז״ל

כרמי שלי לפני. ליום הדין יביאם הקב״ה במשפט ויאמר כרמי אע״פ שמסרתיו בידכם שלי הוא ולפני בא כל מה שחטפתם [illegible] ולא נכחד ממני [illegible] וגם הם אומרים האלף לך שלמה אלף הכסף שגביתי מהם [illegible] לבית [illegible] לנוטרים את פריו ועוד נוסיף הרבה [illegible] כמ״ש כי [illegible] ישבים לפנינו [illegible] הנחשת אביא זהב [illegible] עור ויש לפרש [illegible] לנוטרים את פריו [illegible] אנו נשלם על [illegible] ישראל [illegible] קורא [illegible] היושבת בגנים הקב״ה אומר לכנסת ישראל [illegible] חברים [illegible] ויושבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות חברים מקשיבים לקולך [illegible] השמיעיני [illegible] ברח [illegible] ותחלץ מן הגולה [illegible] הרי בשמים הוא הר המוריה ובית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן׳

נשלם פירוש שיר השירים תהלה ליוצר אורים׳

נחל אשכול

טרח ונתן להן באספרמקי ומגרי וזה רמז האלף לך שלמה [illegible] גבורים לך המלך שלמה מלך שהשלום שלו [illegible] יום ובכל [illegible] לנוטרים את פריו [illegible] בפירות על [illegible] עינים עם במנחות [illegible]

היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעיני רת׳

חתלה כמ״ש בזוהר על פסוק והנה נער בוכה [illegible] ברחמין [illegible] וירחם עלינו [illegible] ובא לציון גואל כי תקדמנו ברכות טוב תשית לראשו עטרת פז חיים׳

ויהי

והוה

א בימי שפט השפטים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדה מואב הוא ואשתו ושני בניו׃ ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני בניו מחלון וכליון אפרתים מבית לחם יהודה ויבאו שדי מואב ויהיו שם׃ וימת אלימלך איש נעמי ותשאר היא ושני בניה׃ וישאו להם נשים

ביומי ניגוד ניגודיא והוה כפן תקיף בארעא דישראל׳ עסרתי כפנין תקיפין אתגזרו מן שמיא למהוי בעלמא מן יומא דאתברי עלמא עד דייתי מלכא משיחא לאוכחא בהון דיירי ארעא׳ כפן קדמאי ביומי אדם׳ כפן תניין ביומי למך׳ כפן תליתאי ביומי אברהם׳ כפן רביעאי ביומי יצחק׳ כפן חמישאי ביומי יעקב׳ כפן שתיתאי ביומי בעז דמתקרי אבצן צדיקא דמן בית לחם יהודה׳ כפן שביעאי ביומי דוד מלכא דישראל׳ כפן תמינאי ביומי אליהו נביא׳ כפן תשיעאי ביומי אלישע בשומרון׳ כפן עסיראי עתיד למהוי לא כפן למיכל לחמא ולא צחותא למשתי מיא אלהין למשמע פתגמי נבואה מן קדם יי׳ וכד הוה כפנא הדין תקיף בארעא דישראל נפק גברא רבא מן בית לחם יהודה ואזל לאיתותבא בחקל מואב הוא ואתתיה ותרין בנוהי׳ ושום גברא אלימלך ושום אתתיה נעמי ושום תרין בנוהי מחלון וכליון אפרתין רבנין מן בית לחם יהודה ואתו עד חקל מואב והוו תמן רופילין׳ ומית אלימלך בעלה דנעמי ואשתארת היא ארמלא ותרין בנהא יתמין׳ ועברו על גזירת מימרא דיי ונסבו להון

רש״י ז״ל

ויהי בימי שפט השפטים לפני מלך שאול שהיו הדורות מתפרנסים ע״י שופטים ובימי אבצן היה שאמרו רבותינו אבצן זה בעז׃ וילך איש עשיר גדול היה ופרנס הדור ויצא מארץ לחוצה לארץ מפני צרות העין שהיתה עינו צרה בעניים הבאים לדוחקם לכך נענש׳ אפרתים חשובים וכן בן אפרתי [illegible] [illegible] מואב את בתו למחלון [illegible] איש נעמי [illegible] מת [illegible] מהן

נחל אשכול

ויהי בימי שפט השופטים [illegible] כל הנביאים [illegible] ויהי רעב בארץ [illegible] במ״ש ז״ל [illegible] יש [illegible] ויהי בימי שפוט השופטים [illegible] ויהי רעב בארץ׳ אפרתים מבית לחם יהודה [illegible] לומר מבית לחם יהודה [illegible] ולא מיהו׳ [illegible] אפרתים חשובים [illegible] מבית לחם יהודה׳ עס״

מֹאֲבִיּוֹת שֵׁם הָאַחַת עָרְפָּה וְשֵׁם
הַשֵּׁנִית רוּת וַיֵּשְׁבוּ שָׁם כְּעֶשֶׂר
שָׁנִים׃ וַיָּמֻתוּ גַם שְׁנֵיהֶם מַחְלוֹן
וְכִלְיוֹן וַתִּשָּׁאֵר הָאִשָּׁה מִשְּׁנֵי
יְלָדֶיהָ וּמֵאִישָׁהּ׃ וַתָּקָם הִיא וְכַלֹּתֶיהָ
וַתָּשָׁב מִשְּׂדֵי מוֹאָב כִּי שָׁמְעָה בִּשְׂדֵה
מוֹאָב כִּי פָקַד יְהוָה אֶת עַמּוֹ לָתֵת
לָהֶם לָחֶם׃ וַתֵּצֵא מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
הָיְתָה שָׁמָּה וּשְׁתֵּי כַלֹּתֶיהָ עִמָּהּ
וַתֵּלַכְנָה בַדֶּרֶךְ לָשׁוּב אֶל אֶרֶץ
יְהוּדָה׃ וַתֹּאמֶר נָעֳמִי לִשְׁתֵּי כַלֹּתֶיהָ
לֵכְנָה שֹּׁבְנָה אִשָּׁה לְבֵית אִמָּהּ
יַעַשׂ יְהוָה עִמָּכֶם חֶסֶד כַּאֲשֶׁר (יעשה ק׳)
עֲשִׂיתֶם עִם הַמֵּתִים וְעִמָּדִי׃ יִתֵּן
יְהוָה לָכֶם וּמְצֶאןָ מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית

נשין נוכראין מן בנת מואב׳ שום חדא
ערפה׳ ושום תניתא רות׳ בת עגלון
מלכא דמואב׳ ויתיבו תמן כעשר
שנין׳ וימותו ועל דעברו על גזירת
מימרא דיי׳ ואתחתנו בעממין
נוכראין אתקטעו יומיהון׳ ומיתו
אף תרויהון׳ מחלון וכליון בארעא
מסאבתא׳ ואשתארת אתתא מתכלא
מתרין בנהא וארמלא מבעלה׳ ותקם
וקמת היא וכלתהא׳ ותבת מחקל
מואב׳ ארום אתבשרת בחקל מואב
על פום מלאכא׳ ארום דכר יי׳ ית
עמיה בית ישראל למיתן להון לחמא
בגין זכותיה דאבצן נגידא וצלותיה
דבועז חסידא׳ ותצא
ונפקת מן אתרא דהות תמן ותרתין
כלתהא עמה׳ ואזלא באורחא למתב
לארע יהודה׳ ואמרת נעמי
לתרתין כלתהא׳ איזילנא תובנא׳
אתתא לבית אמהא׳ יעביד יי׳ עמכון
טיבו כמא דעבדתון עם בעליכון דסריבו
דסריבתון למסב גוברין בתר מותיהון׳ ועמי דזנתון וסוברתון יתי׳ יתן יתן יי׳ לכון
אגר שלים על טיבותא דעבדתון לי׳ ובההוא אגר תשכחון ניחא כל חדא וחדא לבית בעלה

נחל אשכול

שם האחת ערפה וגו׳ ערפה בג׳ עם האחת [illegible]
ע״ה כי היא קינא דמפה בגנה ומשכב עם [illegible]
יצא צפע גלית וקת שם האחת ערפה מתה כי
רשעים בחייהם קרוים מתים׳
ושם השנית רות בתבן גורי האר׳ ז״ל רות נשמה
שני טירות מובות שמתלכה ישראל נבניה
עליהם ידוע הוא כי רות סוד מלכות ונשמת בינה
ולפי שהארת בינה נעלמת ואין לגלגלה אחינו בה
היה מספיק לרחבעם ובנה מעמו לפעמו׳ משיח
[illegible] היה דורן נאי לבן ולפי שהארת מלכ׳
מועטת ובאה בהתגלות ויש לה עוררים הונרך
לצאת ממנה אדם גדול שברו יפה להתגבר בה אמיץ
[illegible] שיוכל לנצחם והוא דוד מלך ישראל בגוים ומשובה ישראל שריה להקב״ה בשירות והשבחות עבד ואף לבת [illegible]
בזה לפו״ש רחבעם קטני עבה ממתני אבי אשר שומע דבריו בכל אשר בתוכו יתמות כי מה דמות יערוך רחבעם באבו לאו מנו
ממועלות שלמה אבינו אך כפי זה נחה ירבעם יעצ בה אמנו סוד בינה והנה בגבוה מעמו לאוי למשיח ובבחי׳ זו אביר
[illegible] קצת בקגמון אחד אף לנמר במ״ש רבינו הא״י ז״ל בשער הפסוקי׳ פ׳ ויצא
רעותה׳

רש״י

מתו גם הם׳ ותצא מן המקום למה נאמר והלא כבר נאמר ותשב משדי מואב
ומהיכן תשוב אם לא תצא ממקומה שהיתה שם אלא מגיד שיציאת צדיק מן
המקום ניכרת ועושה רושם פנה זיוה פנה הדרה פנה שבחה כענין ויצא
[illegible] יעקב מבאר שבע׳ כי זקנתי מהיות לאיש שתנשאו לו ותולידו בנים
ותנשאו להם שאינכם [illegible] משום אשת אחיו שלא היה בעולמו
שאינה זקוקה ליבם לפי שלא היו למחלון וכליון קדושין בהם שנכריות היו
ולא נתגיירו [illegible] כי אתך נשוב לעמך מוטב
[illegible] כי אמרתי יש לי תקוה כי אפילו אמר לבי יש לי תקוה לינשא
עוד ולגדל בנים׳ גם הייתי הלילה לאיש [illegible] הריתי הלילה
זכרים וגם ילדתי בנים או אפילו כבר ילדתי בנים׳
[illegible]

אִישָׁהּ וַתִּשַּׁק לָהֶן וַתִּשֶּׂאנָה קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה׃
וַתֹּאמַרְנָה לָּהּ כִּי אִתָּךְ נָשׁוּב לְעַמֵּךְ׃
וַתֹּאמֶר נָעֳמִי שֹׁבְנָה בְנֹתַי לָמָּה תֵלַכְנָה
עִמִּי הַעוֹד לִי בָנִים בְּמֵעַי וְהָיוּ לָכֶם
לַאֲנָשִׁים׃ שֹׁבְנָה בְנֹתַי לֵכְןָ כִּי זָקַנְתִּי
מִהְיוֹת לְאִישׁ כִּי אָמַרְתִּי יֶשׁ לִי תִקְוָה
גַּם הָיִיתִי הַלַּיְלָה לְאִישׁ וְגַם יָלַדְתִּי בָנִים׃
הֲלָהֵן תְּשַׂבֵּרְנָה עַד אֲשֶׁר יִגְדָּלוּ הֲלָהֵן
תֵּעָגֵנָה לְבִלְתִּי הֱיוֹת לְאִישׁ אַל בְּנֹתַי
כִּי מַר לִי מְאֹד מִכֶּם כִּי יָצְאָה בִי יַד
יְהוָה׃ וַתִּשֶּׂנָה קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה עוֹד
וַתִּשַּׁק עָרְפָּה לַחֲמוֹתָהּ וְרוּת דָּבְקָה בָּהּ׃

ונשיקת להון וארימא קלהון ובכיאן׳
ותאמרנה ואמרן לה לא נתוב
לעמנא ולדחלתנא ארום עמיך
נתוב למתגיירא׳
ותאמר ואמרת נעמי תובנא
ברתי למא תהכין עמי העוד
כען אית לי בניא במעי
ויהון לכון לגוברין׳ שובנה
תובנא ברתי מבתריי איזלנא
לעמכון ארי סבית מלאזדווגא
מיבעלא לגבר׳ ארום אמרית
אן הוינא ריבא אית לי סבר
בלם הויתי מיבעלא בליליא
לגבר ובכן הויתי ילדא בנין׳
הלהן לבלמא להון אתון מוסכן
עד דירבון כאתתא דמסכיא
ליבם קטין למסביה׳ הלבעבור
הבדיל להון אתון מתעגנן
בדיל דלא למהוי מתנסבן
לגבר׳ בבעו ברתי לא תמררון נפשי׳ ארום מריר לי יתיר מנכון׳ ארום נפקת בי מחא
מן קדם יי׳ ותשאנה וזקפא קלהון ובכיאן עוד זמנא אוחרנא׳ ונשיקת ערפה לחמותה׳
ורות אדבקת בה׳ ותאמר ואמרת

רש״י ז״ל

הלהן תשברנה בתמיהה שמא להן תצפינה עד אשר יגדלו לשון
שברו על ה׳ אלהיו׳ תעגנה לשון אחר כמו עגן עוגה ועמד בתוכה
ויש פותרין לשון עיגון ולא יתכן שאם כן היה לו לינקד [illegible]
או לכתוב שני נונין׳ כי יצאה בי יד ה׳ אר׳ לוי בכל מקום שנ׳ יד ה׳
מכת דבר היא ובגין אב לכולן הנה יד ה׳ הויה׳ הנה שבה יבמתך
וגו׳

נחל אשכול

ונעמתי מבינה הנך נעם ה׳ ולגלותה מבינה אין
אחיזה קרובה א הקליפה בה ולא היו בה נשמות אב
רות ממתי׳ עצמות ואחיזה נאחזו בה הקלי׳ מאד
ובל נשמות בית דוד עד המשיח כולם כלולות בה
ושתי בנות הן הן רות ונעמה עכ״ל בקיצור׳ ואפשר
שאמ׳ קטני עבה ממתני אבי שאמן מבינה ואונס
אחונה הקליפה ולא היה צריך בירור כ״כ כי הכח
נגלה׳ אני אבל רות היתה צריכה עובר ישי ולח״ב אומר ישי שבא על שפחתו והיה אגוי ומולך דביקה עד שבא
שמואל הנביא ע״ה במ״ש אנו וגו׳ ונגף האמור א״ש ויאם כקח לאם המלך גו רות שהיתה אמה של מלכות כי ברוה
כלולות בה כל נשמות מל׳ בית דוד עד המשיח ויצבק מואר אמה של מלכות ועיין מדבר קדמות׳ ואף לרמוז כי כה
ושם השנית רות לרמוז שיצא ממנה דהע״ה שרוה להקב״ה בשירות והשבחות ולהכי לא נשתנה שם רות כאשר
נתגיירה לפי שרמוז בשמה דהע״ה׳ כי שמעה בשדי מואב כי פקד וגו׳ הרז״ל שמעה מהרוכלין המחזרין
בעיירות ופי׳ הרב מהרי״ו הירש דיסן מקראקא דאין יכולין למחות ברוכלין המחזרין קישוטי נשים ובין שהרוכלין
מחזרין בעיירות הם קישוטי נשים והם הגידו לה שכבר היו מחזרין בארץ ישראל ומוכרח דפקק הרעב ומחזרין בת״ח
אשה לבית אמה כה אה והוא רת אין אבות לגוי כמשרז״ל במדרש על פסוק זה עש ובמשאה דאבינו הגדי׳
יעש ה׳ עמכם חסד כאשר עשיתם וגו׳ אף במשז״ל דבגוים מחשבה טובה אינו מצרפה למעשה ולזה
דקדקה נעמי יעש כאשר עשיתם כלו׳ דוקא על המעשה ולא על המחשבה אך צריך להבין דקב״ה
אינו מקפח שכר כל בריה ומה מקום להפלה זו ואכ׳ דתפלת נעמי היינו חוץ משכרן יעשה ה׳ חסד לפנים משורת
הדין

וַתֹּאמֶר הִנֵּה שָׁבָה יְבִמְתֵּךְ אֶל עַמָּהּ
וְאֶל אֱלֹהֶיהָ שׁוּבִי אַחֲרֵי יְבִמְתֵּךְ: וַתֹּאמֶר
רוּת אַל תִּפְגְּעִי בִי לְעָזְבֵךְ לָשׁוּב
מֵאַחֲרָיִךְ כִּי אֶל אֲשֶׁר תֵּלְכִי אֵלֵךְ וּבַאֲשֶׁר
תָּלִינִי אָלִין עַמֵּךְ עַמִּי וֵאלֹהַיִךְ אֱלֹהָי:
בַּאֲשֶׁר תָּמוּתִי אָמוּת וְשָׁם אֶקָּבֵר כֹּה
יַעֲשֶׂה יְהוָה לִי וְכֹה יֹסִיף כִּי הַמָּוֶת יַפְרִיד
בֵּינִי וּבֵינֵךְ: וַתֵּרֶא כִּי מִתְאַמֶּצֶת הִיא
לָלֶכֶת אִתָּהּ וַתֶּחְדַּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ:
וַתֵּלַכְנָה שְׁתֵּיהֶם עַד בֹּאָנָה בֵּית לָחֶם

[illegible]

רש"י ז"ל

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

וַיְהִי כְּבֹאָנָה בֵּית לֶחֶם וַתֵּהֹם כָּל
הָעִיר עֲלֵיהֶן וַתֹּאמַרְנָה הֲזֹאת נָעֳמִי:
וַתֹּאמֶר אֲלֵיהֶן אַל תִּקְרֶאנָה לִי נָעֳמִי
קְרֶאןָ לִי מָרָא כִּי הֵמַר שַׁדַּי לִי מְאֹד:
אֲנִי מְלֵאָה הָלַכְתִּי וְרֵיקָם הֱשִׁיבַנִי
יְהוָה לָמָּה תִקְרֶאנָה לִי נָעֳמִי וַיהוָה
עָנָה בִי וְשַׁדַּי הֵרַע לִי: וַתָּשָׁב נָעֳמִי
וְרוּת הַמּוֹאֲבִיָּה כַלָּתָהּ עִמָּהּ הַשָּׁבָה
מִשְּׂדֵה מוֹאָב וְהֵמָּה בָּאוּ בֵּית לֶחֶם
בִּתְחִלַּת קְצִיר שְׂעֹרִים: וּלְנָעֳמִי מוֹדַע ב

[illegible]

רש"י ז"ל

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

לאישה איש גבור חיל ממשפחת
אלימלך ושמו בעז: ותאמר רות
המואביה אל נעמי אלכה נא השדה
ואלקטה בשבלים אחר אשר אמצא
חן בעיניו ותאמר לה לכי בתי: ותלך
ותבוא ותלקט בשדה אחרי הקצרים
ויקר מקרה חלקת השדה לבעז
אשר ממשפחת אלימלך: והנה
בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים
יהוה עמכם ויאמרו לו יברכך יהוה:
ויאמר בעז לנערו הנצב על הקוצרים
למי הנערה הזאת: ויען הנער הנצב
על הקוצרים ויאמר נערה מואביה

ושמיה בועז: ואמרת רות
מואביתא לנעמי איזיל כען
בחקלא ואלקוט בשובלין בתר
דאשכח רחמין בעינוי ואמרת
לה איזילי ברתי:
ואזלת ועלת וצבעת בחקלא
בתר חצודיא וארע אירעהא
אחסנת חקלא דהוה לבועז
דמן ייחוס אלימלך: והא
בועז אתא מבית לחם ואמר
לחצודיא יהי מימרא דיי׳ ב
בסעדכון ואמרו ליה יברכך
יי׳: ואמר בועז לעולימיה
דמני רב על חצודיא לאידין
אומה ריבא הדא: ואתיב
עולימא דאתמני רב על
חצודיא ואמר ריבא מן עמא
דמואב היא דתבת ואתגיירת
עם

רש״י ז״ל

ותגילה לכם בנות אבותם בבלתם מהארץ לחוצה לארץ: אלכה
נא השדה לאחד משדות אנשי העיר אחרי אחד מהם אשר אמצא
חן בעיניו שלא יגער בי: ואלקטה בשבלים אחר אשר אמצא חן בעיניו
אחר מי אשר אמצא חן בעיניו שלא יגער בי: ותלך ותבא ותלקט
מצינו במדרש רות עד לא הלכה אתה אלא היא אומר ותבוא ואחר
ותלקט לא שהיתה מסמנת הדרכים קודם שנכנסה לשדה והלכה
ובאה וחזרה לעיר כדי לעשות סימנים ושלא תטעה בשבלים
ותדע לשוב: ויקר מקרה לבא בחלקת השדה אשר לבעז: למי
הנערה הזאת וכי דרכו של בעז לשאול בנשים אלא דברי צניעות וחכמה
ראה בה שתי שבלים לקטה שלשה אינה לוקטת והיתה מלקטת עומדות
מעומד ושוכבות מיושב כדי שלא תשחה: הצבה

נחל אשכול

לה עוד שד׳ וזינו להתגלגל בזה כמ״ש בזוהר
הקדוש וג״ש קראן לי מרא עכ״ל ואף זה כמ״ש
כי המר שדי לי מאד כי המר אותיות מרה כלומר
כי ה׳ יסבב לה בזה שהמר לה מאד וקבלה שנשה
במר במקום מרה ונומרה את מלאכה [illegible] אבל
[illegible] כמ״ש [illegible] דנעמי מקום [illegible]
את מלאכה [illegible] ה׳ [illegible]
כי עתה [illegible] השיבני ה׳ אף [illegible]
והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה׳
עמכם נראה שהיותו ראש הקהלות
והענין לפרשת ערכים וכתבו התוספות שהתיר
מהרהר בתורה ונתלמודו אבור בפיו לכבי פתח
ויאמר ה׳ עמכם להורות כי היה לנוער [illegible] בלא הזכיר ה׳ בלי עיקרים [illegible] אך הקוצרים שעוסקים במלאכתם הקדימו
[illegible] ובתי׳ ויאמרו לו יברכך ה׳ והנה הרב תורת חיים בחולין [illegible] כתב דאמרים ברכו את ה׳ ונוכרים ל׳ אחר
שתי תיבות [illegible] ברוך ה׳ המבורך [illegible] ולכך [illegible] הסם אחר תיבה אחת [illegible]
אחריתי היא [illegible] [illegible] האומר ברכו את השם [illegible] ויאמרו לו יברכך ה׳ [illegible]
אחר עמכם [illegible] יברכך [illegible] תיבות קודם ה׳ [illegible] ויאמרו לו יברכך ה׳ [illegible]
יברכך ה׳ [illegible] ברכת כהנים [illegible] ברכת הדיוט [illegible] בברכות [illegible]
ויברכנו [illegible] כמו שברכת כהנים [illegible] למי הנערה הזאת [illegible] הנערה הזאת [illegible]
ראוי

היא השבה עם נעמי משדה מואב:
ותאמר אלקטה נא ואספתי בעמרים
אחרי הקוצרים ותבוא ותעמוד מאז
הבקר ועד עתה זה שבתה הבית מעט:
ויאמר בעז אל רות הלא שמעת בתי
אל תלכי ללקט בשדה אחר וגם לא
תעבורי מזה וכה תדבקין עם נערתי:
עיניך בשדה אשר יקצרון והלכת
אחריהן הלוא צויתי את הנערים לבלתי
נגעך וצמית והלכת אל הכלים ושתית
מאשר ישאבון הנערים: ותפל על פניה
ותשתחו ארצה ותאמר אליו מדוע מצאתי
חן בעיניך להכירני ואנכי נכריה: ויען

עם נעמי מחקל מואב:
ואמרת אלקוט כען
ואכנוש בשובלין באלומיא
מה דמשתאר בתר חצודיא:
ואתת וקמת ואתעכבת כען
מקדם צפרא ועד כען פון
זעיר דין דיתבא בבית א
זעיר: ואמר בועז
לרות הלא קבילת מני ברתיא
לא תיזלין למצבר שובלין בחקל
אחרן ואף לא תעברי מכא
למיזל לאומא אחרא והכא
תתקרבין עם עולימתי:
תהא מסתכלא בחקלא
דיחצדון ותהכין בתריהון
הלא פקידית ית עולימיא
דלא יקרבון ביך ובעידן דאת
צחיא איזילי למאנא
ותהי שתיא מיא מן דמלין
עולימיא: ותפל ונפלת על
אפהא וסגידת על ארעא ואמרת ליה מדין אשכחית רחמין בעינך לאשתמודעותני ואנא
מן עמא נוכראה מבנתהון דמואב ומעמא דלא אידכי למיעל לכנשתא דיי׳: ואתיב
בעז

רש״י ז״ל

השבה עם נעמי הטעם למעלה התחדש לפי שהוא בלשון עבר
והיה בלשון פועלת: ותאמר אלקטה נא לקטה נא בקטו השבלים:
ואספתי בעמרים שכחה של עמרים: וצמית והלכת אל הכלים ושתית
ואם תצמאי תכלמי מלקבת ולשתות מכלי המים אשר ישאבון הנערים
לה

נחל אשכול

והנה לבא בקהל: ויען הנער הנצב על הקוצרים ג
ויאמר הנער הנצב על הקוצרים: הנה
ועתה כתב ויאמר לנערו הנצב על הקוצרים למה לו
והוצב ויאמר לו נערה מואביה אמנם יראה כי הנה
אולי כדרך שאדם שם לנאמן ביתו ופקידו וג״ש לנערו
המיוחד לו הנצב על הקוצרים ובהיות כי הנער היה חריף
והבין שכוונת בעז לשאלה ומשום דיבר לו כדרך חיבה כמדבר לנאמנו לכן ויען הנער הנצב על הקוצרים כלומר נעשה ג
[illegible] אינו נערו המיוחד לו רק הוא [illegible] הנצב על הקוצרים והראה בחכמתו באופן שהוא
[illegible] אמת ונוטה [illegible] בשפתיו ולא יש לו [illegible] פנים הנוגעות לו׳ ויאמר נערה מואביה היא ולהיה
[illegible] עם [illegible] ההלכה דמואבי ולא מואבית [illegible] הבא [illegible] עם נעמי הצדקת [illegible]
[illegible] הולכת בדרכיה ותאמר אלקטה נא וכו׳ מאז הבקר ועד עתה [illegible] עומדה [illegible]
[illegible] רק זה שבתה הבית מעט [illegible] כי צנועה היא [illegible]
[illegible] נערה מואביה [illegible] משדי מואב [illegible] ג
[illegible] קדושה [illegible] ואמנם [illegible] כמו [illegible]
להשל נשמה קדושה וכתב הרב [illegible] בך אך [illegible] אברהם [illegible]
[illegible] נשמה קדושה שהיתה [illegible]
[illegible] נשמה [illegible] קדושה [illegible] משדי מואב ג
לכבוד״

בעז ויאמר לה הגד הגד לי כל אשר
עשית את חמותך אחרי מות אישך
ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך
ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול
שלשום: ישלם יהוה פעלך ותהי
משכרתך שלמה מעם יהוה אלהי
ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו:
ותאמר אמצא חן בעיניך אדני כי
נחמתני וכי דברת על לב שפחתך
ואנכי לא אהיה כאחת שפחתיך:
ויאמר לה בעז לעת האכל גשי הלם
ואכלת מן הלחם וטבלת פתך בחמץ
ותשב מצד הקצרים ותשב מצד הקצרים
ויצבט לה קלי ותאכל ותשבע ותתר:

בעז ואמר לה אתחואה אתחוא
לי על מימר חכימיא דכד גזר
ייי לא גזר על נוקביא אלהין על
גובריא ואתאמר עלי בנבואה
דעתידין למפק מינך מלכין
ונביאין בגין טיבותא דעבדת
עם חמותיך דפרנסת יתה בתר
דמית בעליך ושבקת לחלתיך
ועמיך אבוך ואמיך וארע
ילדותיך ואזלת לאתגיירא
ולמיתב בין עמא דלא אשתמודע
ליך מאתמלי ומדקמוהי
ישלם ייי ליך גמול טב
בעלמא הדין על עובדך טב ויהי
אגריך שלים לעלמא דאתי מן
קדם ייי אלהא דישראל דאתת לאתגיירא
ולאתחבאה תחות טלל שכינת
יקריה ובההוא אגר זכותא
תשתזבי מן דינא דגיהנם למהוי
חולקיך עם שרה ורבקה ורחל
ולאה ואמרת אשכח
רחמין בעינך לבוני ארום נחמתני
לאכשרותני למידכי בקהלא דייי וארום מלילתא תנחומין על לבא אמתך דאבטחתני
למחסן עלמא דאתי היי כצדקתא ואנא ליה לי זכו למהוי לי חולקא לעלמא דאתי
אפילו עם חדא מן אמהתך ויאמר ואמר לה בעז לעדן סעודתא קריבי הלכא ותיכולי מן
לחמא וטמושי סעודין בתבשילא דאתבשל בחלא ויתיבת מסטר חצודיא ואושיט
לה קמח קלי ואכלת ושבעת ואשארת ותקם וקמת למצבר שובלין ופקיד בעז ית
עולימוי

נחל אשכול

לכבוד האשה ואפ׳ שוא הגד הוגד לי כל אשר
עשית את חמותך [illegible]

[illegible]

רשי ז״ל

לא אהיה כאחת משפחותיך איני חשובה כאחת מן השפחות שלך: וטבלת פתך
בחומץ [illegible]

[illegible]

ותקם ללקט ויצו בעז את נעריו לאמר
גם בין העמרים תלקט ולא תכלימוה:
וגם של תשלו לה מן הצבתים ועזבתם
ולקטה ולא תגערו בה: ותלקט בשדה
עד הערב ותחבט את אשר לקטה
ויהי כאיפה שערים: ותשא ותבוא
העיר ותרא חמותה את אשר לקטה
ותוצא ותתן לה את אשר הותירה
משבעה: ותאמר לה חמותה איפה לקטת
היום ואנה עשית יהי מכירך ברוך
ותגד לחמותה את אשר עשתה עמו
ותאמר שם האיש אשר עשיתי עמו
היום בעז: ותאמר נעמי לכלתה ברוך
הוא ליהוה אשר לא עזב חסדו את
החיים ואת המתים ותאמר לה נעמי קרוב

עולימוי למימר אף ביני
אלומיא דהוי צבר ולא
תכנפון בה ויגם ואף מיתר
תיתרון לה מן אסיריא והלוי
ותשבקון למהוי צברא ולא תכנפון
בה: ותלקט וצברת שובלין
בחקלא עד רמשא ודשת ית
שובלין דצברת והוה שיעורהון
כתלת סאין דשערין ותשא
ונטלת ועלת לקרתא וחזת
חמותה ית מא דלקטת
ואפיקת מן תרמילא ויהבת
לה מן מזונא דאשתארת לה
משבעה ויאמר ואמרת לה
חמותה לאן צבירת יומא דין
ולאן אתקבלת למעבד ייי
גוברא דאשתמודע ליך
מברך וחויאת לחמותה ית
דאשתדלת למעבד עמיה
ואמרת שום גוברא דאשתדלית
עמיה יומא דין מתקרי בעז
ותאמר ואמרת נעמי לכלתה מברך
הוא מפום קודשא דייי דלא שבק טיבותיה עם חייא ועם מיתיא ואמרת לה נעמי
קריב לנא גוברא מפריקנא הוא: ותאמר
ואמרת

רשי ז״ל

וגם של תשלו שבות תשבקון [illegible]

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

לָנוּ הָאִישׁ מִגֹּאֲלֵנוּ הוּא׃ וַתֹּאמֶר רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה גַּם כִּי אָמַר אֵלַי עִם הַנְּעָרִים אֲשֶׁר לִי תִּדְבָּקִין עַד אִם כִּלּוּ אֵת כָּל הַקָּצִיר אֲשֶׁר לִי׃ וַתֹּאמֶר נָעֳמִי אֶל רוּת כַּלָּתָהּ טוֹב בִּתִּי כִּי תֵצְאִי עִם נַעֲרוֹתָיו וְלֹא יִפְגְּעוּ בָךְ בְּשָׂדֶה אַחֵר׃ וַתִּדְבַּק בְּנַעֲרוֹת בֹּעַז לְלַקֵּט עַד כְּלוֹת קְצִיר הַשְּׂעֹרִים וּקְצִיר הַחִטִּים וַתֵּשֶׁב אֶת חֲמוֹתָהּ׃ וַתֹּאמֶר לָהּ נָעֳמִי חֲמוֹתָהּ בִּתִּי הֲלֹא אֲבַקֶּשׁ לָךְ מָנוֹחַ אֲשֶׁר יִיטַב לָךְ׃ וְעַתָּה הֲלֹא בֹעַז מֹדַעְתָּנוּ אֲשֶׁר הָיִית אֶת נַעֲרוֹתָיו הִנֵּה הוּא זֹרֶה אֶת גֹּרֶן

ואמרת רות מואביתא אף ארום אמר לי עם עולימיא דילי תתוספין עד זמן דכד ישיצון ית כל חצדא דילי׃ ואמרת נעמי לרות כלתה שפיר ברתי ארום תפקין עם עולימתוי ולא יערעון ביך בחקל אחרן׃ ואדבקת בעולימתוי דבועז למצבר עד דשיצי חצד שערין וחצד חטין ויתיבת עם חמותה׃ ואמרת לה נעמי חמותה ברתי בשבועה לא אנוח לך עד זמן דאתבע לך ניחא בגין דייטב לך׃ וכען הלא בועז דאשתמודע לנא דהוית בחקלא עם עולימתוי הא הוא מבדר ית אידר שערין ברוחא די בליליא׃

רש״י ג׳

מודעתנו קרובינו׳ הנה הוא זרה שזורה את הגרן׳ הלילה שהיה הדור פרוץ בגניבה וגזל והיה ישן בגרנו לשמור גרנו׳ ורחצת מטינוף ע״ז׳ וסכת זו מצות׳ ושמת שמלותיך בגדים של שבת׳ וירדת

נחל אשכול

אבי ישראל בזמן שנוהג הזה עם ישראל ובת נעמה אשר צריך תפלה על זה לנ״א אשר באת לחסות ובו׳ כלומ׳ על מתנות קרבות עצמה אני מדבר בתפלה וכל זה הורה ר׳ חמא לשום את שמו הטוב קודם אשר באת׳

ויצבט לה קלי אמר ר׳ יצחק בר מריון בא הכתוב ללמדך שאם אדם עושה מצוה יעשה בלבב שלם שאלו היה ראובן יודע שהקב״ה מכתיב עליו וישמע ראובן ויצילהו [illegible]

הַשְּׂעֹרִים הַלָּיְלָה׃ וְרָחַצְתְּ וָסַכְתְּ וְשַׂמְתִּי שִׂמְלֹתֵךְ עָלַיִךְ וְיָרַדְתִּי הַגֹּרֶן אַל תִּוָּדְעִי לָאִישׁ עַד כַּלֹּתוֹ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת׃ וִיהִי בְשָׁכְבוֹ וְיָדַעַתְּ אֶת הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכַּב שָׁם וּבָאת וְגִלִּית מַרְגְּלֹתָיו וְשָׁכָבְתִּי וְהוּא יַגִּיד לָךְ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשִׂין׃ וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמְרִי אֶעֱשֶׂה׃ וַתֵּרֶד הַגֹּרֶן וַתַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוַּתָּה חֲמוֹתָהּ׃ וַיֹּאכַל בֹּעַז וַיֵּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ וַיָּבֹא לִשְׁכַּב בִּקְצֵה הָעֲרֵמָה וַתָּבֹא בַלָּט וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכָּב׃

ושמתך וירדת ק ושכבת ק אליך לא כתיב

ותתחללי במיא ותתקשטי בוסמנין ותשוואי תכשיטיך עלך ותיחתין לאידרא לא תתפרסמי לגברא עד שיציאותיה למיכל ולמשתי׃ ויהי בעידן משכביה ותדעין ית אתרא דידמוך תמן ותיעולי ותגלי ית רגלוי ותדמוכי והוא שאילא מניה עיטא והוא יחוי ליך בחכמתיה ית דתעבדין׃ ואמרת לה כל דתימרין לי אעביד׃ ונחתת לאידרא ועבדת ככל דפקידתה חמותה׃ ואכל בועז ושתי והוטיב לביה ובריך ית שמא דיי׳ דקביל צלותיה ואעדי כפנא מארעא דישראל ואתא למדמך בסטר ערימתא ועלת רות ברזי וגליאת רגלוי ודמכת׃

ויאכל

רש״י ג׳

וירדת הגרן וירדתי כתיב זכותי תרד עמך׃ [illegible]

נחל אשכול

[illegible]

ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת והנה אשה שכבת מרגלתיו׃ ויאמר מי את ותאמר אנכי רות אמתך ופרשת כנפך על אמתך כי גאל אתה׃ ויאמר ברוכה את ליהוה בתי היטבת חסדך האחרון מן הראשון לבלתי לכת אחרי הבחורים אם דל ואם עשיר׃ ועתה בתי אל תיראי כל אשר תאמרי אעשה לך כי יודע כל שער עמי כי אשת חיל את׃

והוה בפלגות ליליא ותוה גוברא ורתית ואתרכיך בשרה כלפתא בקריה מן רתיתא וחזא איתתא דמכא לקביל רגלוי וכבש יצריה ולא קריב לותה היכמה דעבד יוסף צדיקא דסריב למקרב לות מצריתא אתת רבוניה והיכמה דעבד פלטיאל בר ליש חסידא דנעץ סייפא בין מימריה ובין מיכל בת שאול אתת דוד דסריב למקרב לותה׃ ויאמר ואמר מן אנתי ואמרת אנא רות אמתך ויתקרי שמך על אמתך למסב לאנתו ארום פריק את׃ ויאמר ואמר בריכא את מן קדם יי ברתי אוטיבת טיבותיך בתראי מן קדמאי קדמאי דאתגיירת ובתראי דעבדת גרמיך כאתתא דנטרא ליבם קליל עד זמן דירבי בדיל דלא למהך בתר רביין למעבד זנו עמהון אם מסכין ואם עתיר׃ ועתה בתי וכען ברתי לא תדחלין כל דתימרין אעביד ליך ארום גלי קדם כל יתבי תרע קהנדרין דבית עמי ארום איתתא צדיקתא את ואית בך חילא לסובלא ניר פקודיא דיי׃

ועתה כי וכען

רש״י ז״ל

ויחרד האיש כסבור שד הוא ובקש לצעוק והיא אחזתו ולפפתו בזרועותיה׃ וילפת ויאחז כמו וילפות שמשון׃ והנה אשה נתן ידו על ראשה והכיר בה שהיא אשה׃ ופרשת כנפיך כנף בגדיך לכסות בטליתך והוא לשון נשואין׃ כי גואל אתה לגאול נחלת אישי כמ״ש ובא גואלו הקרוב אליו וגו׳ ואמותי ואני צריכות למכור נחלתינו ועתה עליך לקנותה קנה גם אותי עמה שיזכר שם המת על נחלתו כשאבוא אל השדה יאמרו זו אשת מחלון׃ מן הראשון אשר עשית את חמותך (תוספות)

ועתה

נחל אשכול

זה צריך לעשות המצוה בלב שלם ולא יחוש בלבו והיינו דקאמר למלא אהרן ידע כי הקב״ה מכתיב עליו ורואה ושמח בלבו היה יוצא בתופים ובמחולות כלומר דבעת הקב״ה הורה שיש לו דין ישראל והמחשבה מצרפה למעשה ועניין עמרם הם מפלאות תמים דעים ואם היה יודע אהרן שהקב״ה מכתיב עליו ורואה ושמח בלבו שהורה שיש לו דין ישראל ולא צדק בעיונו וע״כ עמרם עשה בלבבו השם כמ״ש עק ויצא איש מבית לוי בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו לקיים מצוה כהלכה ועוד הוסיף ללמוד דעת מבעז כי בעז עשה על דעתו ורוח ברוח הקדש שאמרה והיא גם היא רות אמרה מדוע מצאתי חן בעיניך להכירני ואז״ל להכירני כדרך כל הארץ ולכן לא רצה לתת לה כי אם מעט קלי דקא שיאמרו אלא לשם מצוה עושה רק מאהבתו לשם אוהב ולו ידע שהקב״ה מכתיב עליו ויצבט לה קלי ותאכל ותשבע ותותר אברהה שנתן לה הרבה כדי שבעה ואת היותרת ולכן האמת נתן לה דבר מועט לא עשתה ברבה כמשגל והקב״ה הכתיב מה שאינו שלא נתן לה כדי שבעה שלא הביא מועד וכ״ב החשיב מצוה זו עד שכתוב יותר מחמשין הורנגלות פטומות דיה נותן לב׳ ועוד דעשה ב״ב פרטות והכתיב שאו״ל גוסי הכוס

ועתה כי אמנם כי גאל אנכי וגם יש גאל קרוב ממני׃ ליני הלילה והיה בבקר אם יגאלך טוב יגאל ואם לא יחפץ לגאלך וגאלתיך אנכי חי יהוה שכבי עד הבקר׃ ותשכב מרגלתו עד הבקר ותקם בטרום יכיר איש את רעהו ויאמר אל יודע כי באה האשה הגרן׃ ויאמר הבי המטפחת אשר עליך ואחזי בה ותאחז בה וימד שש שערים וישת עליה ויבא העיר׃ ותבוא אל

אם כתיב ולא ק׳

ג רבתי

המטפחת

בטרום ד׳ יתיר עולה בטרום כתוב גזר ללמדך שלא הלבה חמשה שר אניתן לה גואל חלוצה היו ובניה

וכען ארום בקושטא ארום פריק אנא ואף אית פריק אחרן דחזי ליה למפרק יתיר מני׃ ביתי בליליא ויהי בצפרא אם יפרקניך גבר דחזי ליה למפרקיך מן אוריתא הדין טבי ויפרוק לחיי ואם לא יצבי למפרקיך ואפרוקניך אנא אמריה בשבועה קדם יי כמא דמלילית ליך כן אעביד דמוכי עד צפרא׃ ודמכת מלקביל רגלוי עד צפרא וקמת בקריצתא עד לא אשתמודע גבר ית חבריה מן קדם חשוכא ואמר לעולימוי לא ישתמודע לגבר ארום אתת איתתא לאדרא׃ ויאמר ואמר הבי סודרא דעלך ואחודי ביה ואחידת ביה ומכל שית סאין דשעורין ושוי עלה ואתיהיב לה כח מן קדם יי לסוברותהון ומן יד אתאמר בנבואה דעתידין למפק מינה שיתא צדיקי עלמא דכל חד וחד עתיד למתברך בשית ברכן דוד ודניאל וחברוהי ומלכא משיחא ועאל בועז לקרתא׃ ותבא ואתת לות חמותה בקריצתא ואמרת מן אנת ברתי׃

רש״י ז״ל

ועתה כי אמנם אם כתיב ולא קרי כלומר משמע ספק ודאי יש גואל קרוב ממני אר׳ יהושע בן לוי שלמון ואלימלך וטוב אחים היו ומהו אשר לאחינו לאלימלך לעולם קורא אדם את דודו אחיו כמ״ש וישמע אברם כי נשבה אחיו והלא אברהם דודו היה אלא וכו׳ כך היה בועז לאלימלך בן אחיו קרובו של מחלון אבל טוב היה קרוב יותר׃ קרוב ממני שהוא אח ואני בן אח׃ ליני הלילה לילה בלא איש׃ חי ה׳ אמרה לו בדברים אתה מוציאני ריקם ונשבע לה שאינו מוציאה בדברים ויש מרבו׳ אומ׳ לבו היה נשבע שהיה יצרו מקטרגו אתה פנוי והיא פנויה בוא עליה ונשבע שלא יבא עליה אלא ע״י נישואין׃ ויאמר אל יודע מוסב על ותקם בטרום יכיר איש הוא אומר לבקש כי אמר בלבו אין כבודי שיודע כי באה האשה הגרן׃ שש שעורים א״א לומר שש סאין שאין דרכה של אשה לשאת כמשאוי זה אלא שעורים ממש ורמז לה שעתיד לצאת ממנה בן שמתברך בשש ברכות רוח חכמה ובינה עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה׳׃

כי

נחל אשכול

הלנוס ונעבלת ואח״כ שדנשיטו לה קלי והכל הוא מנא׳ ה׳ שהאכילה ולו ידע שכב׳ חשובה מצוה זו למעו׳ כל חלקיה ולקבוע שכרה על פרטיה הודקולו׳ מצומצמות היה מאכלה׃

וירצו בעז את נעריו לאמר גם בין העמרים תלקט לבאורה תיבת לאמר מיותרת פירוש ולפשר רמ״א את נעריו הי׳ אותם הנצבים על הקוצרים ועל העניים ליישר הדורים שהן נוהגים כשורה ודת ודין ולהם היה א׳ מיוחד הקרוי שבבעז ועליו קאמר בפסוק ויאמר בעז לנערו הנצב על הקוצרים והנו ערנו דין נערים אחרים להיות גם הם נצבים על הקוצרים ועל העניים א״ב דנערו דכתיב בפסוק דיה בשדה והוא נצב

חמותה ותאמר מי את בתי ותגד לה את
כל אשר עשה לה האיש: ותאמר שש
השערים האלה נתן לי כי אמר אל
תבואי ריקם אל חמותך: ותאמר שבי בתי
עד אשר תדעין איך יפל דבר כי לא
ישקט האיש כי אם כלה הדבר היום:
ד ובעז עלה השער וישב שם והנה הגאל
עבר אשר דבר בעז ויאמר סורה שבה
פה פלני אלמני ויסר וישב: ויקח
עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר
שבו פה וישבו: ויאמר לגאל חלקת

אלי ק׳ ולא כתב

והחויאת לה ית כל מה דעבד
לה גוברא על פום מימרא
מן קדם נבואה דאתגליאת
ליה עבד לה: ואמרת
שית סאין דשעורין האלין יהב לי
גוברא ארום אמר לי לא
תהכין ריקניא לות חמותיך:
ואמרת תיבי ברתי
עמי בביתא עד זמן דתדעין
איכדין יתגזר מן שמיא
ואיכדין יתפרש פתגם ארום
לא ינוח גברא ארום אלהין
ישיצי לטוב פתגמא יומא
דין: ובעז סליק
לתרע בית דינא דסנהדרין
ויתיב תמן עם סביא והא
פריקא חלף דמליל בעז לרות ואמר סטי תיב הכא גבר דצניען אורחתיה ופנא
ויתיב: ודבר עשרתי גוברין מסבי קרתא ואמר תיבו הכא ויתיבו: ואמר
לפרוקא אחסנת חקלא דלאחונא לאלימלך זבינת נעמי דהדרת מחקל מואב: ואנא

רש״י ז״ל

כי אם כלה האיש את הדבר היום: פלוני אלמוני ולא נכתב שמו לפי
שלא חפץ לגאול: פלוני אלמוני מתורגם בגבלים כסי וטמיר:
פלוני מכוסה ונעלם לשון כי יפלא ממך דבר: אלמוני אלמן
מבלי שם: ואדעה כי אין זולתך קרוב לגאול:

ומאת

בחל״ אשכו״ל

נעצב על הקוצרים ועתה שבא בעז
תבוא לקום כיה עמו נער ואנשי נערין
עמו כאדם חשוב שיש לו ב׳ נערין עמו
העיר ועל זו ובעל הנער הנצב הנז׳ כיון
עתה באומרו ויעו בעז ל׳ נעריו ולכן
קאמר לאמר אם יאמרו לאחרים גם הקוצרים גם בין העמרים וכו׳ ואומרו ולא תגערו בה אשר כי
יען הרבה עניים היו שם והקוצרים עמהם ובראותם את נעריו מגדלים חקום עמה יאמרו אותם שעושים
לה כן מאהבת יפיה העצום והוא לקרב דעתם עמה ולזה בהיות נעריו יראו שהיא יעברו בה ואמ׳
שאינו מצד יופיה לא מצד שכן נצטוו אבל היא בעיניהם כלבן נגף ולזה אמר ולא תגערו בה
דנפיק חורבא שלא תלקטו א״כ כי בת מלך היא ונתגיירה ואין ראוי לגער בה דנצטוו על
הונאת הגר וקו׳ לנו שהיא בת מלכים: ותגד לחמותה את אשר עשה עמו ויאמר
שם האיש אשר עשיתי עמו היום בעז צריך להבין דבלאורה הלא והאמר שם
האיש וכו׳ נראה מיותר דבכבר ידענו את האיש ובודאי שכך אמרה לה לנעמי והן להבין ובגד
דהם דברי סכמה והחכ׳ ותאמר׳ אמנם אפשר במז״ל אבלם הוא בעז ונקרא בעז שהוא
עז בירא׳ והשתא נעמי שלא אפה ללקוט וכו׳ והוא״ל בשדה בעז ודיו אך כוונת רות היתה
לומר לה שבעז הפליא חסדו מלבד שהיא ללקוט בשדהו ולכן השיבה לנעמי שם האיש אשר
עשיתי

השדה אשר לאחינו לאלימלך מכרה
נעמי השבה משדה מואב: ואני אמרתי
אגלה אזנך לאמר קנה נגד הישבים
ונגד זקני עמי אם תגאל גאל ואם לא
יגאל הגידה לי ואדעה כי אין זולתך
לגאול ואנכי אחריך ויאמר אנכי אגאל:
ויאמר בעז ביום קנותך השדה מיד נעמי
ומאת רות המואביה אשת המת קניתי
להקים שם המת על נחלתו: ויאמר
הגאל לא אוכל לגאול לי פן אשחית
את נחלתי גאל לך אתה את גאלתי כי
לא אוכל לגאול: וזאת לפנים בישראל

ואנא אמרית אגלי אודנך
למימר קני כל קבל יתבי
תרעא דבית דינא דסנהדרין
וכל קבל סביא דעמי אם
אית רעותך למפרק פרוק
ואם לא אית רעותך חוי
לי ואדע ארום לא אית בר
מינך דחזי למפרק
קדמך ודהוא קריב למתב
בלותך ואנא אדע מנך ו
דמרוקא איני בתרך ואמר
אנא אפרוק: ואמר בעז
ביום זבנותך ית חקלא מידא
דנעמי ומידא דרות מואביתא
אתתה מיתא חייב את למפרק
ולמיבם לה ולמנסבה לאנתו
מן בגלל לאקמא שום מיתא
על אחסנתיה: ואמר
פרוקא כי האי גוונא לית אנא למפרק לי דאנא נסיב אתתא לית לי רשו למיסב
אוחריתא עלה דילמא תהי למצותא בביתי ואיהי מחבלא ית אחסנתי פרוק לך את בגין
דליה לך אתתא ארום לית אנא יכיל למפרק: וכהלא מנהגא בעלמא דמלקדמין

רש״י ז״ל

ומאת רות המואביה אתה צריך לקנות והיא אינה מתרצה
אלא אם כן תשאנה: פן אשחית את נחלתי בזרעי כמו הנה
נחלת ה׳ בנים בהיות פגם בזרעי שנ׳ לא יבא עמוני ומואבי
וטעה בעמוני ולא עמונית: על הקדושה בן מכירה: התמורה
זו חליפין:

אלף

בחל״ אשכו״ל

עשיתי עמו היום בעז: והכתוב קודם אמרה
מודיע שדבריה היו דברי חכמה וזהו שאמר
ותגד לחמותה את אשר עשה עמו ונמון
ותגד מורה על דברי חכמה כמש״ב וכו׳
הקדוש ובא הכתוב לעורר להבין להשכיל
דבריה ואח״כ אמר הכתוב אמירתה שהיא
שם האיש וכו׳ ויחשבה רות שלא יחשדה נעמי שהיא שלא אפה ללקוט והיא״ל בשדה בעז וקיים אמרה
שם האיש אשר עשיתי והקבור נעמי שרמזה לה שהגדילה היא לעשות עמו שהוא נתן עיניו בה ודא
מילתא ועשה עמו טובה להצילו מעבירה לזה אמרה שם האיש אשר עשיתי עמו היום בעז כו׳
כוונתי על החקדים ולא על דבר אחר דהא שמו בעז שהוא עז בירא׳ ורז״ל אמרו במדרש הני
בשם ר׳ יהושע יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית שכן אמרה
רות לנעמי שם האיש אשר עשיתי עמו היום ולא אמרה אשר עשה עמי וכו׳ והדבר פשוט כי
העשיר עושה עם העני להחיותו פרוטה א׳ והוא מזון חיי שעה בעה״ז והעני עושה עמו בעה״ז ובעה״ב
דמלבד שכרו לעה״ב העצום גם בעה״ז בזכות הצדקה לו יעשר ולו יקום חילו דהמלך המון חסד
וזוכה לעושר וכבוד וחיים וז״ש רות לנעמי האיש אשר עשיתי עמו היום בלומר מלבד שכר
העה״ב גם היום בעה״ז עשיתי עמו הרבה דבאמצעותי יתקיים עשרו וגם יוסיף:

ויאמר

על הגאלה ועל התמורה לקים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישראל׃ ויאמר הגאל לבעז קנה לך וישלף נעלו׃ ויאמר בעז לזקנים וכל העם עדים אתם היום כי קניתי את כל אשר לאלימלך ואת כל אשר לכליון ומחלון מיד נעמי׃ וגם את רות המאביה אשת מחלון קניתי לי לאשה להקים שם המת על נחלתו ולא יכרת שם המת מעם אחיו ומשער מקומו עדים אתם היום׃

מתנהגא בישראל בזמן דנסבין ומתנן ומחלפין חד מן חבריה ושולף גבר נרתיק ידא ימיניה ואושיט ביה קניין לחבריה והכדין נהגין לקנות בית ישראל קדם סהדיא׃ ואמר פרוקא לבועז אושיט ידך לקניינא וקני לך ושלף בועז ית נרתיק יד ימיניה וקני ליה׃ ואמר בועז לסביא ולכל עמא הוו סהדין אתון עלי יומא דין ארום קניתי ית כל מא דהוה לאלימלך וית כל מה דהוה לכליון ומחלון מידא דנעמי׃ ואוף ית רות מואביתא אתת מחלון קניתי לי לאנתו לאקמא שום שכיבא על אחסנתיה ולא ישתיצי שום שכיבא מבין אחוהי ומתרע סנהדרין דבאתריה סהדין אתון עלי יומא דין׃ ואמרו

(margin:) יתה ״ מן כל מרעס

נחל אשכול

ותאמר לה נעמי חמותה בתי הלא אבקש וכו׳ המפרש׳ פירשו כי האם לבתה שמרת בעלה מבקשת להשיאה עם אחר ואמנם לכלתה שמת בעלה שהוא בנה רע בעיניה שתנשא לאחר במקום בנה אבל צדקת נעמי שרוצה שתנשא רות לאחר במקום בנה וז״ש ותאמר לה נעמי חמותה בתי אני עושה לך כאילו אם בתי שמת בעלה ומבקשת להשיאה לאחר כך אני עושה לך גם שאת חמותך עכ״ד ויש לרמוז כפי מ״ש המקובלים לנעמי סוד לאה ורות רבקה בה ליקח חבקי׳ לאה הרי את בתי ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך וגו׳ ג׳ הודעי לאיש וגו׳ הודעי לאיש וגו׳ ורחצת מטינוף ע״ז שלך וסכת א׳ מצות וצדקות ושמת שמלותיך עליך אמרו במדרש או בגדי שבת הראשונים פירשו דקשיא להו לרז״ל דמאחר דלא גבר שהפשיט בגדיה קודם ורחצה ו וסכה דהוא דבר שאין צריך הכתוב לאומרו כן לא היה צריך לומר ושמת שמלותיך דפשיטא שלא תשאר ערומה ולכן דרשו שהם בגדי שבת ואפשר לומר במ״ש ילקוט ראובני פרשת וישב מעם ק׳ הקדמונים דנשמת רות היתה נשמת יצחק ובחטא באדם הראשון והיא בת זוג בועז ע״ש באורך ועתה כבר נתקנה נשמתה ומובנה לבא לג׳ הקדש ראש הסנהדרין בועז וז״ש לה נעמי ורחצת מטינוף ע״ז כלו׳ שנשמתך נשמת יצחק וגבית עתה להתגייר הא גופא דק אינה לכלוך ע״ז קריך

רש״י ז״ל

שלף איש נעלו זהו קניין שאנו קונין בסודר במקום נעל ורבותינו נחלקו בדבר מי נתן למי יש אומרים קונין בכליו של קונה ובעז נתן לגואל ויש אומרים קונין בכליו של מקנה וגואל נתן לבעז׃ וזאת התעודה בישראל משפטו העדות׃ להקים שם המת על נחלתו מתוך שאשתו יוצאה ובאה בנחלה ומכנסת ומוציאה אומרים זאת היתה אשת מחלון ושמו נזכר עליה׃ כרחל

היום׃ ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים עדים יתן יהוה את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל ועשה חיל באפרתה וקרא שם בבית לחם׃ ויהי ביתך כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודה מן הזרע אשר יתן יהוה לך מן הנערה הזאת׃ ויקח בעז את רות ותהי לו לאשה ויבא אליה ויתן יהוה לה הריון ותלד בן׃ ותאמרנה הנשים אל נעמי ברוך יהוה אשר לא השבית לך גאל היום ויקרא שמו בישראל׃ והיה לך למשיב נפש ולכלכל את שיבתך כי כלתך אשר אהבתך ילדתו אשר היא טובה לך משבעה בנים׃ ותקח נעמי את הילד ותשתהו בחיקה ותהי לו לאמנת׃ ותקראנה לו השכנות שם לאמר ילד

ואמרו כל עמא דבתרע סנהדרין וסביא סהדין אנן יתן ייי ית איתתא דאתיא לביתך כרחל וכלאה דבנו תרויהון ית בית ישראל אבונא בתרי עסר שבטין ועביד חילא באפרת ותהי קרי שמא בבית לחם׃ ויהי מנלה ביתך כבית פרץ דילידת תמר ליהודה מן זרעא דיתן ייי לך מן ריבא הדא׃ ונסיב בועז ית רות והות ליה לאנתו ועל לותה ויהב ייי לה עידוי וילידת ברי׃ ואמרא נשיא לנעמי בריך שמיה דייי דלא פסק ליך פריקא יומא דין ויתקרי שמיה מן צדיקי ישראל׃ ויהי ליך למקים נפש ולכלכלא ית סיבתיך ארום כלתיך דרחימת יתיך ילדתיה דהיא הות טבא ליך בעדן ארמלותיך מסגיאין בנין׃ ונסיבת נעמי ית רביא ושויאת יתיה בעטפה והות ליה לתורבינתא׃ וקרו ליה שיבבתן שום למימר אתיליד בר לנעמי

(margin:) והיה לך ־ ותקח ־ ותקראנה ־ ויהי ביתך

רש״י ז״ל

כרחל וכלאה שעקר שבטיו משבטו יהודה ומבני לאה מודים על רחל שהיא עיקרו של בית והקדימו רחל ללאה׃ וקרא שם כלומר יגדל שמך׃ כבית פרץ שיצאנו ממנו׃ ולכה

נחל אשכול

קריך וסבתך לכך רמזי הזכי והח״ס קונך ונפשך שעלו מן הרחצה יאירו המצות והצדקות שעשית בהיותך נשמת ישראל עתה דכבר נתקן החטא ושמת שמלותיך דמהמצות נעשה חלוקא דרבנן וזה רמזו בגדי שבת כלו׳ בגדים רוחניים המוטבים לעולם שכולו שבת ואחר כל השבח הזה וירדתי הגרן זכותי הרד עמך ומ״ש ג׳ הודעי לאיש וכו׳ ואפשר במ״ש רז״ל בשוחר טוב חנות לילה אקום להודות לך אני מודה על מה שעשית לזקנתי רות בחצות לילה שלא קללה בועז וז״ש וירדתי כתיב ואר״ל זכותי הרד עמך פי׳ שלא יקללך בועז והיינו

בֵּן לְנָעֳמִי וַתִּקְרֶאנָה שְׁמוֹ עוֹבֵד הוּא אֲבִי יִשַׁי אֲבִי דָוִד׃ וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת פָּרֶץ פֶּרֶץ הוֹלִיד אֶת חֶצְרוֹן׃ וְחֶצְרוֹן הוֹלִיד אֶת רָם וְרָם הוֹלִיד אֶת עַמִּינָדָב׃ וְעַמִּינָדָב הוֹלִיד אֶת נַחְשׁוֹן וְנַחְשׁוֹן הוֹלִיד אֶת שַׂלְמָה׃ וְשַׂלְמוֹן הוֹלִיד אֶת בֹּעַז וּבֹעַז הוֹלִיד אֶת עוֹבֵד׃ וְעֹבֵד הוֹלִיד אֶת יִשָׁי וְיִשַׁי הוֹלִיד אֶת דָּוִד׃

סכום הפסוקים של ספר רות שמונים וחמשה וחציו ותאמר רות המואביה׃

חזק

והוו קרן שמיה עובד הוא אבוי דישי אבוי דדוד׃ ואילין תולדת פרץ פרץ אוליד ית חצרון׃ וחצרון אוליד ית רם ורם אוליד ית עמינדב׃ ועמינדב אוליד ית נחשון דהוא רב בית אב לבית יהודה׃ ונחשון אוליד ית שלמה צדיקא הוא שלמה מן בית לחם ונטופת דבטילו בנוהי פרוזדיין דאותיב ירבעם חייביא על אורחיא והוו עובדי אב ובנין יאין כנטופא׃ ושלמון אוליד ית אבצן נגידא הוא בועז צדיקא דבזכותיה אשתיזיבו עמא בית ישראל מיד בעלי דבביהון ובגין זכותיה צלא בפנא מתרעא דישראל׃ ובועז אוליד ית עובד דפלח למרי עלמא בלב שלים׃ ועובד אוליד ית ישי דמתקרי נחש בגין דלא אשתכחת ביה עלא ושחיתא לאתמסרא בידוי דמלאכא דמותא למיסב ית נפשיה מניה והוא יומין סגיאין עד דאדכר קדם יי עיטא דיהב חויא לחוה למיכל מן אילנא דאכלין פירוי חכמין בין טב לביש ועל ההוא עיטא אתחייבו מותא כל דיירי ארעא ובההיא עילא שכיב ישי צדיקא הוא ישי דאוליד ית דוד מלכא דישראל׃

פסק בקד

רש״י

ואלה תולדות פרץ לפי שייחס על שמה של רות המואביה חזר ויחסו על שם יהודה׃ קבלה

נחל אשכול

והיינו דקאמרה ל׳ הרועי בליש מבלשון ויודע בהם אנשי סוכות בנ״ל התיקרי באיש שלא יקבלך ויענישך בעוני ואפשר שמלבד גבעת האשה רבה הגלות נעמי ההולכת אתה עוד זאת הגינה על רות שלא קבלה והענישה אבנו על שהקרידה ונעשה מעשה גר כזה היינו דאהבתא לה גבוה דק עה״ב שאריך לצות מתנה הקבר הוקס על חנות בלילה הדיר ובנות חנות בלילה שקס דוד בל יתין אבוני תוקפא בחצי הלילה הגוי ואפשר שזה רמז מה שאז״ל מאי רות שזכתה שיצא ממנה דוד שריוהו להקב״ה בשירות והשבחות כלומר מאי רות שנשאר לה שם רות ולא נשתנה שמה כאשר נתגיירה או כאשר נעשו לה כמה נסים ונפלאות לזה אמר שיצא ממנה דוד כלומר רמוז בשמה בעלתה מעונש שעבר שלא הבוה בחבלתו ולא קבלה ולא הענישה בנבות דוד הע״ה שיצא ממנה וזכותו הגין עליה ויצאת בדימוס ובמקוס קללה בעון ברכה ותחת אשר שבבה תרגלותיו היתה שוכבת חיקו ותהי בן לאשה על כן נקראת רות רמז ל דהע״ה שריוה להקב״ה בקלות וכפר עליה על

וגל מה שעשתה בחלות׳ כמשך לזה כבין פסוק דברי הימים א׳ ס״ד ומשפחות בית עבודת הבוץ לבית אשבע ויוקים ואנשי כוזיבא ויואש ושרף אשר בעלו למואב וישבי לחם והדברים עתיקים׳ ואמר בסגנון חדש ועיין בשמחת הרגל ל׳ י״ב ודף מ׳ ואפ׳ במ״ש שם שנקרא פס׳ הרב מולל מאשדת ק׳ מו׳ במושבה על אשת איש שבעלה במדינת הים והם כיונו לעבירה ובסוף נודע שבעלה כבר היה מת אי מותרת לבועלה ואני עוני הקשתי דמותרת ושבתא במחלון ובליון באמון לספק זה דדם כיונו לאיסור וקברי דמואבית אסורה ולפי האמת דקי״ל מותרת נמצא דלא עשו איסור׳ ואמנם כתב הרב ש״ב על התורה דכך דרכה׳ דבמואבית׳ היו אסורות עד נשואי רות לבעז שהורה ד מטעם כבוד דהע״ה ולפ״ז הא אסורות למחלון ובליון ׳ונ״ש ומשפחות בית עבודת הבוץ דהיינו דהע״ה במש״ל בילקוט על פסוק זה שדוד הע״ה עסוק בפרחת ונבותן גרם לבית אשבע בעז שנשבע לנערו ויוקים שבתקיימה מת ולא קללה והענישה בעז בגבות דהע״ה שקם בחלות ואנשי כוזיבא דואג וקינתן שרצו לפסול דוד הע״ה שבא ממות׳ ויהוא פסול והוא אמר דמואביות הותרה והשתא יקשה לרמה עבדו מחלון ובליון והלא לפי האמת מותרת והוי בגדון הרב מולל מאש מעם לגג״א ויואש ושרף אשר בעלו למואב ר״ל שלהם׳ גם באמת דין הנקבות אסורים בזכרים ונ״ש בעלו למואב לשון גבר דעל בעון הין הנקבות אסורות על וישבי לחם׳ רות שנדבקה בבית לחם ונשאת לבעובבית לחם יהודה והוא כיון קדוש שבבלינו במ״ש אבל עד הזמן הנקבות היו אסורות ודוק היטב׃

כל אשר האמרי לי אעשה אפשר לרמוז במ״ש הרב הקדוש מהרר׳ שמשון מאוסטרפולי זצ״ל בכוונת הפסוק ביחזקאל יו׳ והבטחתי על יפיך ו והגני על שמך שיש קליפה א׳ המפתה בני אדם לזנות ושם הקב׳ לר״ו סוד לאה רחל יעקב שבטל זו הקליפה ופ״ד שגם לזה רמה קרי ונ״ש והזני על שמך ר״ל אותיות שמך של אותיות הקוראים לאותיות שמך רלב״י והוא שם הקב״ לר״ו והגיד להם הנביא שהקב׳ המליצה אמריה בפתויה שיחטאו בזנות עכ״ל ובמקומו אני עני כתבתי כתבתי אין רמזים בהקדמה זו והשתא אפשר שזהו שאמר נעמי וירדתי הגרן וכתיב וירדתי בתוספת יוד גבורתי תרד עמך ואפשר כי רות היתה בחי׳ רחל ולקחה שפעה נעמי בחי׳ לאה והאיבה לבטל הקליפה הזו לר״ו שרות בחי׳ רחל וחקר יוד שיהיה לר״ו דקדושה לבטל קליפ׳ זו לכן כתיב וירדתי בתוספת יו״ד כלומר גבורתי תרד עמך׳ ומש״ה כתיב וירדתי ביו״ד להאצ״ם בקדושה לר״ו דהוי״ה לאה יוד דוירדתי שהיא זכות נעמי ובזה תבטל מקליפה זו וזה קת׳ כל אשר תאמרי לר״ו שתבטל ויגולגל לעשות כל אשר תאמרי כי רוח ה׳ דיבר בין ונ״ש גבולך ויחרד האיש וילפת אר״ל בתורה הקדוש מתעסק בערה אנ״ל דוקות אין להם שער אבל מי את ובן׳ ובשי״ך הקשתי מאחרון בעירובין ד״ק מגדלת שער בב״ית ופי׳ רש״י שד לאה יש לה שער ועמ״ש אני שם׳ ואחר זמן ראיתי שהרב החסיד מר זקינינו הרב חסד לאברהם ז״ל בעין גדי מעין ג׳ נהר כ״ב עמד בזה וחילק דלילית אינה שפיה קליפה ומה שבקשה שם המניה דאמר׳ לא חש בעל שהיה פ׳ בעובדתה לקמ׳ ואין דרכה לבא כן רק בחלום אך נאחזת ועיין בגו׳ הקדוש א״ח ד׳ נר ע״ב ודף קמ״ט ע״ב ובזוה׳ שקדה ק״ש ועסק בתורה ואני בהנחלו מהפ׳׳

והנה אשה שוכבת מרגלותיו אמרו במדרש והנה אשה טהורה מכל הנשים שבכרת מרגלותיו והנה הרב כו״ג הקשה דבעינן ג׳ נקיים והרי״ף דהא דתבעוה לינשא צריכה ג׳ נקיים היינו דוקא דתבעוה לינשא אח״כ לכל אם הבעוה והכי בא לזה אינה צריכה לשמור ג׳ נקיים והט דבות ומתר ע״ש ב״ד סי׳ קצב והרב מהר״ו בכרתי ופלתי הביא ראיה לסברתו מדברי התוספו׳ ביומא ל׳ ק״ו וביבמות ד׳ לו׳ והיא ראיה טובה באשר יראה המעיין וכ״כ הריטב״א בקידושין והרא״ש בתוס׳ שם ביבמות ע״ש ומה שדחה הרב כו״פ ראיתו מהתוס׳ אפשר דסברי כרא״בי״ה עמו הפוסקים ראיה כיחס בתוספות סברת הרא״בי״ה שדקויה מכל הפוסקים׳ כמ״ש מרן ס״בי ומה גם שהוכיח מדברי הרא״ש שסו׳ דלא כרא״בי״ה והרא״ש כתב כדברי התוספו׳ כמ״ש ומ״ש הרב כו״פ דמאי קשיא ליה לטו״ז מבעי דלא בא לזה אך והוא התוספו של בעל הדבר קשה עלין ועל הרב כו״ג מפשט הכתובים

הכתובים ובספר מרדכי רז"ל מאמע דבנ"ל
שאחריה נשאת ואיך לא העיר בזה הרב ז"ל
ומאי קאמר הרב כנ"ף דלא קשה מבעני ומה
שהקשה הרב כו"ף על דהש"ה עש"מ מדברי הש"י
בשבת ר"נ ע"א מוכח דפעם א' נקראה ב"ש
ולא באה ואח"כ בפעם שניה באה ולימו'
משהרה ג' פקיים ומאי דהקשה והירץ בשם
יש להשיב עליו ואח"כ ראיתי בהגהת שער
אפרים קי' כה מ"מ על הרב ט"ז ויש לדקדק
על דבריו ומה שהקשה בתחלה לק"מ ומה קס
דכתב דיבודה ובעו קברי כראב"י ועדיין
לחלוחה הדיו קיימת דקבר ראב"ע אחויה
היא ואין כאן מקום להאריך ועיין מ"ש בש"ר
ובמשכב ר' צו' עב ושיורי ברכה יו"ד קי' קפ"ה
ודוק היטב כי קצרתי:

אנכי רות אמתך ופרשת כנפיך על אמתך
כי גואל אתה אפשר במש"ל על פ' מודע
מצאתי חן בעיניך להכירני שנאמר בה רוח
הקודש שירדה בדרך כל הארץ וגם בקמוץ
בת בנו מאם ק' התמונה שהיתה רות נשמת
ישראל ובת גובו של בעז ובהפי כיחה שלא שינו
שמה כשנתגיירה כדרך הגרים שמשנים שמם
לקורדי אן איזה שינוי וגן שמאחר יקראו
לה רות כי ידעה נעמי וכל קדושים עמה [illegible]
דנשמתה נשמת ישראל וז"ש אנכי רות אמתך
מידוע דהשם נקרא לנשמה כי היא עיקר ולא
הגוף ורמוז בשם כל בחי' וחלקי נשמתו ואינו
מקומן בעולמות ובמדות כמ"ש במקומות
אחרים משם הזוהר הקדוש והרב האר"י ז"ל וזה פי'
הראשונים מאמר ה' יאסף חכרן לעמיו דהיינו
נשמתו וז"ש אנכי רות דלא נשתנה שמי דנשמתי
היא רות נשמת ישראל ורמוז בשמי שרשי וחלקי
נשמתי כולם אחוזים למעלה ועוד אמרה בה
גופך אינו השתא ופרשת כנפיך מישואין על
אמתך ובת קטלה הרי מחלון וכליון לדעת קצת
כי אחר מחלון נשאת לכליון ונשאת אחר שאני
קטלנית לא בדא דלפי שאני בת גוגך לכך מפטרו
ונכרתו בעבונך וז"ש כי גואל אתה ואפשר אתה
גואלי אין אחר קודם כי אני בת גוגך ויש מרמז
ופרשת כנפיך דה גומטוביא אמת [illegible]
ביחוד דיהיה יחוד על ידי חופה וקידושין ושבע
ברכות:

הטובת חסדך האחרון מן הראשון אפ' דהכוונה
בטובת חסדך שעשית עם נפשך בחיבתי'
קומא נפשו איש חסד וזה חסדך האחרון הגדלת
לעשות דנתקיים ענין הגרות שהיה לשם שמים
ומנוע בני שום פגר כלל וקופץ הוכיח לבלתי
לכת אחרי הבחורים וזהו עד כי כל מעשיך
לשם שמים:

כי יודע כל שער עמי כי אשת חיל את אפש'
דרמז לסנהדרין זקני שער שהם הכירו מעלתך
דעד עתה היינו קוברים דמואבית אסור ועתה
נראין הדברים דבשבילך האיר ה' עינינו וידענו
דעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית שלא
נתחדשה הלכה זו אלא שני ימים קודם שבאת ודברי
אמת ניכרין ועיניהם ישית [illegible] וידעו כי
אשת חיל את ומרוב חשיבותך נתגלה הלכה
זו לכבודך [illegible] ומחלון וכליון בקטלם היו
מעכבים אף לן עדיין לא נתגלית אך בזכותם
בעבורך נפתח הקהוסי א"נ דעד עתה היו אסורין
לפי האמת לשיטת הרב [illegible] אפשר
לומר במ"ש הרב [illegible] בהפטורה [illegible]
לה [illegible] בגלל [illegible]
כי אשת חיל את [illegible]
[illegible] קטלנית [illegible]
כמו' הכי בקמרא והרא"ש [illegible]
דאיש שמתו לו שתי נשים אין לומר [illegible]
קטלן ולא יצא [illegible] גורם
ומזלה שימות בעלה ולא יהיה לה מזונות
אבל האיש [illegible]
לן מגבל [illegible] ופרשת כנפיך
כי גואל אתה ופירשנו בעניותינו דרמזה לו
שאינה קטלנית על זה אמר לה דבודאי
אינה קטלנית דמזל גורם והיה בעלה
מזל ומחלון וכליון מתו בעונם:

ועתה כי אמנם כי גואל אנכי כתיב כי אם
קרי [illegible] ולא קריאם לא אתנם
כי גואל אנכי אפשר דרמז לה דודאי הוא הגואל
והספק שיש אינו ספק ולכן אם כתיב ולא
קרי [illegible] דבריו [illegible]
[illegible] ספק [illegible]
צריך לעשות כן לכל תורה [illegible]
אבל

אבל הוא היודע שבוא ישאנה ודאי:
חי ה' שכבי עד הבקר ר"ת שמת כלו לפני
שעה דוקא והרמז שעה קי' שלמה
דשלמה יצא ממך וכמו שהפלג עליך
והכי מצבכתך שלמה דשלמה לא ממך
כמש"ל במדרש רבות ברעות:

ותקם בטרם יכיר איש את רעהו
אחז"ל בטרם כתיב בטרום
כתיב וקרי כמו לששה שעות שנשתיירה
שם ואפ' דטעם דכתיב בטרום בוי"ו
מלבד דברי רז"ל הוא לרמוז דבעבור
דהע"ה שהוצרך לקום בחצר בחצות שהם
בו' שעות בכורם שבא בעולם דעי"ז
גורם יכיר איש את רעהו כי אדם משתתף
בזווג עליון איש את רעהו קבה"ו ושכינה
יכיר וכמו שפירשו בזוהר הקדוש במעלות
הקם בחצות' ואפשר לרות שנשמתה
ולא נענשה והיה לה חיים ברוחני [illegible]
[illegible] קיומה דחיי כמ"ש בזוהר
הקדוש על פ' ונהרם לי [illegible]
ולפי דברי רז"ל שבוא רמז לו' שעות
שנשתיירה שם [illegible]
[illegible] בגורן [illegible]
[illegible]
הגורן שלא יהיה [illegible]
בזכות ו' שעות שנשתיירה ולבש את
יצרן יבא רמוז לי יודע כי באה האשה
הגורן:

וימד שש שעורים וישת עליה רמז
בזה שהקב"ה ישלם לרות מדה
כנגד מדה בזכות דמע"ה שהיה קם
בחצות וגורם זווג עליון בין קודשא בריך הוא
לשכינה זיווגה עמו וגם בזכות שקבלה
תרי"ג מצות דאורייתא וז' דרבנן שהם [illegible]
שעורים שעולה תרי"ך וז"ש וימד שש
פי' מדה דהע"ה ירחם עליה ויתן מדה
כנגד מדה אם בזכות דוד [illegible] שהיה
קם חצות ו' שעות וגם שעורים תרי"ך
רמז להרך מצות שקבלה וישת עליה יצא לטעון
המצות [illegible] עליה [illegible] ויבא העיר [illegible]
להגדוג [illegible]
זה עשתה קיומן [illegible] שש שעורים וישת עליה
ולפי הרמז שרמזתי [illegible]
בשמחת הרגל [illegible]
יש לרמוז כי תיבת שעורים רמז [illegible]
דא"א ר' הוא רמז ראשית חכמה כמו שרמזו
בזוהר הקדוש [illegible] ר' בכמה דוכתי [illegible]
הוא רמז לנ' שערי בינה ודוק וא"ש הפסוק:

ותגד לה את כל אשר עשה לה האיש אפשר
כלפי מה שעשה [illegible]
אם פנויה או אשת איש [illegible]
אין בגורן לא לשון חכמה [illegible]
שספרה [illegible]
אמרתה ושם האיש אשר עשיתי עמו [illegible]
[illegible]
אינה בסוג זה כי היא כמעט נשואה עם בעז
ויצלה מכל עניה ועתה [illegible]
אשר עשה לה [illegible]
[illegible]
ולפי פשוטו אפשר [illegible]
עד בית נעמי כמש"ל על פסוק ויבא העיר:

פן אשחית את נחלתי רז"ל אמרו במדרש [illegible]
[illegible] אמר הראשונים
לא מתו אלא על שכבלו אותה [illegible]
[illegible]
מעורבב [illegible]
נתחדשה הלכה עמוני ולא עמונית מואבי ולא
מואבית עכ"ל ויש להעיר [illegible]
יושבי שער לא [illegible] לאמר לו דע
שנתחדשה הלכה דמותרת ואפשר לאחר זה [illegible]
[illegible] והלכה היא מואבי ולא מואבית
אך [illegible] שלא היה בו הוראה עדיין היה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
בלשון ספק:

פתגמי דברי

נבואה דאתנבי קהלת הוא שלמה בר דוד מלכא דהוה בירושלם. כד חזא שלמה מלכא דישראל ברוח נבואה ית מלכותא דרחבעם בריה דעתידא לאתפלגא עם ירבעם בר נבט וית ירושלם ובית מקדשא דעתידין למהוי חרבין וית עמא בית ישראל דעתידין לאתגלאה אמר

א קהלת בן דוד מלך בירושלם: הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל: מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש:

[illegible]

רש"י ז"ל

דברי קהלת בכל מקום שנ' דברי אינו אלא דברי תוכחה. אלה הדברים אשר דבר משה וישמע ישורון דברי עמוס שמעו את הדבר הזה פרות הבשן דברי ירמיהו [illegible]

[illegible]

נחל אשכול

דברי קהלת בן דוד מלך בירושלם [illegible]

[illegible]

[illegible]

דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת׃ וזרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם׃ הולך אל דרום וסובב אל צפון סובב סובב הולך הרוח ועל סביבתיו שב הרוח׃ כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא אל מקום שהנחלים הולכים שם הם

[illegible]

רש"י

[illegible]

על ישראל בירושלם׃ ונתתי את לבי לדרוש ולתור בחכמה על כל אשר נעשה תחת השמים הוא ענין רע נתן אלהים לבני האדם לענות בו׃ ראיתי את כל המעשים שנעשו תחת השמש והנה הכל הבל ורעות רוח׃

[illegible]

רש"י

[illegible]

שבים ללכת: כל הדברים יגעים
לא יוכל איש לדבר לא תשבע
עין לראות ולא תמלא אזן
משמע: מה שהיה הוא שיהיה
ומה שנעשה הוא שיעשה
ואין כל חדש תחת השמש:
יש דבר שיאמר ראה זה חדש
הוא כבר היה לעלמים אשר
היה מלפנינו: אין זכרון
לראשנים וגם לאחרנים שיהיו
לא יהיה להם זכרון עם שיהיו
לאחרנה: אני קהלת הייתי מלך

[illegible]

[illegible]

מעוות לא יוכל לתקן וחסרון
לא יוכל להמנות: דברתי אני עם
לבי לאמר אני הנה הגדלתי
והוספתי חכמה על כל אשר היה
לפני על ירושלם ולבי ראה הרבה
חכמה ודעת: ואתנה לבי לדעת
חכמה ודעת הוללות ושכלות
ידעתי שגם זה הוא רעיון רוח:
כי ברב חכמה רב כעס ויוסיף
ב דעת יוסיף מכאוב: אמרתי אני

[illegible]

[illegible]

בלבי לכהנא אנסכה בשמחה
וראה בטוב והנה גם הוא הבל:
לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה
מה זה עשה: תרתי בלבי למשוך
ביין את בשרי ולבי נהג בחכמה
ולאחז בסכלות עד אשר אראה
איזה טוב לבני האדם אשר יעשו
תחת השמים מספר ימי חייהם:
הגדלתי מעשי בניתי לי בתים
נטעתי לי כרמים: עשיתי לי גנות

ואיזיל כען אנסי וכען בחדוא
ואחזי בטוב עלמא הדין וכלין
חטוא עלי עתרא דקיבלא אמרית
במימרי אף דין הבלו:
לחוכא אמרית בעתין דעתרא
לבנותא היא ולחדוא מה
הנאה איתא לגבר דיעביד נה:
אלישיבת בלבי למנגד
בבית משתיא דחמרא ית בסרי
ולבי דבר בחכמתא ולאחדא
בשטותא דעלמא עד די
אחזי ית איזון מנהון טב
לבני אנשא דיעבדון עד דאינון
קיימין בעלמא הדין תחות
שמיא מנין יומי חייהון:

אסגיתי עובדין טבין בירושלם בניתי לי בתין בית מקדשא לכפרא על
ישראל ובית מדירת מלכא ואדרון ואולם ובית דינא אבנין פסילן דהתמן יתבין
חכימיא ודיינין ית דינא עבדית כורסיא דשן דהוב לתוב מלכותא
אנציבית לי ביבנה כל קביל כרמין דעבבין למנסיי חמרא אנא ורבני
סנהדרין ואף לנסכא חמר חדת ועתיק על מדבחא:
עבדית לי גינת שקיא ופרדיסין וזרעית תמן כל מיני עסבין מנהון לצורך

דול היודע בכלחומס שהין אומ'
שמועה ושפחותם דובבו בקבר
ובי הימאה יותר טוב אלא לבמה
המחבר ספר שמו על ספרו כמש
הרב פנים מאירות בראשון בראשון
וגם למה צריך להזכיר שם הראשון
כמו שרמזתי אין זכרון אין עיין
ומצינו שהיו מקפידים שיזכרו
שמם והלא קמי שמיא גליא ו
ותימה שיקשה על למה הזכרתי
אני בספ' זה ושיר השירים ומשלי
לכן אני קהלת שנקראתי כך
על אסיפת החכמה מלך על
ישראל עם חכם ונבון וגם בירושלים עיר החכמה
ואמ' יקבלו דברי וזהו התועלת להזכיר שמו על ספרו ולהזכיר הראשון שהוא גדול שיקבלו
דברין

וראה בטוב כמו וראות בטוב והנה גם הוא אחרי ראיתי בנבואה שהרבה
קלקולין באין מתוך שחוק בלשצר מלך מתוך משתה' לנשי דור המבול
בשטופו מתוך רוב טובה שהשביעת לבם: לשחוק אמרתי מהולל מעורבת
בבבי ולנחת: ולשמחה מה זו טובה עושה דריקופה הוגה: תרתי בלבי חזרתי
לתור בלבי להחזיק בהון במשתה בחכמה ובסכלות: ולמשוך ולערך במשוך
היין את בשרי בכל קשורת עונג קריה עם היין ולבי נוהג בחכמה אף אם בשרי
נמשך ביין לבי מתנהג בחכמה להתחזק בתורה: ולאחוז בסכלות בדבר יש
כדומים לי לסכלות שאמרתי עליהם ארבה ואוסף ולכן לבישתי שגגנו ובלבי
בכרם שהקשון ואומות העולם משיבין עליהם וכה"א טוב אשר תאחז בזה וגו'
וגם על שאול שנאמר בעניין סכלות להרוג מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק
והיא מצות המקום וקרא אותה סכלות: הגדלתי מעשי בניתי גדלותי: עץ כל פרי
שהיה שלמה מכיר בחכמתו את גידי הארץ לאיזה גיד הולך לכוש ונטעבו פלפלין
לאיזה הולך לארץ חרובין ונטע בו חרובין אבל גידי הארץ באים לציון שמשם
משתיתו של עולם של כל מעיין מכל מיני יופי לכך נטע עץ כל פרי במנ' ר' תנחומא
ברכות

ופרדסים ונטעתי בהם עץ כל פרי:
עשיתי לי ברכות מים להשקות
מהם יער צומח עצים: קניתי
עבדים ושפחות ובני בית היה לי
גם מקנה בקר וצאן הרבה היה לי
מכל שהיו לפני בירושלם: כנסתי
לי גם כסף וזהב וסגלת מלכים
והמדינות עשיתי לי שרים ושרות
ותענוגות בני האדם שדה ושדות:
וגדלתי והוספתי מכל שהיה לפני
בירושלם אף חכמתי עמדה לי:
וכל אשר שאלו עיני לא אצלתי
מהם לא מנעתי את לבי מכל

מיכלא ומנהון לצורך משתיא
ומנהון לצורך אסותא כל
מיני עסבין בוסמין נצבית
בהון אילני סרק וכל אילני
בוסמין דאיתיאו לי שידי ושדין
ומטולי מן הנדקא וכל אילן
דעביד פירין ותחותיה מן
קרתא דירושלם על כיפי מיא
דשילוחא: עבדית בית
משקיא דמיא אידין מנהון
חזי לאשקאה אילני עסבין
ועבדית לי פרקטין דמיא
אף לאורשא דאילני תרביקין
לאשקאה: קניתי
עבדין ואמהן מבני דחם
ושאר עממין נוכראין
ומנדברין לי משמשין על מזונא
דביתי הוו לי לפרנסא יתי
וית אנשי ביתי תרי עשר ירחי
שתא וחד לפרנסא יתי בירחא
דעיבורא אף קנין תורין ועאן הוו לי יתיר מן כל דהוו קדמי בירושלם:
כנקת: כנשית לי אף אוצרין כסף ודהב דאתיהיבו מתקנין והון לגוטיא
עבדית מן דהב טב ומסקרי מלכין ופלכין אתיהיבו לפרגא עבדית לבית
מקדשא זיני אמרא לזמרא בהון בלואי על קורבניא והלוין ואבובין
לזמרא בהון זמרתא ונטריא בבית משקיא דחמרא והפנוקי בני אנשא
דימוסיא ובי בנאוון מרזיבין דשדיין מי כושרי ומרזבין דשדין מיא חמימי:
ודבר ואסגיתי טובא ואוספית מן כל דהוו קדמי בירושלם: ברם
חכמתי קמת לי ודאיתן קדמא יתי וכל מה דבעו מני רבני סנהדרין
לדבחה ולמסאבא ולדכאה ולחייבא לא כליתי מנהון קשר מטליא ולא מנעית

ודברין כמש' הרב פנים מאירו'
בראיות והוא הדבר שזכרתי
אני שמי על הספרים שלי:
ואתנה לבי לדעת חכמה
ודעת הוללות
וסכלות

רש"י ז"ל
ברכות ועים כמין ביברים של דגים שחופרים בקרקע: סגולת מלכים כנגי
מלכים כסף וזהב ואבן יקרה שהמלכים מקבלים בגנזיהם: והמדינות סגולת כל
קוהרים: שרים ושרות מיני כלי זמר: שדה ושדות מרכבות ונו עגלות צב ובל
התלמוד יש שידה תיבה ומגדל: אף חכמתי: גם חכמתי לא הנחתי בשביל כל
המעשים האלו ועמדה לי ולא שכחתיה עבר אחר עמדה לי לעזרה מכל זה: לא מנעתי
לא ריחקתיו להבדל מהם וכן ויאצל מן הרוח ויתן על שבעים איש כמנור

שמחה כי לבי שמח מכל עמלי וזה
היה חלקי מכל עמלי: ופניתי אני
בכל מעשי שעשו ידי ובעמל
שעמלתי לעשות והנה הכל הבל
ורעות רוח ואין יתרון תחת השמש:
ופניתי אני לראות חכמה והוללות
וסכלות כי מה האדם שיבא אחרי
המלך את אשר כבר עשוהו:
וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן
הסכלות כיתרון האור מן החשך:
החכם עיניו בראשו והכסיל בחשך
הולך וידעתי גם אני שמקרה אחד

ית לבי מכל חדות אורייתא
ארום הוה לי למחדי בלבי בעידן
בחכמתא דאתיהיבת לי מן
קדם יי מן כל אנשא והדא הות בר
יתיר מן כל טרחותי דין הוה
חולקי טב יתיר מן דאולדתן
לי דהבלא עלמא הדין
לעלמא דאתי מן כל טרחותי
ואסתכלית אנא בכל
עובדי דעבדו ידי
ובטרחותי דטרחית למעבד
והא כולא הבלו ותבירות
רוחא ולית מותר ביה
תחות שמשא בעלמא הדין
ברם אית אגר טב על
עובדין טבין לעלמא דאתי
ואסתכלית אנא למחזי חכמתא

וחולתנותא ומלכותא וסכלתנו ארום מה הנאה לגבר למצלא בתר גזירת מלכא
ובתר פורענותא הא כבר אתגזרת עלוהי ואתעבדת ביה: וחזית אנא ברוח
נבואה דאית מותר לחכמתא מן שטותא יתיר כמותר נהור יומא מן חשוך ליליא:
חכימא מסתכל בריש מה דעתיד למהוי בסוף ומצלי ומבטיל גזירתא
בישא מן עלמא ושטיא בחשוכא אזיל וידעית אף אנא דאי לא מצלי חכימא
ומבטיל גזירתא מן עלמא כד ייתי פורענותא בעלמא ארעון חד יארע ית

רש"י

ברם לבי [illegible]

נחל אשכול

[illegible]

יקרה את כולם: ואמרתי אני
בלבי כמקרה הכסיל גם אני
יקרני ולמה חכמתי אני אז יותר
ודברתי בלבי שגם זה הבל:
כי אין זכרון לחכם עם הכסיל
לעולם בשכבר הימים הבאים
הכל נשכח ואיך ימות החכם
עם הכסיל: ושנאתי את החיים
כי רע עלי המעשה שנעשה
תחת השמש כי הכל הבל
ורעות רוח: ושנאתי את החיים
כי רע עלי המעשה שנעשה
תחת השמש כי הכל הבל

כולהון: ואמרתי ואמרית אנא
בלבי פורענות שאול בר קיש מלכא
דסטא בסטיותיה ולא נטר ית
פקודיא דאתפקד על עמלק
ואתנטילת מלכותיה מיניה אף
אנא יארע נא ולמא דין חכימית
אנא יתיר מניה ומללית אנא
בלבי דאף דין הבלו ולית דין
גזירת מימרא דיי: כי אין זכרון
ארום לית דוכרנא לחכימא עם
שטיא לעלמא דאתי ובתר
דמית גוברא מה דהוה כבר
ביומוהי כולא אשתכח ואיכדין
יתמרון בני אנשא דקושטא דצדיקיא
כקושטא דחייביא: ושנאתי
וסניתי אנא ית כל חיין בישין
ארום ביש עלי עובדא בישא
דאתעביד על בני אנשא תחות שמשא בעלמא הדין ארום כולא הבלו
ותבירות רוחא: ושנאתי אני

ואמרתי אני בלבי [illegible]

[illegible]

ושנאתי אני את כל עמלי שאני עמל תחת השמש שאניחנו לאדם שיהיה אחרי: ומי יודע החכם יהיה או סכל וישלט בכל עמלי שעמלתי ושחכמתי תחת השמש גם זה הבל: וסבותי אני ליאש את לבי על כל העמל שעמלתי תחת השמש: כי יש אדם שעמלו בחכמה ובדעת ובכשרון ולאדם שלא עמל בו יתננו חלקו גם זה

וסניתי אנא ית כל טורחתי דטרחית תחות שמשא בעלמא הדין בגין דאנא שבקית לרחבעם ברי דאתי בתרי וייתי ירבעם עבדיה ויסב מן ידיה עשרא שבטיא ויחסין פלגות מלכותיה: ומן — ומן ידע החכים יהי או טפש מלכא דעתיד למהוי בתרי וישלט בכל טורחתי דטרחית בעלמא הדין ובכל מה דאתקינית בכל חכמתי תחות שמשא בעלמא הדין (ובכל מה דאתקינית) והבית בלבי ותבית למיתור אף דין הבלו: וחזרית אנא לאשא ית לבי על כל טורחא דטרחית למקנא וחכימית להתקנא תחות שמשא בעלמא הדין: כי יש — ארום אית גבר דטורחיה בחכמתא ובמנדעא ובכשרון ומית בלא ולד ולגבר דלא טרח ביה יתנניה למהוי חולקיה· אף דין הבלו ובישתא רבתא:

רשי ז״ל

חסרתי לאדם שלא ליגע ולעמול·· כי יש אדם כמשמעו ופשוטו ומדרש אגדה בנחומה מכנה וכלפי הקב״ה שנ׳ בו ועבדמות הכמו דמות כמראה אדם·· שעמלו בחכמה שנ׳ בחכמה ארץ בדעתו התהומות נבקעו·· ולבריות שלא עמלו בו נתן חלקו בו·· וגם זה הבל ורעה רבה והם נעשו דור של הבל ורבה רעת האדם בארץ בדור המבול··

[illegible] השכל

[illegible] לזהר החכם על התורה [illegible] ונוקש ולהרבות [illegible] [illegible] חמור לחכם גדול בפי חכמתו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ובכל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] כי ברב חכמה רב כעס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

הבל ורעה רבה: כי מה הוה לאדם בכל עמלו וברעיון לבו שהוא עמל תחת השמש: כי כל ימיו מכאבים וכעס ענינו גם בלילה לא שכב לבו גם זה הבל הוא: אין טוב באדם שיאכל ושתה והראה את נפשו טוב בעמלו גם זה ראיתי אני כי מיד האלהים היא:

ארום מה הנאה אית ליה לגבר בטורחיה ובתבירות לביה דהוא טרח תחות שמשא בעלמא הדין: כי כל — ארום כל יומוהי הוו כאיבין ותקיף רוגזיה גוונוהי אף בליליא לא דמוך מן הרהורי לביה אף דין הבלא הוא: אין — לית דשפיר באנשא אלהין דייכול וישתי ויחזי ית נפשיה טוב קדם בני אנשא למעבד ית פקודיא למהך באורחן דתקנן קדמוהי בגין דייטב ליה מן טורחיה אף דין חזית אנא דגבר מצלח בעלמא הדין מן קדם יי הוא דאתגזר למהוי עלוהי··

רשי

כי מה הוה לאדם כי מותר הוה לאדם בכל עמלו וברעיון לבו בעמל ולאחר שהוא עמל ומניח לאחרים·· ענינו טורחו גם בלילה אחר מן ההבלים הנוהגים בעולם·· אין טוב באדם בתמיה שיאכל ושתה והראה את נפשו טוב בלומר יתן לבו לעשות משפט עם המאכל והמשתה וכן נאמר ביהויקים אביך הלא אכל ושתה ועשה משפט וצדקה אז טוב לו··

עם עניים ולומדי תורה [illegible] המוקש [illegible]··

כנסתי לי גם כסף וזהב וסגולת מלכים וגו׳ אמרו במדרש כנסתי לי גם כסף וזהב [illegible]··

ופניתי אני לראות חכמה והוללות וסכלות [illegible]

אמן

כי מי יאכל ומי יחוש חוץ ממני
כי לאדם שטוב לפניו נתן
חכמה ודעת ושמחה ולחוטא
נתן ענין לאסף ולכנוס לתת
לטוב לפני האלהים גם זה הבל
ורעות רוח: לכל זמן ועת לכל
חפץ תחת השמים:
ג עת ללדת ועת למות
עת לטעת ועת לעקור נטוע:
עת להרוג ועת לרפוא

ארום מאן הוא דיעסוק בפתגמי
אורייתא ומאן הוא גוברא דאית
ליה חששא מן יום דינא רבא
דעתיד למיתי בר מני: ארום
לאנש דתקין עובדוי קדם יי
יהב חכמתא ומנדעא בעלמא
הדין וחדוה עם צדיקיא בעלמא
דאתי ולגברא חייבא יהב עוון
ביש למכנש ממון ולמצבר
קנין סגי למהוי מתותב מנכסי
ולמהוי מתיהיב לגבר דשפיר
קדם יי אף דין הבלו הוא לחייבא
ותבירות רוחא: לכל קבר
זמנא ועדנא לכל צבו
תחות שמיא: עת ללדת עדן בחיר
לאולדא בנין ועדן בחיר לקטלא
בנין מקרבין ומרגיין לקטלא והגון
באבנין על מיהבר דיינא: עדן בחיר למנצב אילנין ועדן בחיר לשרשא אילנין
דנציבו: עת להרוג עדן בחיר לקטלא בקרבא ועדן בחיר לאסאה שכיב מרע:

עת לפרוץ ועת לבנות:
עת לבכות ועת לשחוק
עת ספוד ועת רקוד:
עת להשליך אבנים ועת כנוס אבנים
עת לחבק ועת לרחק מחבק:
עת לבקש ועת לאבד
עת לשמור ועת להשליך:
עת לקרוע ועת לתפור
עת לחשות ועת לדבר:
עת לאהוב ועת לשנא
עת מלחמה ועת שלום:

עידן בחיר לפגרא בניינא
ועידן בחיר למבני חורבנא:
עת לבכות עידן בחיר למבכי
על שכיבא ועידן בחיר למחאי
בחוגא: עידן בחיר למספד
על קטילא ועידן בחיר
לטפזא בהלולא: עת להשליך
עידן בחיר לפקחא דגור אבנין
ועידן בחיר למצבר אבנין
לבניינא: עידן בחיר לגפפא
איתתא ועידן בחיר לרחקא
מלגפפא בשבעת יומי
אבלא: עת לבקש עידן בחיר
למתבע נכסיא ועידן בחיר
לאבדא נכסיא: עידן בחיר
למנטר עסקא ועידן בחיר
למשדי עסקא בימא בעידן
נחשולא רבא: עת לקרוע עידן בחיר
לאחאה ביעא: עידן בחיר למבזע מאניא ועידן בחיר לאחאה מאני
מצוותא: עת לאהוב עידן בחיר למרחם אחי להבריה ועידן בחיר למסנא לגבר
חייבא ועידן בחיר למעבד שלמא: עת יחדון

רש״י ז״ל
[illegible]

נחל אשכול
[illegible]

מה יתרון העושה באשר הוא עמל׃ ראיתי את הענין אשר נתן אלהים לבני האדם לענות בו׃ את הכל עשה יפה בעתו גם את העלם נתן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף׃ ידעתי כי אין טוב בם כי אם לשמוח ולעשות טוב בחייו׃ וגם

[illegible]

כל האדם שיאכל ושתה וראה טוב בכל עמלו מתת אלהים היא׃ ידעתי כי כל אשר יעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע והאלהים עשה שיראו מלפניו׃ מה שהיה כבר הוא ואשר להיות כבר היה והאלהים יבקש את נרדף׃ ועוד ראיתי תחת השמש מקום המשפט שמה הרשע ומקום הצדק שמה הרשע׃ אמרתי אני בלבי

[illegible]

את הצדיק ואת הרשע ישפוט
האלהים כי עת לכל חפץ ועל
כל המעשה שם: אמרתי אני
בלבי על דברת בני האדם לברם
האלהים ולראות שהם בהמה
המה להם: כי מקרה בני האדם
ומקרה הבהמה ומקרה אחד להם
כמות זה כן מות זה ומותר האדם ורוח אחד לכל
מן הבהמה אין כי הכל הבל:
הכל הולך אל מקום אחד הכל היה
מן העפר והכל שב אל העפר:

וית חייבא ידין יי ביום
דינא רבא ארום עדן
מתעבד לכל צבו
ועל כל עובדא דעבדו
בעלמא הדין תמן יתדנון
תמן · אמרתי · אמרית
אנא בלבי על עיסק
בני אנשא על עיסק בני
אנשא דאתיהיב עליהון
מכתשין ומרעין בישין
בגין לנסאותהון ובגין
למבחנהון על יי
למחמי אי יתיבין בתיובתא
ישתביק להון ודשיעיא
דאינון כבעירא לא
תייבין בגין כן אינון
מתהוו כסין בהון נחכמא
להון · ארום

ארעון אנשא חייבא וארעון בעירא מקבלא ארעון חד לכולהון והיכמה
דתמות בעירא מקבלא כן ימות דין דלא תב בתיובתא קדם מותיה
ונשמתא דרוח תרויהון כחדא אזלין לבבל קוון ושארות גברא חייבא מן
בעירא מקבלא מדעם בין תרויהון לית בית קבורתא ארום כולא הבלו
כולא אזלין לאתר חד כל דיירי ארעא אתבריאו מן עפרא וכד ימותון כולהון
כולהון עתידין למתב לעפרא

מן הה · מי יודע

היו צריכים להיות בסוף שול
והיה מכפר על השנה ההיא
וכך היה המדה דאנשי מעשה
מתענים בכל יום כדי לכפר על
השבוע ועכ ר"ה לכפר על חדש
ואנו עתה יצבתי בדרושים ושד
חקרו דצריך תשובה לכל שנה
בשנה כמו מעשר וכן מובא
מהזוהר ורבי' האר"י ז"ל דצריך
תשובה באותה שנה שחטא
ולא עוד שלא הוינן בה מתו"ש
רבי'

להיות צנור באחרונים הנה מוגמת זה שכבר היה לפנינו כאשר בראשונה כן
באחרונה אין הקב"ה משנה מדותיו בעולם" והאלהים יבקש את נרדף ליפרע מן
הרודף כי פרעה יתבונו על עושק הרעה באשר הוא עומד הלא סופו לנשתלם"
מקום המשפט ראיתי ברוח הקדש מקום לשכת הגזית בירושלים שהיתה מלאתי
משפט שמה ישפטו רשע כמ"ש ראשיה בשחד ישפטו וראיתי פורענותם מקום
הצדק שמה התוך שהיה מקום היתוך הלבות שמה הרשע שם ישבו שר קריסר ובסרים
נרגל שראצר רב מג ונבוכדנצר וחילו ותיו ודנו את ישראל בייסורין קשין ומשפט
מות שמה הרשע נעבמו למעלה כלו' שבוא שם דבר כמו הרשע לא לפי שבוא סוף
פסוק נהפך לנקד קמץ גדול ואע"פ שבכל מקום לא מצינו כן עוד שנהפך באתנח
וסוף פסוק" אמרתי אב לפ"כ אני אומר את הכל שופטו הקב"ה לאחר ולאע"פ שמתעכב
הדבר קופו לבא שמתו כי עתה יש לכל חפץ אף לפורענות ולפקודת דין יש עת מתי
יבא" ועל כל המעשה שעשה האדם שם ישפטוהו בבא עת הפקודה" שם באותו זמן
זמן לכל המעשר להשפט עליו אבבי תאני תני ואבי דרי חובבנא" אמרתי אב בראותי
נאתי על דברת בני האדם שאחזו בהם מדת גאות לבהון שרה ורבנות בקנינים מכם
לברם

מי יודע רוח בני האדם העלה
היא למעלה ורוח הבהמה
הירדת היא למטה לארץ:
וראיתי כי אין טוב מאשר
ישמח האדם במעשיו כי הוא
חלקו כי מי יביאנו לראות
במה שיהיה אחריו: ושבתי ד
אני ואראה את כל העשקים
אשר נעשים תחת השמש
והנה דמעת העשקים ואין להם
מנחם ומיד עשקיהם כח ואין להם
מנחם: ושבח אני את המתים

מן הוא חכימא דידע אין רוחא
נשמתא דבני אנשא סלקא היא
לעילא לרקיעא ורוח נשמתא ד
דבעירא נחתא היא לרע
לארעא · וראיתי · וחזית ארום
לית טב בעלמא הדין מלי חדי
אנש בעובדוי טבין וייכול וישתי
ויוטיב לביה ארום הוא חולקיה
טב בעלמא הדין למזכי ביה
לעלמא דאתי דלא יימר אנש
בלביה למא דין אנא מכנש
ממונא למעבד צדקתא טב
לי דאשבקינה לברי בתרי
אן אתנן מנה בעלין קיבליי
ארום מן הוא דיעלנה לאחזאה
מא דעתיד למהוי בתרוי
ושבתי · ותבית אנא וחזית ית
כל אנוסין דאתעבידו לצדיקייא
בעלמא הדין תחות שמשא מן יד דאנסיהון ולית דימליל להון תנחומין ולית
למפרקהון מן יד אנסיהון בתקוף יד ובחילא ולית לי מנחים יתהון · ושבח · ושבחית
אנא ית שכיביא דהא כבר מיתו ולא חזו פורענותא דאתיא בעלמא בתר מותהון

רש"י

לברם הקב"ה להודיעם שאין שררותם כלום ולהראותם שהם לא השרים והמלכים בהמה
המה להם כאשר בהמה וחיה הרמה לעצמם" כי מקרה בני האדם הוא טעם הדבר אשר
נתן הקב"ה מקרה ופגע לבני האדם ויש מקרה ופגע לבהמה ומקרה א' לשניהם נתן
כי שניהם שוה רעת כך זה מת" ומותר האדם מן הבהמה אין ויתברונו ומעלתו של אדם
יותר מן הבהמה אינו נראה משחת כי הכל נהפך להיות הבל לשוב אל העפר" ומי יודע
כמו מי יודע ישוב מי הוא אשר מבין ונותן לב שרוח בני האדם היא העולה למעלה
ועומדת בדין ורוח הבהמה היא היורדת למטה לארץ ואין לה ליתן דין וחשבון וצריך
שלא להתנהג כבהמה שאינה מוקפדת על מעשיה" וראיתי בכל זה כי אין טוב לאדם
מאשר ישמח האדם במעשיו ביגיע כפו ישמח ויאכל ולא להרחיב בעולם ג"ש ז
לאחר ולעשות להתעשר להרבות ולא לבני" כי הוא חלקו יגיע כפיו החלק הנתן
לו מן השמים ובו ישמח" כי מי יביאנו לראות לאחר מותו בתוך שיבין לבנו
אם יצליחו גם הם במעשר שאסף הוא והנה אנו לא יצאני חוי ושבתי אני ואראה
ברוח הקדש את כל העשוקים הנעשים עשוקים בגיהנם ברשעים אשר נעשים תחת
השמש תחת חכמים על הנרה" והנה דמעת העשוקים בוכים על נפשותם העשוקות
בית מלאכי משחית ואכבדים והב"א עובדי בעמתן הבבא מעני ישיתוהו לא יורדי
גיהנם ואף מקרא זה נדרש בספרי" ומיד עושקיהם כח עושקיהם מכביקין ותובעים
אותם בכח" שכבר מתו שלא שלטו בהם ואמר הנה להחזיק מן הקב"ה כגון לבנות
מאלונם שלא נענה משה אלא על ידיהם וכגון דוד אבי שלא נענתי בב"ר רננות עד

נקל חשבון

רבי' האר"י ז"ל דהשובת יום ראשון
בשבוע ז' ימי התשובה מכפר על
כל מה שחטא ביום הראשון שבכל
שני חייו וכן על זה הדרך בכלים
וזה היפך האמור ואנו במע"ה מתי
די' ימי תשובה כהבה רבי' הראון
ז"ל דנשפטים מיו"ם דביבה ואפש'
דעבל כן מועילים לכפר על כל
השנים שעברו ושם האריכנו בזה
בסד' וזה רמז לכל זמן שצריך
המעשר והתשובה במועד בשנה
היאל אמונה ועת לכל חפץ ש
עת שמועיל לכל תשובה אף שעבר
ושבו תחת בשנים אף שהתשוב'
אינה

שבבר מתו מן החיים אשר המה
חיים עדנה: וטוב משניהם את אשר
עדן לא היה אשר לא ראה את
המעשה הרע אשר נעשה תחת
השמש: וראיתי אני את כל עמל
ואת כל כשרון המעשה כי היא
קנאת איש מרעהו גם זה הבל
ורעות רוח: הכסיל חבק את ידיו
ואכל את בשרו: טוב מלא כף
נחת ממלא חפנים עמל ורעות
רוח: ושבתי אני ואראה הבל תחת
השמש: יש אחד ואין שני גם בן

ואמר רוח קודשא דאנון
קיימין בעלמא הדין בעקא
עד כען׳׳ וטוב ושפיר מן
תרויהון ית דעד כען לא אתהוי
ולא אתברי דלא חזא ית
עובדא בישא דאתעביד
בעלמא הדין תחות שמשא:
וראיתי וחזית אנא ית כל
טורחא וית כל אומנות
עובדא דעבדין בני אנשא
ארום היא קנאה דקני גבר
לחבריה למעבד כוותיה
דתקני ליה למעבד טבא
כוותיה מתמרא לשמיא ויוטב
ליה ודתקני ליה למעבד
כבשתיה מתמרא דשמיא
ובאיש ליה ואף דין הבלו
לקיבלא ותבירות רוחא:

הכסיל שטיא אזיל ומלפיף ית ידוי בקיטא ולא צבי למטרח ובסתווא ייכול
ית כל מה דאית ליה ואפילו כסו׳ מעלה משך בסריה: טוב טב לגבר מבלי
חופניה מיכלא בהנייה נפש ובלא גזילא וחטופין מן הדין חופנין מליין מיכלא
בגזילא וחטופין ועתיד לשבקא בעלמא בטינא בטורחא ובתבירות רוחא: ותבית
אנא וחזית הבלו דאתגזר למהוי בעלמא הדין תחות שמשא: אית גבר

איננה כבר שלא התשובה התולה
לא שביל החת השתים כמש
בגו׳ הקדוש אפה בכח ים רבינה
מועיל וכ״ש אם זכה להשובה
עילאה כבקר ביניה שמובים
לבל האנשים׳׳
ידעתי כי כל אשר יעשה
האלהים הוא יהיה וגו׳
אם לפרש במוש״ג ולאעלה
מעכים וגו׳לת בבל שהן עי׳
בן היה מלות אחריהם אבל באלו
העתיד

שבחתי גבכה לחקרי ובר שבבר׳׳ עדן שבעיין׳׳ אשר לא ראה את המעשה ראיתי
במדרש קהלת תשע מאות ושבעים ושבע דורות שקמטו להבראות ולא נבראו׳׳
וראיתי את כל עמל גם העבירות שהן עמל בעיני הקב״ה ואת כל כשרון המעשה
שאינן כ״ש את קנאת איש מרעהו שעשה הבל׳ כי היא קנאת איש אשר היא קנאת
איש מרעהו: הכסיל פרשע חובק את ידיו ואינו יגע ואינו אוכל את מן הגזל׳׳
ואוכל את בשרו אינם חפץ שרואה צדיקים בכבוד והוא נדון כך נדרש בספרי׳
טוב מלא כף נחת להיות קונה נכסים מעט ומעמ שיש בהן נחת רוח מוצדי׳
ממלוא חפנים נכסים הרבה בעבירה שהוא עמל ורעות רוח לפני המקום׳׳ תחת
השמש כמו תחת השמים׳׳ יש אחד ואין שני יש לך אדם שנעשה דבקין טחידי׳׳ גם בן ואח
אין לו אם תלמיד חכם הוא אבל קונה תלמידים שהוא כבן ולא חבר שהוא כאח ואם רווק
הוא אינו נושא אשה להיות לו כאח ויצא לדרך יחידי׳׳ ואין קץ לכל עמלו יגע בגירסא
ואם

ואח אין לו ואין קץ לכל
עמלו גם עינו לא תשבע עשר
ולמי אני עמל ומחסר את נפשי
מטובה גם זה הבל וענין רע הוא:
טובים השנים מן האחד אשר
יש להם שכר טוב
בעמלם: כי אם יפלו האחד יקים
את חברו ואי לו האחד שיפול
ואין שני להקימו: גם אם ישכבו
שנים וחם להם ולאחד איך יחם:
ואם יתקפו האחד השנים יעמדו

יחידאי ולית תניין בר מניה
אף ברא ואח אחא לית ליה
למירת ית נכסוי ולית סוף
לכל טורחיה ואף עינוהי לא
תיכול למסבע עותריה ולא
יומר בלביה למא דנן אנא
טרח ומחסר ית נפשי מטיבותא
ארום כען לא עביד מנה צדקתא
ואחדי בעלמא הדין עם בני
אנשא ולעלמא דאתי עם צדיקיא
אף דין הבלו ועון ביש הוא׳׳
טובים טבין תרין צדיקיא בדרא
יתיר מן חד׳ ואינון דמדברין
במזלא ומשתמעין מנהון
דאית להון אגר טוב בעלמא
דאתי בטורחהון דטרחו לקובלא
ית דריהון׳ כי אם ארום אין יפול חד מנהון על ערסא וישכוב מרע חד יקים
ית חבריה בצלותיה ואוי לחד דהוא זכאי בלחודוהי בדריה דיפול על ערסיה וישכוב
מרע לית ליה בדריה חבר תניין לצלאה עלוהי דיקום בצלותיה מן מרעיה: גם אם
אף אין דמכין תרין גבר ואנתתיה ושחין להון בקהוא ולחד איכדין ישחן ואם
ואין יקום גבר רשיעא ותקיפא בדרא ועובדוהי מתקלקלין ומסתקפין למיתיה

ואם סוחר הוא עמל בפרקמטיא׳ גם עינו לא תשבע עושר לא יהא שבע בטעמי
תורה שהרבה תורה למוד אדם מתלמידיו ולענין הממון רודף תמיד אחר הממון
ולמי אני עמל מאחר שאיני מעמיד תלמידים ואיני נושא אשה להוליד בנים׳׳
טובים השנים לכל דבר׳׳ מן האחד לפיכך יקנה לו האדם חבר וישא אשה אשר יש להם
ריוח בעולם הרבה מלאכה נעשית בשנים אשר אין האחד יכול לה לבדו׳׳ כי אם
יפלו כמשמעו׳׳ ולענין המשנה אם תקפה עליו משנה של חבירו מחזירו לו ואם
יכשל ולא דקדק את אשר שמע מפי רבו בא חברו ומעמידו על האמת׳ ואי לו ואוי
לו׳׳ וחם להם כמשמעו ולענין זכר ונקבה מתחממים זה מזה ומולידים׳׳ ואם
יתקפו האחד אם בא לתקוף עליו להורגו אם שנים הם יעמדו לנגדו וכ״ש אם שלשה
הם החוט המשולש לא במהרה ינתק׳ ד״א מי שהוא ת״ח ובנו ובן בנו שוב אין התורה
פוסקת מזרעו כי דוד המע״ה קיים לעבד ולא שלטו בזה דרגל דמורת שלא ישן

העבירה כב״ב תריה על ידו יב׳ והי׳
גאולת עולם כמש״ה ישרג נושע
בה׳ תשועת עולמים והגזה פירשתי
בעונותי לה׳ הישועה על עולן ברכתך
סלה והרי הוא כמבואר וכן ארז״ל
דבנין הבית שהיה ע״י שלמה וכן
בית שני שהיה ע״י עזרא ונחמיה
נחרבו אבל בית ג׳ שיבנה ב״ב
היה מעשה ידיו כביכול ולכן הוא
קיים לעד וזה את טעם דהעי׳
שיקודות אשר יקיבבית לא שלטו
ק׳ נשמי ונדבק במדת הקיים
ולכן

נגדו והחוט המשלש לא במהרה ינתק: טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל אשר לא ידע להזהר עוד: כי מבית הסורים יצא למלך כי גם במלכותו נולד רש: ראיתי את כל החיים המהלכים תחת השמש עם הילד השני אשר יעמד תחתיו: אין קץ לכל העם לכל אשר היה לפניהם גם האחרונים לא ישמחו בו כי גם זה הבל ורעיון רוח:

פורענותא בעלמא דאתיין תרין צדיקין לקבליה ומבטלין פורענותא בזכותהון וכמה דאיין תלתא צדיקיא דאנון בדרא ושלם ביניהון כחבלא דמתגדלא תלת תלת כמנין דלא בבריכין אנתק: טוב טב הוא אברהם דהוא רביא מסכין והות ביה רוח נבואה מן קדם יי׳ ואשתמודע ליה מריה בתמניא בר תלת שנין ולא צבי למפלח לטעוותא יהיר מן נמרוד רשיעא דהוא מלכא סיב וטפש והוא בגלל דלא צבי אברהם למפלח לטעוותיה רמייה לגו אתון נורא יקידתא ואתרחיש ליה ניסא מן רבון עלמא ושיזביה מתמן ואפילו מן בתר הכי לא הות מנדע דין בנמרוד לאזדהרא עוד בגין דלא למפלח לטעוותא דהוא פלח מלקדמין: כי מבית ארום מן גניסת פלחי טעוותא נפק אברהם ומלך על ארעא דכנען ארום אף ביומי מלכותיה דאברהם אתעביד נמרוד מסכינא בעלמא: ראיתי אמר שלמה מלכא ברוח נבואה מן קדם יי׳ חזיתי ית כל חייא דאזלין בטפשותהון לקרבא על רחבעם ברי תלת שבטיא ומפלגין ליה ית מלכותא לאתיהבא לירבעם בר נבט ברם שבטא דבנימין ויהודה הוה לבהון שלים עם רחבעם ברי דהוא תניין למלכותי ויקום וימלוך באתר אחסנתיה בירושלם: אין קץ ליה סוף לכל עמא בית ישראל לכל צדיקיא דהוו

כוסקת ..... כי גם במלכותו ..... אשר לא ידע להזהר עוד [illegible]

שכבר

יודעין הם [illegible] ויוסף

שמר רגלך באשר תלך אל בית האלהים וקרוב לשמע מתת הכסילים זבח כי אינם לעשות יודעים רע: ה אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים: כי בא החלום ברב ענין וקול כסיל ברב דברים: כאשר תדר נדר לאלהים אל תאחר לשלמו כי אין חפץ בכסילים את אשר תדר שלם:

מדבר קדמיהון ברם אנון יטעון בתר כמלתא דמטיקלא טרא מטלטלין ובטפשותיה אזל ואתיהיב עם עולימיא ואינון יטבון ... בטפשותא דייקרא נור מלכותא על עמא בית ישראל ושבק מלכות קביא ואזל במלכות בתראי ברם אנון בתראי דהוו בתר כן לא חדו ביה ... עלוהי לאתקפא למהוי מתפלגין מעיל עקרתי שבטיא ומלך עליהון ירבעם חייבא ... אף דין הבלו לרחבעם ברי ותבירות רוחא לדיליה: שמר אמר שלמה ... בזמן דאת אזיל לבית מקדשא דייי צלי ... כנישתא לצלאה דלא תהון תמן חובין קדם ... דלא תהוב ... קבלא אולפן אורייתא מן ספריא וחכימיא ולא תהי כטפשיא דמקרבין קרבנא על חוביהון דלא הייבין מן עובדיהון בישיא דאחידין בידיהון ולית הוי מתקבל ברעוא קורבניהון ארום לית אינון ידעין למעבד בין טב לביש: אל לא תבהיל על מימרך לשנאה ית מלי פומך ולבך לא יוחי לאפקא מלל בעלן קדם יי׳ ארום יי׳ שליט על עלמא ויתיב על כורסי יקריה בשמי מרומא ואנת יתיב על ארעא בגין כן יהון מלי פומך קלילין: כי בא ארום היכמא דאתי חלמא על ריבוי ... ריבוי ... כמא ... ארום ... כאשר בעידן דתדר נדרא קדם יי׳ ... לא תעכב לשלמותיה ארום לית רעוא בטפשיא מן בגלל דמעכבין נדריהון

רש״י

שכבר הזקן בסגנו ובסכלותו כי מבית הסורים יצא למלך כי הילד המסכן ... והזקן ... כי גם במלכותו נולד רש כי ... ראיתי את כל החיים ... עם הילד השני אשר יעמד תחתיו ... אין קץ לכל העם ... לכל אשר היה לפניהם ... גם האחרונים לא ישמחו בו כי גם זה הבל ורעיון רוח ... כאשר אדם מהלך אחר ... שמר רגלך כאשר תלך אל בית האלהים ... הבא

בחלך לאבכול

ויוסף הצדיק ... הקיש ... ולא היה ... ישראל ... עלים ... ליפתור לקיים ... דוד ... והשיבו הקב״ה בזור דורים ... כי ... לפנים ... הבית.

במנך ... דהע״ה ... תענני ... שאחיה ...

טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם: אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך: כי ברב חלמות והבלים ודברים הרבה כי את האלהים ירא: אם עשק רש וגזל משפט וצדק תראה במדינה אל תתמה על החפץ כי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם: ויתרון ארץ בכל היא מלך לשדה נעבד: הוא ק׳

ולא תשלמון׳ ואלהא יתבע נדרך שלמים׳ טוב   טב לך דלא תנדר מן דתנדר ולא תשלים׳ אל   לא תתן ית מימרא דפומך למגרם דין גיהנם על בסרך׳ וביום דינא רבא לא תיכול למימר קדם מלאכא מכבשא דדייני בך ארום שלותא היא׳ למא דין יתקף רוגזא דיי׳ על קל מימרך דאתאמר בגנותא׳ ויחבל ית עובדי ידך׳ ארום בסגיאות חלמין דנביאי שקרא והבלין דחרשין ומלין סגיאין דרשיעיא לא תהימנון׳ אלהין פלח לחכימיא צדיקיא ומנהון תבעו אולפן ומן קדם יי׳ דחול׳ אם עשק

אניקות מסכינין גזילא ודינא וזכותא תחמי במדינתא על הנמוס בלבך למימר איכדין רעותא דיי׳ על כל אילין ארום על שמי מרומא נטיר עובדי בני אנשא בין טב לביש ומן קדמוהי משתלחין גוברין גיותנין ותקיפין למרדי ברשיעיא ולמבזיהון מתמנן רבנין עליהון׳ ויתרון ומותר שבח פולחנות ארעא על כלא היא ובעדן דמרדין בני מלכותא ומלכא מתיהיב בפלחיהון מן קדמיהון אין לית ליה עבור למיכל הדין מלכא לגבר דלה בחקלא מתעביד עבד משתעבד׳ אהב

רש״י

תביא תודה ונדבה שלמים הוא הטוב ושמור עצמך שלא תצטרך לידי הבאת חטאות ואשמות׳ וקרוב הוי לשמוע דברי הקב״ה והוא טוב וקרוב לפני הקב״ה מתת הכסילים זבח שחוטאין ומביאין קרבן׳ כי אינם יודעים לעשות רע אין מפסיקין מצוין שהוא עושה רע לעצמן׳ אל תבהל דבר לפני האלהים לדבר קשה כלפי מעלה כי האלהים בשמים ואתה על הארץ ולפי׳ יהיו דבריך מעטים אשר כל גבור וכו׳ גבור מלמעלה והלא מלמטה׳ כי בא החלום ברוב ענין כי דרך החלום לבא ברוב הרהורים שאדם מהרהר ומהרהר ביום וכך קול כסיל לבא ברוב דברים כי בהרבות דברים מוציא קול של כסילות מפיו כי לא יחדל פשע לכך אני אומר יהיו דבריך מעטים׳ אין חפץ בכסילים אין חפץ לפני הקב״ה ברשעים הנודרים ואין משלמים׳ אל תתן את פיך בנדר להחטיא את בשרך שיפקוד העון על בניך׳ ואל תאמר לפני המלאך שליח הבא לתבוע ממך צדקה שפסקת ברבים׳ כי שגגה היא במעשה פסקתיה כסבור הייתי שאהיה יכול ליתן׳ למה ונחבל את מעשה ידיך מצות שכבר בידך שעשית כבר חברתם כך נדרש במדרש׳ על קולך בשביל קולך׳ כי ברוב חלומות אשר כל מה שאמרו לך החלומות ונביאי הבל ודברים הרבה לפרוש מאחר המקום׳ כי את האלהים ירא כי משמש בלשון אלא אל תשמע להחלומות אלא את האלהים ירא׳ אם עשק רש וגזל משפט תראה במדינה שאם עושקים את הרשים וגוזלים את המשפט ואת הצדק׳ אל תתמה על חפצו של מקום כשיביא עליהם גזרה

כ

נחל אשכול

וגם קיימים׳ ומעשה ידיך שתי׳ הדתות יתעבר לשמים שלא ישלוט בהם אויב ואע״פ אתה הבנה הסיבה וישראל המה יאבדו שיכלו על חטאתם ואין עוד להשלך חמה על עצים ואבנים וניחא לך שיכלו שישראל יאבדו ואתה ואתה הוא ושנותיך לא יתמו ובעבור שתחיה אתה לא תאבה לך אם יאבדו ישראל׳ והשיבו נזר הטוב לא לרוני רצוני כי בני עבדיך אברהם יצחק ויעקב שנ׳ ישכונו באיבנה הבטח ואח״כ אירע ובזה נראם

לפניך

אהב כסף לא ישבע כסף ומי אהב בהמון לא תבואה גם זה הבל: ברבות הטובה רבו אוכליה ומה כשרון לבעליה כי אם ראית עיניו: ראות ק׳ מתוקה שנת העבד אם מעט ואם הרבה יאכל והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון: יש רעה חולה ראיתי תחת השמש עשר שמור לבעליו לרעתו: ואבד

גבר דרחים למיכנש כסף יתיר פרקמטיא לא ישבע למתגבר בכסף ומן דרחים למכנש ממון יהיר ליה שבח בעלמא דאתי אין לא יעביד מניה צדקתא בגלל דלית ליה אגר עליה למיכל׳ אף דין הבלו׳ ברבות   בזמן דסגי טובתא בעלמא סגיאין אף בני אנשא דייכולנה׳ ומה הנאה אית למרהא דתבריכנה אין לא יעביד מינה טובתא בגין דיזכי בעלמא דאתי יהבת אגרהא בעינוי׳ מתוקה בסיטא דמיכת גוברא דפלח למרי׳ עלמא בכל שנים דאית ליה נייחא בבית קבורתיה אין זעירות שנין ייחי ואין סגיאות שנין בתר דפלח למרי׳ עלמא בעלמא הדין ולעלמא דאתי׳ אגר עובדי ידוי יתקיין׳ והכמתה אוריתא דיי׳ לגבר דעתיר בחכמתא דיכלה דאתעסק בה בעלמא הדין ואשתדל בחוכמתא כדין תנוח עלוהי על בית קבורתיה ולא תשבקיניה בלחודוהי דיפמיה דלא שבקת יתהון למקברה בלחודוהי למתכב׳ יש   אית בשתא מרעיה דהד חזית בעלמא הדין התחות שמשא ולית לה אסו׳ גבר דכנוש עותרא ולא עבד מניה טב לספוק ונמטיא הכות עותרא נטיר לאבאשא ליה בעלמא דאתי׳ ואבד   ואבדו עותרא

רש״י

כי גבוה מעל גבוה שומר ורואה את מעשיהם וגבוהים יש עליהם העומדים של מקום וידם תקיפה להפרע מהם׳ גזל משפט גזל של משפט לפי שהוא דבוק הוא נקוד גזל פתח קטן שאלו לא היה דבוק היה נקוד גזל קמץ׳ ענין אחר אם תראה שהם עושקים רשים וגוזלים משפט ורואה אתה צדק בא לעיר שהקב״ה משפיע להם טובה ואינו נפרע מהם אל תתמה על חפצו של מקום כי כן דרכו להאריך אפו׳ כי גבוה מעל גבוה ממתין עד שתתמלא סאתם׳ וגבוהים יש לו עליהם ליפרע מהם בבוא עת פקודתם כמו שלא השמר על המעשה שומר אמונים שומר את הדבר׳ ויתרון ארץ בכל הוא ויתרם של יושבי מערבאין ומשביעים למקום בכל הוא בכל דבר הוא עושה שליחותו ליפרע ואפי׳ ע״י יתושין כדרך שעשה לטיטוס׳ מלך לשדה נעבד הקב״ה נעשה פועל לציון לתבוע עלבונה מאחריבה ולשלם שכר לבוניה׳ אוהב כסף לא ישבע כסף אוהב מצות לא ישבע מהן׳ ומי אוהב בהמון מצות רבות׳ לא תבואה ואין באחת מהן מצוה מסויימת כמון בנין בהמ״ק ובית הכנסת וכו׳ נ״א׳ גם זה הבל כך נדרשים שני מקראות הללו במדרש׳ ועוד פנים אחרים נכונים אך זה הקדמתי לפי שהוא מענין וגבוהים עליהם שהתחיל הכתוב ימר׳ ד״א ויתרון ארץ בכל הוא שכר עבודת האדמה חשוב הוא על הכל שאפי׳ הוא מלך צריך להיות נעבד לשדה אם עשתה הארץ פירות יש לו מה יאכל ואם לאו מת ברעב׳ אוהב כסף לא ישבע כסף לא יאכל כסף ומי אוהב בהמון לא תבואה שאינו אוסף לו פירות גם זה הבל׳ ד״א ויתרון ארץ בכל הוא שבזן של ישראל בכל ר״ת הוא בין במקרא בין במשנה בין בתלמוד׳ מלך לשדה נעבד מלך במקרא ובמשנה עודנו צריך להיות נעבד לבעלי התלמוד שהוא מסדר לפנינו הוראות איסור והתר טומאה וטהרה ודינין

אהב

נחל אשכול

לפניך יכון שאפך חמתו על עצים ואבנים עכ״ד׳ וגם מ״ש ידוקדק ו ומעשה ידיך שאמרו כי שמים בקי׳ ו׳ קיתונה דחיי מערכת מעשה רבו׳ מה במ״ש פ״ק דסוטה ע״פ לישרי׳ תהלה תהלה שהיו מובחר׳ החיים׳ וכן יעקב אבינו לא מת שאיך בחי׳ אמת בבחי׳ הכהן אמת ליעקב ורמזו רגל יעקב אבינו לא מת הוא צירוף לאמת וזה לפי כוונת הכתוב נשבע ה׳ לדוד אמת שזכה לבחי׳ אמת ויהיה חי וקיים׳ וז״ש ומעשה ידיך שמים שהוא אמת ואת׳ מכלל שהוא חי וקיים לפי דלא טעם טעם מיתה ולא ישן בלילה ורמז לו שכבר חי קים שנה דקללות נחשבו כימים׳ וע שנה

הָעֹשֶׁר הַהוּא בְּעִנְיַן רָע וְהוֹלִיד בֵּן וְאֵין בְּיָדוֹ מְאוּמָה׃ כַּאֲשֶׁר יָצָא מִבֶּטֶן אִמּוֹ עָרוֹם יָשׁוּב לָלֶכֶת כְּשֶׁבָּא וּמְאוּמָה לֹא יִשָּׂא בַעֲמָלוֹ שֶׁיֹּלֵךְ בְּיָדוֹ׃ וְגַם זֹה רָעָה חוֹלָה כָּל עֻמַּת שֶׁבָּא כֵּן יֵלֵךְ וּמַה יִּתְרוֹן לוֹ שֶׁיַּעֲמֹל לָרוּחַ׃ גַּם כָּל יָמָיו בַּחֹשֶׁךְ יֹאכֵל וְכָעַס הַרְבֵּה וְחָלְיוֹ וָקָצֶף׃ הִנֵּה אֲשֶׁר רָאִיתִי אָנִי טוֹב אֲשֶׁר יָפֶה לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת

[illegible]

רש״י

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

וְלִרְאוֹת טוֹבָה בְּכָל עֲמָלוֹ שֶׁיַּעֲמֹל תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ מִסְפַּר יְמֵי חַיָּו אֲשֶׁר נָתַן לוֹ הָאֱלֹהִים כִּי הוּא חֶלְקוֹ׃ גַּם כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר נָתַן לוֹ הָאֱלֹהִים עֹשֶׁר וּנְכָסִים וְהִשְׁלִיטוֹ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ וְלָשֵׂאת אֶת חֶלְקוֹ וְלִשְׂמֹחַ בַּעֲמָלוֹ זֹה מַתַּת אֱלֹהִים הִיא׃ כִּי לֹא הַרְבֵּה יִזְכֹּר אֶת יְמֵי חַיָּיו כִּי הָאֱלֹהִים מַעֲנֶה בְּשִׂמְחַת לִבּוֹ׃
ו יֵשׁ רָעָה אֲשֶׁר

[illegible]

רש״י

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

ראיתי תחת השמש ורבה היא
על האדם: איש אשר יתן לו
האלהים עשר ונכסים וכבוד
ואיננו חסר לנפשו מכל אשר
יתאוה ולא ישליטנו האלהים לאכל
ממנו כי איש נכרי יאכלנו זה
הבל וחלי רע הוא: אם יוליד איש
מאה ושנים רבות יחיה ורב שיהיו
ימי שניו ונפשו לא תשבע מן ז
הטובה וגם קבורה לא היתה לו

גבר דיהב ליה ה' במזליה
עותר ויקר ונכסין וליקרא
ולא חסר לנפשיה מכל דיתרעי
ולא אשלטיה ה' על ממוניה
למיכל מניה אלהין יתמות
בלא ולד ולא חס על קריביה
לאחסנותיה ליה ארום אתמנא
תהי מתקלקא לגבר נוכראי
ויקטליניה ויוכליניה כל דין
קרמו ליה חובוי דלא עבד
מניה מדעם טיבו ואתהפין
עותריה למהוי ליה כהבלו
ולמרעא בישא:
אין יוליד גבר מאה בנין
ושנין סגיאין ייחי ובאולפנא
דרבנותא הוא דיהון יומי שנוהי
ונפשיה לא שבעת מן טבתא דהות ליה על דרחים על עותריה ולא קנא מניה שמא
טבא ואף בית קבורתא לא הות מתקנא ליה אמרית אנא במימרי דטב מניה

נחל אשכול

מה [illegible]

רש"י

לאכול ממנו שיהא שמח בחלקו [illegible]

[illegible]

ושבתי אני ואראה את כל [illegible]

[illegible]

לו אמרתי טוב ממנו הנפל: כי
בהבל בא ובחשך ילך ובחשך
שמו יכסה: גם שמש לא ראה
ולא ידע נחת לזה מזה: ואלו חיה
אלף שנים פעמים וטובה לא ראה
הלא אל מקום אחד הכל הולך:
כל עמל האדם לפיהו וגם הנפש
לא תמלא: כי מה יותר לחכם מן
הכסיל מה לעני יודע להלך נגד
החיים: טוב מראה עינים מהלך

שליא דלא חזא עלמא הדין
ארום בהבלו אתא
בעלמא ובחשוכא אשתציא
מהכא מן בקלל דלית ליה
גבורתא ושום טב לא קנא למדכר
מידכר: ואף נהורא דשמשא
לא חזא ולא ידע בין טב לביש
למבחן בין עלמא הדין לעלמא
דאתי: ואלו הוו
יומי חיוהי דגוברא הדין אלפין
שנין ובאוריתא לא עסק ודינא
וצדקתא לא עבד בשבועת
מימרא דה' ליום מותיה נחתא
נפשיה לגיהנם לאתר דכל
חייביא אזלין תמן: כל עמל
כל עמלא דגוברא בדיל מזון
פומיה הוא טרח ועל מיכלא ומשתיא דה' [illegible] ואף נפשא דאנשא לא תשבע מיכלא
ומשתיא: כי מה ארום מה מותר אית לחכימא בעלמא הדין יתיר מן שטיא
בזמן דנא בישא דלא מתקבל [illegible] ואף אית ליה [illegible]
למעסק בפתגמי אוריתא בזמן דידע היכדין למהך לקביל כל קביל צדיקיא בגנתא
דעדן: טוב טב לגוברא למחזי על עלמא דאתי ליה ולמעבד צדקתא [illegible]

נחל אשכול

[illegible]

רש"י

טוב ממנו הנפל של אשה כי הנפל בהבל בא והלך ולא ראה טובה
ולא נתאוה לה ואין לו להצטער: ואלו חיה ואם חיה אלפים שנה מה יתרון לו
הואיל ולא ראה טובה הלא סופו לשוב לעפר כשאר העניים: כל עמל האדם
[illegible]

[illegible]

נפש גם זה הבל ורעות רוח: מה שהיה כבר נקרא שמו ונודע אשר הוא אדם ולא יוכל לדין עם שתקיף ממנו: כי יש דברים הרבה מרבים הבל מה יותר לאדם: כי מי יודע מה טוב לאדם בחיים מספר ימי חיי הבלו ויעשם כצל אשר מי יגיד לאדם מה יהיה אחריו תחת השמש: טוב שם משמן טוב

אגר טב על עובדוי ליום דינא רבא מן דייזל לעלמא דהוא בקיגוף נפשא בדם דין הבלין לגוברא חייבא והבירות רוחא: מה דהוה בעלמא הא כבר אתקרי שמיה ואשתמודע לבני אנשא מן יומא דהוה אדם קדמאה וכולהון גזירת מימרא היא ולית רשו לגוברא למקם בדינא עם מרי עלמא דתקיף מניה: כי יש ארום אית פתגמין סגיאין דמסגן הבלין בעלמא מה מותר אית לגבר דמתעסק בהון: כי מי ארום מן הוא דידע מאי וטוב לאנשא בעלמא הדין שריין למתעסק באורייתא דישלון חיי בעלמא ובכל מנין יומי חיי הבלוי דייתי בטלין מנותיה איכנון חשיבין בעינוי כטולא דמן הוא דיחוי לאנשא מה דעתיד למהוי בתרוהי בעלמא הדין תחות שמשא: טוב שמא טבא דיקנון צדיקיא בעלמא הדין יתיר ממשח רבותא דהוה מתרבי על רישי

רש״י

גם זה הבל רוח הניתן לרשעים: מה שהיה כבר נקרא זמן חשיבות וגדולה שהיתה לו בחיים כבר [illegible]

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

ויום המות מיום הולדו: טוב ללכת ז אל בית אבל מלכת אל בית משתה באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו: טוב כעס משחוק כי ברע פנים ייטב לב: לב חכמים בבית אבל ולב כסילים בבית שמחה: טוב לשמע גערת חכם מאיש שמע שיר כסילים: כי כקול הסירים תחת הסיר כן שחק הכסיל גם זה הבל: כי העשק יהולל חכם ויאבד את לב מתנה:

מלכין וכהנין ויומא דישכוב גבר ומתטר לבית קבורתיה בשום טב ובוכותא מן יומא מן יומא דאתיליד רשיען בעלמא: טב למיזל לבית קבלא חביליא לנחמותיה מלמיזל לבית משתיא דחמרא דמתן לעבין ובבית אבילא התמן הוא קוף כל אנשא למיזל דעל כולהון אתגזרת גזירת מותא וחן בגלל דיהן לבית אבלא גוברא צדיקא יתיב יהן לבביה מלי דמותא ואין אית בידיה חובין בשיא בקיניה ויתוב בתיובתא קדם מרי עלמא: טב רגז דרגין מרי עלמא על צדיקיא בעלמא הדין מן חולא דהוא מתחייך עם רשיעיא ארום בתבאשות אפיה כנאתא מרי בעלמא ופורענותא בעלמא הדין לאוטבא לב צדיקיא ויזלון קדם מרי עלמא והוא מרחים עליהון: לב צדיקיא אבן על חרבן בית מקדשא ועתיב על גלות בית ישראל ולב שטיין בחדות בית על עונהון אכלין ושתן ומתפנקין ולא יתהון על לבהון סגוף אחיהון: טוב למיתב במדרש בית אולפנא למשמע גזוף גבר חכימא באורייתא מגבר דאזיל למשתי בכל קבלא דשטיין: כי ארום בקל קבילא כוגין דמתוקדין תחות דודא כדין קל חובא דשטיא אף דין הבלו: כי טב הוא קוף עסקא מן שירויה דבשירויה לא אשתמודע לגבר מה דעתיד למהוי

נחל אשכול

דריקה בדרך הקב״ה במצרים דכתיב ועברתי בארץ מצרים [illegible]

[illegible]

רש״י

ויום המות מיום הולדו [illegible]

[illegible]

טוב אחרית דבר מראשיתו טוב
ארך רוח מגבה רוח: אל תבהל ברוחך
לכעוס כי כעס בחיק כסילים ינוח:
אל תאמר מה היה שהימים ז
הראשנים היו טובים מאלה כי לא
מחכמה שאלת על זה: טובה
חכמה עם נחלה ויתר לראי השמש:
כי בצל החכמה בצל הכסף ויתרון
דעת החכמה תחיה בעליה: ראה

בסופיה אדין סוף מלתא אשתמודע
לגבר דטב הוא׳ וטב ק׳ יי׳ גבר
דשליט ברוחיה ובכביש יצריה מגבר
דאזיל בתקפות רוחיה׳ ל׳ ובעדן
דתיתי עלך אולפנותא מן שמיא
לא תבהיל בנפשך למרתח ולמימר
פתגמי סרבנותא כלפי שמי׳ ..
מרום אם אנת סכיל ישתבק לך׳
ואם אנת מסריב ומרתח דעא מרי
רתחא בעטוף שמין יתך עד
דיובד יתהון ל׳ תימר ובעדן
עקתך לא תימר מה דהוה מן קדמת
דנא טב בעלמא׳ דיומין קדמאין
הוו טבין ואנשי דרא ההוא הוו שפירי עובדא יתיר מן אלין בגין כן טבא הוה להון
ואנת לא על חכמתא שאלתא על דנא׳ טובה טבא חכמתא דאוריתא עם אחסנת
נכסיא׳ ויתיר לגבר מדבר בענוותנותא עם גוברין דיורי ארעא דהלך טב וביש תחות
שמשא בעלמא הדין׳ כי ארום היכמה דמתפתר גברא בטולא חכמתא היכדין
מתפתר בטולא כספא בעדן ליובדיה מנה צדקתא׳ ומותר מנדעא חכמתא דאוריתא
תחיי׳ ית מריהא בבית קבורתה לעלמא דאתי׳ ראה הוי מסתכל ית עובדא דיי׳

רש״י

[illegible]

[illegible]

את מעשה האלהים כי מי יוכל
לתקן את אשר עותו: ביום טובה
היה בטוב וביום רעה ראה גם את
זה לעמת זה עשה האלהים על
דברת שלא ימצא האדם אחריו
מאומה: את הכל ראיתי בימי הבלי
יש צדיק אבד בצדקו ויש רשע
מאריך ברעתו: אל תהי צדיק

ובגבורתיה דעבד ית קמטין ית
קפיטא וית חגירא׳ דמתעבידין
פרישן בעלמא ארום מן הוא
דיכול לתקנא ית חד מנהון
אלהין מרי עלמא דעוותיה׳
ביום טובה בְּיוֹם דייטיב לך הוי אף אנת
בטיבותא ותוטיב לכל עלמא
בגין דלא ייתי עלך יומא בישא
חזי ואסתכל דאף ית דין לקביל
דין עבד יי׳ בגין לאוכחא אנשי
עלמא מן בקבל דלא ישכח
אנש בתרוהי מנדעם ביש בעלמא
ההוא׳ ית כולא חזיתי
ביומי הבלותי דמן ק׳ יי׳ מתגזרין טב וביש למהוי בעלמא על עיסק תולדין
דאתבריאו מהון בני אנשא דאית גבר זכאי אביד בצדקותיה בעלמא הדין
וזכותיה מנטרא ליה לעלמא דאתי ואית גבר דמאריך יומין בחובוהי וקושבן
עובדוהי בישין מנטרין ליה לעלמא דאתי לאתפרעא מנה ביום דינא רבא׳ ל׳ תהי
לא תהי זכאי יתיר בזמן דאתחייב חייבא קטול בבית דינך בגין דלא למרחם

תש״י

[illegible]

[illegible]

הרבה ואל תתחכם יותר למה תשומם: אל תרשע הרבה ואל תהי סכל למה תמות בלא עתך: טוב אשר תאחז בזה וגם מזה אל תנח ידך כי ירא אלהים יצא את כלם: החכמה תעז לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר: כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא:

עבוד לך קטלא ולא תתחכם בכין יתיר חוכמתא רשיעיא דקיימין בדרך ולא תילף אורחתהון למא דין תבלי ית אורחתך: אל תרשע לא תהך בתר הרהור לבך למחטי סגי ולא תרחיק אורחך מן אולפן אורייתא דיי' למהוי שטיא למה אנת גרים מותא לנפשך והתקצרון שני חייך למות על דלא מטא זמנך למתנח: טוב טב דתיחוד בעסקי עלמא הדין למנהג טבא לנפשך באורח תגריא ואף מדין ספר אורייתא לא תשבוק חולקך ארום גבר דחיל מן קדם יי' נפיק חובת כולהון: החכמה וחכמת יוסף בר יעקב אסהדיא עלוהי לחכמותיה בד קביל עקרתי אחוהי עשרתיא דשלטין בחלקתא דיי' ולא שלטו בהון יצרא בישא בגרין להון יהיבין בקרתא דמצרים ולא קטלו ית יוסף אחוהון דיהוה מצער להון בזמנא ההוא בקל מולו: כי אדם ארום לית גבר זכאי בארעא דיעביד טב כל יומוהי ולא יחוב קדם יי' אבל גוברין דיחוב קדם יי' חזי ליה למהדר בתיובתא עד דלא ימות:

רש"י

לדון קבל והורג אל עצות ומה על נפש א' אמרה תורה הבא עגלה ערופה וכו'. אל תרשע הרבה אפילו רשעת מעט אל תוסיף להרשיע. למה תמות בלא עתך כשאול שנ' וימת שאול במעלו אשר מעל בה' בנוב עיר הכהנים ובעמלק. טוב אשר תאחז בזה [illegible] בצדק וברשע [illegible] כי ירא אלהים יצא את כולם ידי שניהם [illegible] והרשע [illegible] החכמה תעז לחכם לפי שאמר אל תרשע הרבה [illegible] החכמה תעז לחכם [illegible] יועצתו לשוב בתשובה. מעשרה שליטים [illegible] וכמוהו [illegible] לפני מלך [illegible] חכמתו [illegible] מעשרה שליטים שהרשיעו [illegible] אשר היו בעיר ירושלים [illegible] אחזיה יואש אחרי מות יהוידע [illegible] מנשה אמון יהויקים צדקיהו. כי אדם אין צדיק בארץ [illegible] גם לכל הדברים [illegible] אשר ידברו [illegible] אל תתן לבך לקבלן. אשר לא תשמע את עבדך מקללך [illegible] טוב אשר תבוא [illegible] ד"א מעשרה שליטים [illegible] את האדם [illegible] בטלים. [illegible] ד"א החכמה תעז לחכם [illegible] מעשרה שליטים [illegible] ד"א לחכם זה [illegible] מעשר שליטים מעשרה

קהלת רבה

[illegible]

גם לכל הדברים אשר ידברו אל תתן לבך אשר לא תשמע את עבדך מקללך: כי גם פעמים רבות ידע לבך אשר גם אתה קללת אחרים: כל זה נסיתי בחכמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני: רחוק מה שהיה ועמק עמק מי ימצאנו: סבותי אני

אף כל מליא דימללון לך רשיעיא לא תהוי תמסר ית לבך לקבלהון דלא תהון ימנין דתשמע ית עבדך דילוט לך ולית לך חילא לאשתיזבא מניה: כי גם ארום חגי לך למצלך ית דינא בזמן דילוט לך גבר דאף זמנין סגיאין ידע לבך דאף אנת הויתא לייט גוברין אחרנין: כל זה כל דאמרית בחנית בחכמתא אמרית במימרי אתחכם אף כל חכמת אורייתא והיא רחיקא מני: רחוק הא כבר אתרחק מבני אנשא למידע כל מה דהוה מן יומי עלמא דרין יום מותא ודרין יום דייתי מלכא משיחא מן הוא דישכחיניה בחכמתא: סבותי חזרית אנא לחשבא בלבי ולמידע ולאסתכלא

רש"י

מעשרה שליטים. מעשרה דברות שלפניו [illegible] מעשרה שליטים [illegible] לחכם [illegible] עשרה שליטים עשרה דברים המשמשין את הגוף [illegible] [illegible] כי אדם אין צדיק בארץ. כל זה נסיתי בחכמה [illegible] נסיתי בחכמה בתורה אמרתי אחכמה לדעת את החכמה והיא רחוקה ממני [illegible] רחוק מה שהיה את הדברים הרחוקים שהיו ביצירת בראשית ועמק עמק הוא מי ימצאנו [illegible] לפנים ומה לאחור. [illegible] סבותי לדעת ולתור ולבקש חכמה [illegible] רשע כסל [illegible]

קהלת רבה

[illegible] מורם בהגה"ה [illegible] טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל [illegible] [illegible] נער כי אור [illegible] הגדול לא ידע להזהר עוד בחוקתו שהנער בר [illegible]

ומה פלל ואבד חזקתו והכסיל הזקן לא ידע להזהר בעת הגדלות וכו' [illegible] [illegible] לעשות [illegible] ולהדבק בתורה ובמצות [illegible] הזקן הכסיל [illegible] חזקה [illegible] קטון [illegible] [illegible] גם במלכותו נולד רש [illegible] [illegible] ורעות רוח [illegible] אל תבהל [illegible] [illegible] רבתן

ולבי לדעת ולתור ובקש חכמה וחשבון ולדעת רשע כסל והסכלות הוללות׃ ומוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים וחרמים לבה אסורים ידיה טוב לפני האלהים ימלט ממנה וחוטא ילכד בה׃ ראה זה מצאתי אמרה קהלת אחת לאחת למצא חשבון׃ אשר עוד בקשה נפשי

ולמתבע חכמתא וחושבן חקר עובדי צדיקיא ולמדע פורענותא חובא דשטותא ואף סוכלתנו קולקלתא דמלכותא׃ ומשכח אנא פתגם למימר על חד יתיר מן מרירות יום מותא ית אתתא דהיא עבדא עקן סגיאין לבעלה ומלהטן ותקבן בלבבה כפיתן ידהא בגיל דלא למפלח בגון תקין קדם יי׳ גבר דיפטור יתה בגט פטורין ומשתזיב מינה וחייבא קדם יי׳ גבר דיקבינה ומתלכד בזנותה׃ חזי דין עובדא דאשכחית אמרת קהלת דמתקרי שלמה מלכא דישראל בוונית מלבא חדא עם חברתה למשכח חשבון בני אנשא מה יהי בקופיהון׃ אשר אית פתגם אחרן דעוד תבעת

נחל אשכול

[illegible]

רש״י ז״ל

[illegible]

ולא מצאתי אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי׃ לבד ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבנות רבים׃ מי כהחכם ומי יודע פשר דבר חכמת אדם תאיר פניו ועז פניו ישנא׃ אל תבהל מפניו תלך אל

נפשי ולא אשכחית גבר שלים דזכאי בלא חיובא מן יומוי דאדם עד דאתילד אברהם צדיקא דאשתכח מהימן וזכאי ביני אלף מלכין דאתכנשו למעבד מגדלא דבבל ואתתא בכל נשיהון דמלכיא לא אשכחית לחוד חזי דין אשכחית דעבד יי׳ ית אדם קדמאה תריץ קדמוהי וחויא וחוה איתהו אטעיאו ואתגריאו למיכל מן פירי אילנא דאכלין פירוי חכמתון בין טב לביש וגרמו לאתקפא עלוהי יום מותא ולכל דיירי ארעא ואינון תבעו למשכח חשבונין סגיאין בגין לאייתאה עליהון על דיירי ארעא׃ מן הוא חכימא דיכול למקם קבל חכמתא דיי׳ ולמדע פשר מליא בנביאי חכמתא דגבר חכים תנהר זיו אנפוהי ביני צדיקיא ותקיף אנפין מתחלפן בכל אורחתיה מטב לביש׃ אני פי זהיר ית פומך על גזירת מלכא למטר מא דיפקדינך ועל עיסק מומתא דיי׳ אודהר ולא תומי בשום מימריה על מגן׃ אל תבהל ובעדן רוגזא דיי׳ לא תבהל קדמוהי ותהך לצלאה ותהדר מן קדמוהי וצלי והבעי רחמין מנה בגין דלא תקום

אני פי מלך שמור ועל דברת שבועת אלהים׃

נחל אשכול

[illegible]

רש״י

[illegible]

תעמד בדבר רע כי כל אשר יחפץ
יעשה׃ באשר דבר מלך שלטון
ומי יאמר לו מה תעשה׃ שומר
מצוה לא ידע דבר רע ועת
ומשפט ידע לב חכם׃ כי לכל
חפץ יש עת ומשפט כי רעת
האדם רבה עליו׃ כי איננו יודע
מה שיהיה כי כאשר יהיה מי
יגיד לו׃ אין אדם שליט ברוח

[illegible]

רש״י

[illegible]

לכלוא את הרוח ואין שלטון
ביום המות ואין משלחת במלחמה
ולא ימלט רשע את בעליו׃ את
כל זה ראיתי ונתון את לבי לכל
מעשה אשר נעשה תחת השמש
עת אשר שלט האדם באדם
לרע לו׃ ובכן ראיתי רשעים
קברים ובאו וממקום קדוש
יהלכו וישתכחו בעיר אשר כן

[illegible]

רש״י

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

עשו גם זה הבל: אשר אין נעשה פתגם מעשה הרעה מהרה על כן מלא לב בני האדם בהם לעשות רע: אשר חוטא עשה רע מאת ומאריך לו כי גם יודע אני אשר יהיה טוב ליראי האלהים אשר יראו מלפניו:

הדין ובגלל דלא מתעביד פתגם עובד ביש מתאה שגין ומן קדם יי' אתיהיב בגין כן אתרבא לבא דבני נשא אתקיף בהון למעבד ביש דחטא ועביד ביש מאה שנין ומן שמיא אורכא ליה ברם ידע אנא דיהי טב לצדיקיא דדחלין מן קדם יי' ומתעבדין בעלמא דאתי ... בגין דדחלין מן קדם יי'

רש"י

עשו גם זה הבל. גם זה אחד מן ההבלים שנעשו בעולם לייגע את הבריות שאין הקב"ה ממהר להפרע מעושי הרעה והבריות סוברין אין דין ואין דיין. אשר אין נעשה פתגם משפט מעשה הרעה מהרה שאין הקב"ה ממהר להפרע מעושי הרעה ועל כן הם סבורים שאין דין ומלא לבם בקרבם לעשות רע. אשר חוטא וגו' לפי שרואים שהחוטא עושה רע מאת אלפים ורבבות ומאריך לו הקב"ה ואינו נפרע ממנו. מאת. מקרא קצר ודבוק לפניו לומר מאת ימים מאת שנים מאת אלפים. וכן ושכורת מקרא קצר וחסר שכורת כעס ולא מיין כמו שכורת. כי גם יודע אני אף בכל זאת שאינו ממהר להפרע מן הרשעים ולהיות הפרש בין צדיקים לרשעים יודע אני שסוף כל אחד ואחד ליטול שכרו וליראיו יהיה טוב וטוב לא יהיה לרשע לפי אשר איננו ירא מלפני אלהים. יש הבל דבר המבהיל את הבריות אשר יש צדיקים שמגיע אליהם רעה כמעשה

נחל אשכול

[illegible]

וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני האלהים: יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים אמרתי שגם זה הבל: ושבחתי אני את השמחה אשר אין טוב

אית הבלו דאתגזר למהוי מתעביד על אפי ארעא דאית צדיקיא דמטי להון ביש כאלו אינון עבדין כעובדי חייביא ואית חייביא דמטי להון טב כאלו אינון עבדין כעובדי צדיקיא וחזית ברוח קודשא דביש דמטי לצדיקיא בעלמא הדין לא על חוביהון דהוו למנגד תנהון חובא קלילא למהוי אגרהון שלים בעלמא דאתי וטב למטי לחייביא בעלמא הדין לא על זכותהון קלילא דעבדו למהויהון אכלין אגרא בעלמא הדין ולהובלא מנהון חולקהון לעלמא דאתי אמרית במימרי דאף דין הבלו: ושבחית אנא ית חדות אוריתא ... טב לאנש בעלמא הדין

רש"י

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

לאדם תחת השמש כי אם לאכול
ולשתות ולשמוח והוא ילונו בעמלו
ימי חייו אשר נתן לו האלהים תחת
השמש: כאשר נתתי את לבי לדעת
חכמה ולראות את הענין אשר
נעשה על הארץ כי גם ביום ובלילה
שנה בעיניו איננו ראה: וראיתי
את כל מעשה האלהים כי לא
יוכל האדם למצוא את המעשה
אשר נעשה תחת השמש בשל

[illegible]

רש״י

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

אשר יעמול האדם לבקש ולא
ימצא וגם אם יאמר החכם לדעת
לא יוכל למצוא: כי את כל זה נתתי ט
אל לבי ולבור את כל זה אשר
הצדיקים והחכמים ועבדיהם ביד
האלהים גם אהבה גם שנאה אין
יודע האדם הכל לפניהם: הכל
כאשר לכל מקרה אחד לצדיק
ולרשע לטוב ולטהור ולטמא
ולזבח ולאשר איננו זבח כטוב

[illegible]

רש״י

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

בחוטא הנשבע כאשר שבועה
ירא׃ זה רע בכל אשר נעשה
תחת השמש כי מקרה אחד לכל
וגם לב בני האדם מלא רע
והוללות בלבבם בחייהם ואחריו
אל המתים׃ כי מי אשר יחבר
אל כל החיים יש בטחון כי
לכלב חי הוא טוב מן האריה
המת׃ כי החיים יודעים שימתו
והמתים אינם יודעים מאומה ואין

ככבר דמומתא דחול׃ זה
רין [illegible] ביש בכל עלמא
דיתעביד תחות שמשא ארום
ארעון חד לכולא לכל דיירי
ארעא׃ ואף לבא דבני אנשא
אתמלי ביש [illegible]
בלבהון כל יומי חייהון ובתר
סופיה דאנשא [illegible]
עם מיתיא בבין חיבייא׃
כי מי ארום מן הוא גברא
דיתחבר לכל פתגמי [illegible]
אורייתא [illegible]
דאתי אית ליה סבר׃ ארום
כלבא חיא הוא טוב מן אריא
דהוא מית׃ כי ארום צדיקיא
ידעין דאין יחובון עתידין [illegible] חייבין [illegible] לעלמא דאתי בגין
כין נטרין אורחיהון ולא חטאין׃ ואין יחובון תייבין בתיובתא׃ וחייביא [illegible]
ידעין מדעם טב על דלא אוטיבו עובדיהון בחייהון [illegible] ידעין מדעם

נחל אשכול

[illegible]

רש״י

[illegible]

טוב

עוד להם שכר כי נשכח זכרם׃
גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם
כבר אבדה וחלק אין להם עוד
לעולם בכל אשר נעשה תחת
השמש׃ לך אכול בשמחה לחמך
ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה
האלהים את מעשיך׃ בכל עת יהיו
בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל
יחסר׃ ראה חיים עם אשה אשר
אהבת כל ימי חיי הבלך אשר נתן

טב על דלא אוטיבו עובדיהון
בחייהון ולא [illegible]
טב לעלמא דאתי [illegible]
אגר טב בתר מותיהון ארום
אתנשי דוכרנהון מביני
צדיקייא׃ גם בתר
מותיהון [illegible]
[illegible] אף [illegible]
סנאתהון אף קנאתהון הא כבר
הובדון מן עלמא וחולק טב
לית להון עוד עם צדיקייא
לעלמא דאתי [illegible]
מן כל [illegible] בעלמא
הדין תחות שמשא׃ לך אמר
שלמה [illegible] ברוח נבואה מן קדם יי׃ עתיד מרי עלמא למימר לכל צדיקיא כל
חד וחד [illegible] איזיל טעום בחדוא לחמך [illegible] על לחמך
[illegible] ושתי בלב טוב חמרא [illegible]
[illegible] ארום הא כבר [illegible]
[illegible] בכל עדן יהון [illegible] חוורין [illegible]
[illegible] על רישך [illegible] לא תחסר׃ ראה
חזי חיין טבין עם אתתא [illegible] כל יומי חיי הבלך [illegible] בעלמא

נחל אשכול

[illegible]

רש״י

גם אהבתם [illegible] גם קנאתם

[illegible]

טוב

[illegible]

לך תחת השמש כל ימי הבלך כי
הוא חלקך בחיים ובעמלך אשר
אתה עמל תחת השמש׃ כל אשר
תמצא ידך לעשות בכחך עשה כי
אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה
בשאול אשר אתה הולך שמה׃
שבתי וראה תחת השמש כי לא
לקלים המרוץ ולא לגבורים המלחמה
וגם לא לחכמים לחם וגם לא לנבנים

דיהבו לך תחות שמשא ארום היא
חולקך בחיין ובטורחך דאנת
טרח בעלמא הדין תחות שמשא׃
כל דתשכח ידך
למעבד טיבו ולמעבד צדקתא עם
מסכינין עביד ארום בתר
מותא לית לבר נש עובדא וחושבנא
ומנדעא וחכמתא בבית קבורתא
דאת אזיל תמן ולא דקיימון לך
שהיין עובדין טבין וצדקתא
בלחודיהון׃ אמר שלמה
מלכא כד הויתי יתיב על כורסי
מלכותי אסתכלית בדרא דהוי בעלמא
הדין תחות שמשא ארום לא גוברין
דאינון קלילין בכשרין מסתייעין למרהט לאשתזבא מן מותא בקרבא׃ ולא
גיבריא מסתייעין באלחותהון קרבא בגבורתהון ואף לא חכימיא מסתייעין

רש״י

מן האומנות. וגם בעה״ב שיגיעת שניהם משבחת. עוד׳ כל אשר תמצא ידך לעשות
רצון קונך בעוד שאתה בכחך עשה׳׳ כי אין מעשה בשאול מה תעשה׳ אם
עשית. כך אין לך שום חשבון בשאול [illegible]
כי אין מעשה ודעת וחכמה בשאול לרשעים ולא חשבון לצדיקים [illegible]
[illegible]
[illegible] מה יוכל לעשות עוד [illegible]
[illegible] לא לקלים המרוץ לא [illegible]
[illegible] ולא לגבורים המלחמה לא [illegible]
[illegible] וגם לא לחכמים לחם [illegible]
[illegible] וגם לא לנבונים עושר
[illegible]
וגם

נחל אשכול

[illegible] חשוב
בספרים [illegible] טוב
[illegible] טוב ללכת אל בית [illegible]
[illegible] בית משתה [illegible]
[illegible] צריך יותר
[illegible] בית [illegible]
[illegible] טוב
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] הראשונים היו טובים מאלה [illegible]
[illegible]

בצורה

עשר וגם לא ליודעים חן כי עת
ופגע יקרה את כלם׃ כי גם לא ידע
האדם את עתו כדגים שנאחזים
במצודה רעה וכצפרים האחזות
בפח כהם יוקשים בני האדם לעת
רעה כשתפול עליהם פתאם׃ גם
זה ראיתי חכמה תחת השמש
וגדולה היא אלי׃ עיר קטנה ואנשים

בא כמתהון למקבע
לחמא בעדן כפנא ואף
לא סוכלתנין מסתייעין
בסוכלתנותהון למכנש
עותרא ואף לא ידעי בינה
מסתייעין במורעהון
לאשכחא רחמין בעיני
מלכא ארום עידן
ופגעיתא יערע ית כולהון׃
כי גם ארום אף לא
אשתמודע לגבר ית זמנא
בין טב לביש מן קדם דעתיד
למהוי בעלמא למיתי עלוי כנוני ימא דמתאחדין בחקלא׃ וכצפרי שמיא
דמתאחדין במקלעא׃ כוותהון מתקלין בני אנשא בזמן בשתא דאתעתדת למיתי
נפלא עליהון רגושא חדא מן שמיא׃ גם זה אף דין חזיתי דהיא חכמתא בעלמא
הדין תחות שמשא׃ ורבתא היא לותי׃ עיר גוף בר נש דמתיל לקרתא זעירתא
וגוברין גיברי [illegible] זעיר בגוה [illegible] דקלילין [illegible]

רש״י

וגם לא ליודעים [illegible]
[illegible] כי עת ופגע [illegible]
[illegible]

נחל אשכול

בצורה [illegible]
[illegible]

בקדוש

בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב
אתה ובנה עליה מצודים גדולים:
ומצא בה איש מסכן חכם ומלט
הוא את העיר בחכמתו ואדם לא
זכר את האיש המסכן ההוא:
ואמרתי אני טובה חכמה מגבורה
וחכמת המסכן בזויה ודבריו אינם
נשמעים: דברי חכמים בנחת נשמעים

לות קרתא יצרא בישא דמתיל
למלך רב ותקיף לאתרכנא
ואסחר ית לבבא למטעי יתיה
ובנא עלוהי אתר למיתב
[illegible] על ליבבי לאסטאה יתיה
מן אורחן דתקנן קדם יי לאחדא
יתיה במצודין רברבין דגהנם
לאדלקא יתיה שבע זמנין על
חובוהי: ומצא: ואשתכח
בגו גופא יצרא טבא מסכן
וחכים ואתגבר עלוהי
וכבש יתיה בחכמתיה
ושיזיב ית גופא מן דינא דגיהנם בתוקפיה ובחכמתיה היכמה דגוברא עביד
לקרבא משיזיב ית יתבי קרתא בחכמתא לביה ואנש לא דכר בתר כן נגלא
טבא דשיזיב יתיה דיין ויתור בלביה זכאה אנא היכמה ליתבי קרתא ההיא נא דכיח
ית עבדא דשיזיב יתהון ואמרית אנא בלבבי טבא חכמת עליתא מכח
גבורת רשיעא וחכמת עליתא וזכותיה משיזבא לאנשי דריה · ותקוף
רשיעא דקאים בתוקפא דלביה בדיל דלא לאתהדר בתיובתא מתקבלא
ליה בלחודוהי · וחכמת עליתא ועניא מתנבזא בעיני דרוי · ובעלן דיוכח
להון על עובדיהון בישיא פתגמוי אוכחותיה ליתיהון מקבלין · דברי

מלכי עולם והחקרים שמין מסכן פי
לא מחכמה גלה על זה בית השובות
רבות נבוחות על זה:
טובה חכמה עם נחלה ויותר לרואי
השמש שמעתי במ"ש כיון שבוא ובנו ובן בנו תה"שוב אין תורה פוסקת מזרעו ואמרו
בלב נבון תנוח חכמה זה ת"ח בן ת"ח וכו' וכתבו התוספות דהא דאין התורה פוסקת בזה ברואין
זה את זה ונ"ש טובה חכמה עם נחלה שבוא ת"ח בן ת"ח בן ת"ח דעליו נאמר בלב נבון תנוח
חכמה וכ"ש בשהם ג' דורות וזהו נחלה וביותר מועיל זה לרואי השמש אם הוא ברואין זה את זה
שבו אין תורה פוסקת מזרעו ובפ' כי בכל החכמה ממ"ש בעניות בדרושים בקל:
ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה פירשו הראשונים כי כאשר האדם אוקטו ובנוח וימין ימים טובים
יש לו לשמוח בחלקו וליתנם ביום רעה אשר אפשר לבא ונ"ש ביום טובה היה בטוב שיטב
לבו אך הן בעודנו בטוב יראה ביום רעה שאשר יוסף עליו הגלגל ולכן צריך שנ עניים אחד שבא
יתלונה בכל בעושרו כי לא ידע מה יהיה ועת שעה שיעשה צדקה לקיים העושר ופ"ש מלח ממון חסר
ואמרי לה חסד וכל זה לעניין המוך שיאמר במשלו ומהבן להרחיק מהגזיקין וחבלות דנפש לבא
לקחורה שאלם דרך יש או דרך יבשה אובדו נעמה בכמה אופנים והדברים ק"ו לעניין הנפש כי הן
בעודנו

בנחת נשמעים מקובלים הם לבריות: מזעקת מושל בכסילים
מלכי האומות מושל ופתר זה כמה שנים ועדיין גבורתו מוקבלין
על ישראל וכמה מלכי העמים גוזרים גזירות על ישראל ואין
דבריהם

מזעקת מושל בכסילים: טובה
חכמה מכלי קרב וחוטא אחד יאבד
טובה הרבה: זבובי מות יבאיש יביע
שמן רוקח יקר מחכמה מכבוד סכלות
מעט: לב חכם לימינו ולב כסיל
לשמאלו: וגם בדרך כשהסכל
הלך לבו חסר ואמר לכל סכל הוא:
אם רוח המושל תעלה עליך מקומך

מלי צלותא דחכימיא בחשאי
מתקבלין קדם מרי עלמא
יתיר מקבלתא דשיעיא דהוא
שליט על שטיין דמיין ולית
מקבלין: טובה: טבא חכמת
חכימיא בעלן מקרתא יתיר
מן מני קרבא · וגוברא חייבא
חד דאיתיה בגרם קיים לאובדא
טבתא דבהתא מן עלמא:
דיצרא בישא דשכין
על תרעי לבא היכר בכמן
קיים מותא בעלמא על דמתקרי
חכימתא בעלן דחטוי ומחביל שמא טבא דהוה דמי מן קדמת דנא למשח רבותא
ומתכבס בבוסמנין · ובכמה יאי ויקיר יתיר מן חכמתא דחכימין ועותר שגיעין
קבר רז דעתשותיה זעיר: לבא דחכימא למקני אוריתא דאתיהיבת
ביד ימינא דיי · ולבא דשטיא למקני נכסין בכסף ודהב · ואף באורחא
קריבא בעלן דשטאן אזיל לבביה חסיר מן חכמתא ויעביד מלין דלא תקנין
לאתעבדא ובולהון אמרין דשטיא הוא · אם: אין רוח יצרא בישא משיל לך ותתגבר
למעסק עליך · אתרא טבא דהוויתא נהיג למיקם ביה לא תשבוק ארום מתגרעי

דבריהם מתקיימין: טובה חכמה מכלי קרב חכמתו של
שבע בני ותבא האשה לעם בחכמתה ערתדה להם יותר מכלי
קרב שהיה בידם להלחם עם יואב: וחוטא אחד יאבד טובה הרבה
כגון שהדרכה לשבע בן בכרי היו כולן אבודין על ידו: ד"א וחוטא
אחד יאבד טובה הרבה הרי אדין ישראל מוחזה דדיקים ומחזה רשעים
ובא אחד וחטא ונעשין מרובים נמצא שהכריע את כולם לחובה: זבובי
מות יבאיש יביע כגון בימי החורף שאין בזבובין כח ואין קרובין למות
גם אם בא לתוך שמן רוקח ונתערב בבשמים הוא מבאישו והוא
מעלה קצף שקורים אקומא בלע"ז ונראה כן כמין אבעבועות וכיון
שאמנו של יביע הרי דבר קל שהפקיר דבר חשוב: כן יקר מחכמה
ומכבוד סכלות מעט שהרי מבריע את כולם הרי שהיה אדם גד
שקול במחצה עבירות ומחצה זכיות ובא ועבר עבירה אחת והכריעתו
לכף חובה נמצאת סכלות זה שהוא דבר מועט יקר ושוקל נגד
יותר מכל החכמה והכבוד שהיה בו שהרי הכריעה את כולם יקר לשון
בובד הוא כבד ושקול יותר מן החכמה והכבוד שבו ומה מושלם יקר
לזבובי מות שבאיש יביע שם טוב שהוא שמן ערב משמן רוקח: לב חכם
לימינו חכמתו מזומנת להטותו לדרך המיומנת לטובתו: ולב
כסיל לשמאלו לעקשו מן הדרך המיומנת שהיא הדרך הנכונה לו: ואמר
לכל סכל הוא בלבבו ובדבורו הכל מכירין שהוא שוטה: אם רוח המושל
מושל העולם תעלה עליך לפקדך אחריך במדת הדין: מקומך אל תנח
תרגום

בעודנו בכרוש רענן יתכל הסכל וידוע
ראפשר לבא המכה והנה יוצא את חרפתו
וכי יפקוד ה' מה ישיבנו לכן ימהר לשוב אל
ה' וירחמהו: את הכל ראיתי בימי
הבלי יש צדיק וגו' אפשר לפרש בדין
נרדף דצריך להציל בא' מאבריו והרמב"ם
פ"א דרוצח סבר דאם הרג לרודף שהיה יכול
להציל בא' מאבריו חייב מיתה בידי שמים
אבל אין ב"ד ממיתין אותו והמגן הרא"ש פ'
בן סורר והסור מ' הב"ה ס"ל דחייב מיתה ב"ד
והרב המ"מ בה"ח בלשונות פ' ויש לו ס"ל דאם הוא
שעת המלחמה דרכים להחמיר וירא הנרדף שמא
בהיותו מכוין להציל בא' מאבריו חיש אחר
יהרגנו בא ויליקו בין יכול להציל בא' מאבריו
אם כשמדברי הרא"ש פ' ושלה מהא דאמרינן
בין שלום למלחמה דבכל מקום יש דין יכול
להצילו בא' מאבריו גם הרב בהרב חולק

אַל תַּנַּח כִּי מַרְפֵּא יַנִּיחַ חֲטָאִים גְּדוֹלִים׃ יֵשׁ רָעָה רָאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כִּשְׁגָגָה שֶׁיֹּצָא מִלִּפְנֵי הַשַּׁלִּיט׃ נִתַּן הַסֶּכֶל בַּמְּרוֹמִים רַבִּים וַעֲשִׁירִים בַּשֵּׁפֶל יֵשֵׁבוּ׃ רָאִיתִי עֲבָדִים עַל סוּסִים וְשָׂרִים הֹלְכִים כַּעֲבָדִים עַל הָאָרֶץ׃ חֹפֵר גּוּמָּץ בּוֹ יִפּוֹל וּפֹרֵץ גָּדֵר יִשְּׁכֶנּוּ נָחָשׁ׃ מַסִּיעַ אֲבָנִים

בְּמַלְכָּא וּמִשְׁתֵּיזִיב בְּאַצְלָחוּתָא מִן שְׁמַיָּא ... [illegible]

אֲמַר שְׁלֹמֹה מַלְכָּא נְבִיָּא גְּלֵי קֳדָם יְיָ ...

רש״י

[illegible]

יֵעָצֵב בָּהֶם בּוֹקֵעַ עֵצִים יִסָּכֶן בָּם׃ אִם קֵהָה הַבַּרְזֶל וְהוּא לֹא פָנִים קִלְקַל וַחֲיָלִים יְגַבֵּר וְיִתְרוֹן הַכְשֵׁר חָכְמָה׃ אִם יִשֹּׁךְ הַנָּחָשׁ בְּלוֹא לָחַשׁ וְאֵין יִתְרוֹן לְבַעַל הַלָּשׁוֹן׃ דִּבְרֵי פִי חָכָם חֵן וְשִׂפְתוֹת כְּסִיל תְּבַלְּעֶנּוּ׃ תְּחִלַּת דִּבְרֵי פִיהוּ סִכְלוּת וְאַחֲרִית

[illegible]

רש״י

[illegible]

פיהו הוללות רעה: והסכל ירבה דברים
לא ידע האדם מה שיהיה ואשר יהיה
מאחריו מי יגיד לו: עמל הכסילים
תיגענו אשר לא ידע ללכת אל עיר:
אי לך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר
יאכלו: אשריך ארץ שמלכך בן חורים
ושריך בעת יאכלו בגבורה ולא בשתי:

[illegible]

רש"י

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

בעצלתים ימך המקרה ובשפלות
ידים ידלף הבית: לשחוק עשים
לחם ויין ישמח חיים והכסף יענה
את הכל: גם במדעך מלך אל תקלל
ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר
כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל
הכנפים יגיד דבר: שלח לחמך על פני

[illegible]

רש"י

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

יא המים כי ברב הימים תמצאנו: תן חלק לשבעה וגם לשמונה כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ: אם ימלאו העבים גשם על הארץ יריקו ואם יפול עץ בדרום ואם בצפון מקום שיפול העץ שם יהוא: שמר רוח לא יזרע וראה בעבים לא יקצור: כאשר אינך

על אפי מיא ארום בתר עידן יומין סגיאין תשכח אגריה לעלמא דאתי: הב חולקא טבא מן זרעך לחקלך בתשרי ולא תמנע ... ארום לא תנדע מאי פורענותא על ארעא ... אין מתמלין ענניא מטרא על ארעא מערין ית מיהון בגין זכותא דצדיקיא ואין לית זכו בדרא ההוא ... [illegible]

רש״י

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

יודע מה דרך הרוח כעצמים בבטן המלאה ככה לא תדע את מעשה האלהים אשר יעשה את הכל: בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך כי אינך יודע איזה יכשר הזה או זה ואם שניהם כאחד טובים: ומתוק האור וטוב לעינים לראות את השמש: כי אם שנים הרבה יחיה

[illegible]

רש״י

[illegible]

נחל אשכול

[illegible]

האדם בכלם ישמח ויזכר את ימי החשך כי הרבה יהיו כל שבא הבל׃ שמח בחור בילדותך ויטיבך לבך בימי בחורותיך והלך בדרכי לבך ובמראי עיניך ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט׃ והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך

שמחא בחיותי ברחים כל זמן דהוינא עלוהי פורענותהון על הבלותא דעבד׃ חדי עולימא ביומי עולימותך ויהי לבך טב עלך ביומי רביותך ואזיל בענותנותא עם אורחי לבך והוי זהיר בחיזוי עינך ולא תסתכל בביש ואשתמודע דעל כל אלין עתיד יי׳ לאתפרעא מנך ביומא דדינא׃ ותעדי רגז מלבך ולא תגרום ביש עבד ותהי דכור ית מן דברך

בסרך ארום עולימות חוס[illegible] הבלו׃

נחל אשכול

[illegible]

רשי

[illegible]

כי הילדות והשחרות הבל׃ וזכר את בוראיך בימי בחורותיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ׃ עד אשר לא תחשך השמש והאור ושבו העבים אחר הגשם׃ ביום

יב

לאתקרא הוא ביומי רביותך עד דלא ייתון לותך יומי בשתא ויתמטון עלך שנין דתימר לית לי בהון רעוא׃ עד דלא ישתני זיו יקרא דאפך ונהורא דעינך עד דלא יקהמון והדר לי קמתך עד דלא יתקדרון׃ גבי עינך ותתנלין לכוכביא עד דלא יתעתמון [illegible] דלגנן דמעין כעננין בתר מטרא׃ ביום [illegible] ביומא דיזדעזעון ארכובתך

נחל אשכול

[illegible]

רשי

[illegible]

שיזעו שמרי הבית והתעותו אנשי
החיל ובטלו הטחנות כי מעטו וחשכו
הראות בארבות: וסגרו דלתים בשוק
בשפל קול הטחנה ויקום לקול הצפור
וישחו כל בנות השיר: גם מגבה
יראו וחתחתים בדרך וינאץ השקד
ויסתבל החגב ותפר האביונה כי הלך

ויתבקעון חלציך ויתבטלן
ככי פומך מלמטחן ויכלין
למלעס מיכלא ויתעמטמון
עיניך דמסתכלין בחרכי
רישך · וסגרו · ויחון רגלך
כבילין מלמהך לשוקא
ויעדי מלילך רעות מיכלא
ויהי מיתער משינתך
על עיסק קל עופא כאלו
על גנבא דאזלין בלילא

ויתפרקון ספוותך מלמימר שירתא · גם אף מן עוברין דהוו מן קדמת דנא תהי
דחיל למרכב יתהון ובגשיתא קבילא מסוגא באנפי נפשך למטור דם בעדן
מהלכך באורחא · ויתנפיין ריש שורהך מן קשישותא כשגלא ויתנפחון אקתלורי
רגלך ויתמנע מנך תשכבתא · ארום אתקריב אנשא למהך לבית קבורתיה ויקריין

רש"י

נחל אשכול

האדם אל בית עולמו וסבבו בשוק
הספדים: עד אשר לא ירחק חבל ירתק ק'
הכסף ותרץ גלת הזהב ותשבר כד
על המבוע ונרץ הגלגל אל הבור:
וישב העפר על הארץ כשהיה
והרוח תשוב אל האלהים אשר
נתנה: הבל הבלים אמר הקוהלת
הכל הבל: ויתר שהיה קהלת חכם עוד

מלבכיא מבעי לוה כספדיא
דמסחרין בשוקא למכתב ריין
חושבנך · עד דלא
יתאלם לישנך מלמללא · ותהי
רעוי עמא מלקרא לרישך ותתבר
מרירתך על כבדך וירפס
גופך בגו קבריך · וישב ויתוב
בשרך דאתברי מן עפרא על
ארעא היכמא דהוה מלקדמין
ורוח נשמתך תתוב למקם
בדינא קדם ייי דיהבה לך · הבל כד
אסתכל שלמה מלכא דישראל בהבלו דעלמא הדין ובהבלין דעבדין בני אנשא אמר
קהלת במימריה כולא הבלי · ויתר ויתיר מן כל בני אנשא הוה שלמה מלכא קהלת
חכים · ותוב הוה מאלף מנדעא ית עמא בית ישראל ומייתי לקבל חכימייא

נחל אשכול

רש"י

לִמַּד־דַּעַת אֶת־הָעָם וְאִזֵּן וְחִקֵּר תִּקֵּן מְשָׁלִים הַרְבֵּה׃ בִּקֵּשׁ קֹהֶלֶת לִמְצֹא דִּבְרֵי־חֵפֶץ וְכָתוּב יֹשֶׁר דִּבְרֵי אֱמֶת׃ דִּבְרֵי חֲכָמִים כַּדָּרְבֹנוֹת וּכְמַשְׂמְרוֹת נְטוּעִים בַּעֲלֵי אֲסֻפּוֹת נִתְּנוּ מֵרֹעֶה אֶחָד׃ וְיֹתֵר מֵהֵמָּה בְּנִי הִזָּהֵר עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין קֵץ וְלַהַג הַרְבֵּה

ובלש בספרי חכמתא ובריח נבואה מן קדם יי' תקין ספרי חכמתא ומתלין דסכלתנו סגיאין לחדא" בקש בעא שלמה מלכא דמתקרי קהלת בחכמתיה למידן דינין על דהוו ולא למעבד בלא קהלין בכן אתאמר ליה ברוח נבואה מן קדם יי' הא כבר איכתיב בספר אורייתא על ידוהי דמשה רבהון דישראל תקנין פתגמין ומהימנין על מימר פמליא יקום פתגם" דברי פתגמין דחכימין מתילין למסאבין ולמלבשין דאתרין דאנגיין לא פה חכמתא לקריבי מנדעא היכמא דמשא עיקה לתורתא ורבנן סהדרין מרי הלכתין ומדרשין דאתיהיבו על ידוי דמשה נביא דרעה בלחודוי ית עמיה בית ישראל במדברא במנא ובדבורנין" ויותר ויתיר מנהון ברי אזדהר למעבד

קהלת חכם" ואזן עשה אזנים לתורה כקופה שאין לה אזנים לאחוז בה ובא ועשה לה אזנים שתיקן עירובין לקיים שמירת שבת ותיקן נטילת ידים קיים לטהרה וגזר על השניות קיים לעריות: בקש קהלת כן לבו וחקר על הדבר ומצא" דברי חפץ הלכה למשה מסיני" וכתוב יושר זו תורה שבכתב ונביאים" דברי חכמים שעשו סייג לתורה וגזירות להרחיק האדם מן העבירה כגון אכילת קדשים עד האחר והם אמרו עד חצות וכן ועריות כמו כן" כדרבונות מה דרבן זה מכוין את הפרה לתלמיה כן דבריהם מכוונים את האדם לדרכי חיים" וכמשמרות נטועים מה מסמר זה קבוע אף דבריהם קבועים ומה נטיעה פרה ורבה אף דבריהם פרים ורבים למצוה בהם טועמי בעלי אסופות מסמרים יש להם גולגולת אסופה ונקה קרויה בלעז בן פידאו דומה לו לבבו" נתנו מרועה אחד כל דבריהם דברי אלהים חיים הוא אמרן ורועה אחד נתנן משה מפי הגבורה" ובמשמרות כתוב בשין שהתורה בכ"ד ספרים והמעגן משמרות כהונה ולויה" ויותר מהמה בני הזהר ויותר מיושר דברי אמת דברים הכתובים בספרים הנזכרים למעלה בני הזהר לשמור דברי חכמים ואם תאמר אם יש בהם צורך למה לא נכתבו עשות ספרים הרבה אין קץ אם באנו לכתוב לא הספקנו" ולהג הרבה יגיעת בשר

נחל אשכול

המשובות והספקות מצדיק ורשע ומוצא מצלא תיקון שכל אדם שיש בן יקורין או עניינים אחרים יצך אבל החכמים והם יגידו לו או יתפלל בעדו וז"ש כי את כל זה נתתי אל לבי ולבור את כל זה ולדרוש בכל הדרות או הדברים במקום כי אני רואה אשר הצדיקים והחכמים ועבדיה' שהם התלמידים כי כל אשר יעשה עבד לרבו חייב תלמיד לעשות לרבו כולם הם בידי האלהים שמ' ומשגיח עליהם וא"כ הכל יגיד להם גם אהבה גם שנאה אין יודע אדם והוא נבוך מה יעשה יעריך הכל לפניהם והם יגידו לו כי ענייני העה"ז אינם מובנים כי האדם יראה לעינים הכל כאשר לכל מקרה א' וכו' אבל החכמים יגידו או יתפללו עליו ויבטל מגזרתו וזהו ג"כ לך אכול בשמחה לחמך ואפשר לר תאו עפ' ההקדמה שכתבנו לעיל דתבלית ביאת האדם בעה"ז הוא שיזכה לחזות בנועם ה' ודאין האוכל דלאו דוקא בהיג לא מקבולו ובתורה ובמצות השכר הוא צדקה אך בשמרך ירים ראש נפש כי תשבע דשפיר חזי מגזין שדי וזה רמז לך אכול בעבור השמחה שתשמח בתורה ובתפלות ומצות לחמך בעבור השמחה יקרא לחמך ואינו בתורת צדקה ושתה בלב טוב בעבור הלב טוב

יְגִעַת בָּשָׂר׃ סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת־הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֶת־מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי־זֶה כָּל־הָאָדָם׃ כִּי אֶת־כָּל־מַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים יָבִא בְמִשְׁפָּט עַל כָּל־נֶעְלָם אִם־טוֹב וְאִם־רָע׃ סוף דבר

חזק

ספרי חכמתא סגי עד לית סוף ולמעסק בפתגמי אורייתא ולאסתכלא בכל אות בקרא" סוף פתגם דאתעביד בעלמא בגלא כולא עתיד לאתפרסמא ולאשתמעא לכל בני אנשא בכן קם ית מימרא דיי' הוי דחיל וית פקודוי הוי נטיר דלא למהב בסתרא ואין תחוב הוי זהיר למתב ארום כדין חזי למהוי אורח כל אנש: ארום ית כל עובדא יי' יעיל ליום דינא רבא ועתיד לפרסמא על פתגם דאתכסי מן בני אנשא אין טב ואין ביש" סוף דבר

בשר ואם להתלבט לקרוא חבילות יותר תמיה שאין הלב משיג יגיעה היא לבריות שאין להשיג ול"ל יאמר הואיל ולא אוכל לגמור המלאכה למה אתחיל: אף סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא מה שתוכל עשה ולבך לשמים: ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם כי לדבר זה נברא כל האדם" כי את כל מעשה אשר אדם עושה יביא האלהים במשפט ולכך נקוד מעשה פתוח והטעם למעלה לפי שאינו דבוק לשם: על כל נעלם אפילו על שוגג" אם טוב ואם רע אפילו נכשל במצות כגון נותן צדקה לעני בפרהסיא:

נשלם פירוש קהלת בעזרת אשר לו הממשלת:

נחל אשכול

טוב שלם ודבק בו ית' יען כי כבר רצה האלהים את מעשיך עתים ונרצה לו והיה שמחה ולב טוב להיות לך כח לעיון עיין בעי"ן ועוד יש רמז רת לך אכול בשמחה לחמך לאבל ומת כלה שם רמז טוב ללכ' ל בית אבל מלכת ל בית משתה ולכך זה בר"ת דקדים וזה אחרון בקה"ת"

ראה חיים עם אשה אשר אהבת וגו' למו' אשה זו תורה כמ"ש פ"ק דקידושין וכמ"ש פ' דיבמות שהתורה כמשלה לאשה יכול להתפרש כפשוטו דמי שעוסק בתורה הקב"ה מזמין לו פרנסתו כדכתיב ממרחק תביא לחמה הגם דאמרינן וכל תורה שאין עמה מלאכה וכו' מ"מ בדור יתום זה יש כמה וכמה ת"ח שאינם מתעסקים א"א בתורה ואכמ"ל ולדבר בזה רק על הרוב אנו רואים הקב"ה מושגחים ומרוממים עליהם בכבוד גדיבי עם ובפרט אם הוא לומד לשמה ויש לו שם וג"ש ראה חיים בחו"ש תעמוד חיים כרנסה וכבוד עם אשה היא התורה אשר אהבת כל ימי חיי הבלך ובכל גוה כי לעמת תור יה' מעוכב אשר נתן לך שנקראת תורתו כי היא חלקך בחיים הנצחיים ובעמלך אשר אתה עמל בעה"ז מהתורה הכל כמ"ש גדולה תורה וכו' ומיצא בר איש מסכן וגו' בפסקי תוספות פ"ד דנדרים פתבו וז"ל יצה"ט נתון במעי אמו שיודע כל התורה ובשעת לידה נכנס בו יצה"ר ואז מגרש היצה"ט עד שמתפקח ונכנס בו יצר הטוב עכ"ל ודייקי מדכתיב ומצא איש מסכן וחכם ולשון ומצא מוכח דהיה שם ודברי התוס' הנ"ל נעלמו מכמה אחרונים כמ"ש אני עני בקונטרס פני דוד פ' תולדות בס"ד וכפי דברי התוספות את"ש איש מסכן חכם דיודע התורה שלמד בבטן לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו דורשי רשומות אמרו כי לימין לב פיקודים אותיות לב הם אותיות אך ולשמאל לב כלומר אחר אותיות לב הם אותיות גם שם רמז דהחכם המעגבו עשן ו והוא עניו כאותיות אך אשר לימינו של לב והכסיל מרבה עצמו והוא גסה כאותיות גם שהוא ריבוי אחר לב לשמאלו עכ"ל ואפ' לומר בסגנון אחר דהחכם נראה בעיניו שאינו יודע כמו אותי' אך

לב שהוא מיעוטו כי מה שיודע הוא מועט בעיניו
והכסיל מה שיודע נראה בעיניו הרבה כמו
אותיות שאחר לב דהם אותיות קס ריבוי ועוד אפש'
לרמוז לב חכם לימינו שהוא אך לשון מיעוטו
שהוא מסתפק במועט כי כל היותר מזה הוא
מותרות קופות והחומר הבהמי וקימעך ומותר
האדם מן הבהמה ולב כסיל לשמאלו שהוא גם כי
על כל אשר לו גם לרבות והוא שבו בקברות
התאוה"

אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח וגו'
שמעתי מהרב מ"ו הישיש ר' הירש ז"ל
דאמרו פ"ק דמ"ק א"ר אלעאי אם רואה אדם שיצרו
מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וכו'
והמלך החכם בחכמתו להכי הוא דאתא וז"ש אם
רוח המושל תעלה עליך דהיינו היצה"ר לא תעשה
כר' אלעאי ללכת למקום שאין מכירין וכו' אלא
מקומך אל תנח ועסוק בתורה כי היא מבטלת
יצה"ר כי מרפא שהיא התורה ינוח חטאים גדולים
ומבטלת יצה"ר עכ"ד ואני הצעיר עודתי בזה
כמ"ש בקונטריס פקח דוד ד' ק"ט ע"ש"

ועשירים בשפל ישבו אפשר רמז הסך מ
מהפשט כמ"ש קרובה מתנת עניים
שמהפכת מדה"ד למדת רחמים וזה רמז בשפל
ר"ת בשכר לקט שכחה פאה ישבו יהיה להם ישוב
ויתמיד עושרם לא ימוטו לעולם"

אם ישך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון
כתוב בס' ל"ת לגורי האר"י ז"ל כי דע כי
ר"ת זה הפסוק אי הבל הבלי והעטרן כי בהיות
משה רבינו ע"ה הוא מבחינת הבל היה בלא
לחשורבור והוא ערל שפתים ולז נשכו הנחש כי
הרגו קין כי משרש נחש יצא צפע עמלק בגימ'
צפע והיה משרש הנחש ונחגר לעניין כי אז
בהיותו בלא לחש והיה חבל לדבר בעון שאמין
לזה נשכו הנחש אמנם כשחזר בבחינת משה
והיה בכל הוקנו ונאמר עליו מי שם פה לאדם
ונאמר פה אל פה אדבר בו ואז נעשה בעל
הלשון ואז אין יתרון לנחש לנושכו עוד כמקדם
אלא ע"פ ה' מת ומורד לשון פה פרקאות על
פניו בשעת פטירתו וזה נרמז בכתוב זה אי
הבל כשהיה הבל שהרגו קין ונאמר אי הבל כי
כי שלבו עלבון אי' מעדנות החיצונים הרמוזים
בבחינת י"א סממני הקטורת והוא רמוז אחד עשר
יום מחורב דרך הר שעיר אבל כשהיה בחי' הלוי
שהוא משה רבינו ע"ה אז לא היה לנוכח עליו
וקמץ לו דברי פי חכם חן שהוא משה רבינו
ע"ה בבח הדבור כמ"ש רז"ל על פסוק אלה
הדברים אשר דיבר משה ע"ש דברי הרב ז"ל"

לשחוק עושים לחם כתוב בס' ליקוטי תורה
הנז' והכסף יענה את הכל כבר
ידעת כי הוא היסוד והכסף הם החסדים שאין
ליסוד אלא החסדים והבן עכ"ל ואפשר לפי
פשוטו לשבח לפי שאמר בעצלתים ימך
המקרה ודרשוהו פ"ק דמגילה בשושן עצלות
שהיתה לישראל בימי המן לעסוק בתורה
נעשה שונאן מך מ"ש לז"א לשחוק לשמחה
להצלה מגזירה המן עושים לחם שחייבים
בסעודה בפורים שע"י משתה אחשורוש זה נעשה
ויין ישמח חיים שצריך לבסומי בפורים שהוא
מתנות לחיים והכסף יענה את הכל שצריך
מתנות לאביונים לכל הפושט ידו"

גם במדעך מלך אל תקלל בקהלת רבתי
דרשוהו כלפי מעלה גם במדעך מלך וכו'
מלכו של עולם ח"ו ע"ש ואפשר דהרז"ל דמחשבה
רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה אבל מחשבה
ע"ג הקב"ה מצרפה למעשה שנ' למען תפוש
את בית ישראל בלבם וז"ש גם במדעך אפי' במדעך
ובלבך במחשבה מלך אל תקלל ואם ח"ו יבא
לזה הוא צד ע"ג ומחשבה רעה בע"ג מצרפה
למעשה ובחדרי משכבך אל תקלל בפיך עשיר
כפשוטו דאתה עובר על ונשיא בעמך לא תאר
וטעם רש"י פי' כי עוף השמים כשוטה הנתונה
בך שקופה לעוף בשמים ואפשר לפרש ע"פ מ"ש
רבינו עיר וקדיש מהרח"ו חיים ויטאל ז"ל כי מה
שאנו אומרים היה הנפש כמ"ש הנפש החוטאת
והרוח רמוז לתורה ואה"כ הנפש היא החוטאת
והרוח אינו מעיד לפעמים חכם יחטא אבל
הנשמה אינה נכנסת בגוף האדם לא עומדת
בחוץ כמו צל אחד היא יכולה להעיד כי היא
רואה ושומעת הכל זהו תורף דבריו ואפשר
שזה רמז כי עוף השמים לנשמה שאינה

כרוח ונפש הנכנסים בתוך האדם אלא בנשמה
עומדת בחוץ ורואה ושומעת הכל ולכן היא
נמשלת לעוף השמים ותיבת השמים קימט
נשמה ואם בנפשך לומר דקי"ל אין אדם משים
עצמו רשע ואיך הנשמה יכולה להעיד וגם
למה שכתב רבינו מהרח"ו ז"ל דאין הנשמה
נכנסת בגוף האדם לא קרע מקרוב שפסול
לעדות ומה גם דהנשמה מתיחקת לנפש ורוח
והיא מחלק מדרגות אדם הנה לז"א ובעל
כנפים יגיד דבר כבר יש מעיד עדות שלם
שהוא המלאך המלוה אותו כמו שפי' רש"י ז"ל
ובר מן דין הרבה תשובות בדבר כמ"ש אני
איש הצעיר בספרי הקטן דברים אחדים ד' נ"ז
ומ"ש באורך"

שלח לחמך על פני המים וגו' תן חלק
לז' וגם לח' וגו' אני הדל כתבתי
כמה פעמים לז' וגם לח' בפסוקים או בספרי הקטן
דברים אחדים ד' נ"ו ודף נ"ה בס"ד לב דוד
ושמעתי משמעות רחשי הרב אבא מרדכי
זלה"ה הוא היה אומר בשם הרב הגדול מורי'
ורבינו שארינו כמהר"ר יצחק זאבי זלה"ה
בחו"ש ס' כל כתבי ד' קיט ע"ב ר' אבהו עבדי
ליה עגלא תלתא בחפוכי שבתא הוה אכיל
מנה כולייתא כי קבל אבימי בריה א"ל
למה לך כולי האי נשבוק כולייתא ממעלי
שבתא שבקוה ואתא אריא אכלה למחרו
שמצוה מן המובחר לעשות השבת ולחדש
וסועד מיוחד למוצאי שבת ולא להניח מעו"ש
וזה רמז שלמה בחכמתו תן חלק לז' שהוא
שבת קדש וגם לח' שהוא מ"ש צריך לתת חלק
מיוחד מחדש ולא סגי להניח מעו"ש כמו שעשה
אבימי שהניח כוליא מעו"ש ונמ כי לא תדע
מה יהיה רעה על הארץ על דאתא אריה
ואכלה לכוליתא עכ"ד והבן יקיר לי ואור
עיני גם הרב כמהר"ר ישעיה נר"ו פירש
[illegible] פק רבה דהגם דאיתא בקיאות
בקיבוצא דירחא עבדינן תרי יומי גזרה
מעשים שמרא ע"ש וז"ש תן חלק לז' ימי הפסח
וגם לשמונה שתעשה יום טוב שני והכתוב
והכתוב מדבר על הזמן הזה ודאי' ומאחר
שאמרת תן חלק לז' א"כ ידעינן בקביעא דירחא
ולמה צריך יו"ט שני לגולה כי לא תדע מה יהיה
ואפשר דאז יהיה שמד לכך צריך לעשות יו"ט ב
לגולה כי לא תדע מה יהיה רעה ולהבין אומרו
מה רעה דהול"ל אם רעה וכו' ואפשר דיתבן ז
דאפילו יהיה שמד לא ישכחו סוד העיבור
אמנם אפשר לא יבא ולא יהיה שמד שלום
מאד שישכחו וז"ש מה רעה ופי' מה אופן רעה
דאפשר דתהיה רעה שישכחו סוד העיבור ודוק"

שומר רוח לא יזרע וגו' לפי שמקודם אמר שלח
לחמך על פני המים וכו' והוא מדבר
בצדקה אמר בראות ליה ולמר בראות ליה כאשר
עין אדם ישית במימר קדישין ז"ל ואמרות טהורו'
המפורשים ויצר קמון בא בעקיפין ובטענו' כי
אין להוציא על הספק עד שיתברר לו שהוא עני
הגון ויראה לבבו ואם הוא ה"ה אם למגר לשמה
וכיוצא מקטיפי פרקי הלכות היצה"ר ודיני'
הבליות לכן החכם בחכמתו רמז לו שאם ישית
לבו לדברים אלו ימנע מהצדקה ומלהחזיק ביד
החכמים כי האדם אינו יכול לדעת אמיתות
הענינים ויבא ליכשל מאד והזהר בעניך כי
שומר רוח לא יזרע ורואה בעבים לא יקצור
כאשר אינך יודע וכו' וגורם רעה לעצמו
כן הוא במעשה הצדקה שאינו יכול לדעת
באמת וצריך לעשות וה' יזמין לו אנשים
הגונים וה"ה נאמנים והרב עיר וקדיש מהרח"
הכהן ז"ל פירש שומר רוח שהוא ממתין לעצת
היצה"ר שהוא רוח לא יזרע צדקה ורואה בעבים
עביות ובקשות טענותיו לא יקצור לפי חסד
והכתוב צוה זרעו לצדקה וקצרו לפי חסד ו
והרב האריך ע"ש

בבקר זרע את זרעך וגו' יש לדקדק דהול"ל
בבקר זרע ולערב אל תנח וגו' ואפשר
דרמז להשיא אשה לבנו קטון לפרקו ובני בנים
הרי הם כבנים וגדול המעשה וז"ש בבקר זרע
שתשיא את בנך בפרקו בנעור שאתה ג"כ רך
בשנים וז"ש בבקר ולערב אל תנח אתה בעצמך
תלבישה אשה ולהוליד בנים כמ"ש רז"ל ודוק
היטב" שמח בחור בילדותיך וגו' ודע כי
על כל אלה יביאך האלהים במשפט צריך
להבין מ"ש והלך בדרכי לבך ובמראי עיניך

ועוד אומרו ודע כי על כל אלה ודע יותר וכו'
למיותר כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט'
ואפשר להקדים מ"ש פ"ב דבתרא אבקש איוב
לפטור את כל העולם כולו מן הדין וכו' מגלי
אהדרו ליה חבריה דאיוב אף אתה תפר יראה
ותגרע שיחה לפני אל ברא הקב"ה יצה"ר ברא
לו תורה תבלין ופירש רש"י לפטור כל העולם
כולו מדינו של הקב"ה לומר שאנוסים הם מן
היצה"ר שברא וכו' ברא לו תורה תבלין שמבטל
הרהורי עבירה וכו' הילכך לאו אנוסים נינהו
איסולין להציל. עכמ"ה עכ"ל. ויש לחקור
דכיון דעבירה גוררת עבירה מאי היה לו
להקב"ה להעניש כי אם על העבירה ראשונה
אבל אח"כ כיון דעבירה גוררת עבירה
והבא ליטמא פותחין לו לא יענש על האחר
והיינו מורי הרב זלה"ה דקי"ל בא"מ סי' רצ"א
תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב הילכך
חייב על הכל עכ"ד. ואפשר דאיוב הוה סבר
דעבירה ראשונה פטור דאנוס ביד היצה"ר
ומכ"ש העבירות הנגררות וזה שיבולו ודין
דהעבירה ראשונה באה לו שפשע ולא עסק
בתורה דאם עסק בתורה אינו בא לידי עבירה
ואח"כ הוו תחלתו בפשיעה וסופו באונס וחייב
על הכל. ועוד נקדים מ"ש הרב כלי יקר דעיק'
טענת היצה"ר לאדם הוא שהנאות העולם הזה
ניכרות ונגלות החושה לעינין אך טובות העה"ב
בנופלא ובמכוסה והוא הרוצה לעקר ידחיק
עדיין ומ"ש ותרא האשה וכו' וכי תאוה הוא
לעינים שהוא גלוי לעינים וזה כל פרתויי
הקטנה ועתה נבא קרא מקרא מעורבות
היצה"ר שמח בחור בילדותיך כי הם דברי היצה"ר
כמ"ש רז"ל המפתה ואונס לאדם בטענותיו כי
יחום על בחרותו בחרותו וילדותו שאינם
חוזרים וכיון שהוא אנוס בתחילה אח"כ והלך
בדרכי לבך ממילא הלך בדרכי לבך שהוא
היצה"ר כי עבירה גוררת עבירה ובמראה עיניך
ע"ד וכי תאוה הוא לעינים כאמור ונמצא דיצא
לטעון טענו אחר הוא דבתחילה פטור שהוא
באונס מסיבת הבחרות והילדות ואח"כ ממילא
הולך אחר התאוות ולמראה עיניו שאפוטו והוא

פטור דכך היא המדה עבירה גוררת עבירה והוא
שהיה איוב רוצה לפטור את כל העולם מן הדין
לז"א ודע שאונן והתבונן והבן בידיעה שאתה
פושע שיכול ללמוד ותבטל והגם אח"כ היה
באונס לפי דעתך הו"ל תחילתו בפשיעה וסופו
באונס חייב ומ"ש כי על כל אלה דייקא בין על ראשו'
בין על הנגררות יביאך במשפט דידוע דמי
שתחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב׃
והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך בל"ת
כ' הפלג"א לדבר על פסוק זה בהמרור
עון הכעס שמחליף נפשו בנפש קטנה' וכל
המצות והלימוד אשר פעל ועשה נאבד הכל
ואם יתחיל מחדש לתקן לעשות מצות וללמוד
תורה להפלג"א כשיתכעס עוד ילך הכל ואין לו
תקנה עד שיקבל שלא לכעוס ויקיים מ"ש באורך
ואפשר במ"ש הרב באר שבע בחיבורו צדה
לדרך על פסוק מדבר שקר תרחק דהול"ל לא תדבר
שקר אמנם יען כל העולם מלא שקר הוא צוה
הנא צוה להתרחק ממנו ומ"ש מדבר שקר תרחק
עכ"ד וכיוצא בזה אפשר דיען כל המדות רעות
הם באות מצד יסודות החומר וטבעו יקח האש הוא
להתכעס לכן אמר והסר כעס מלבך דהכעס הוא
מגזומן בחומר ואתה התגבר ותקידנו והעבר רעה
מבשרך כי הכעסן חיין אינם חיים וגורם גם לעצמו
וגם בשרו בעה"ז וישלוט בו גיהנם הנקרא רעה לכן
אמר והעבר רעה כולל גיהנם ורעת העולם הזה
מבשרך׃
וזכור את בוראך בימי בחורותיך וכו' כי הוא
העיקר הגדול וכמש"ה הוא ישופך ראש
שאם בתחלת ימי האדם יתגבר על יצרו נכרתו
ליצה"ר ומ"ש וזכור את בוראך בימי בחורותיך
באין בתחלה וכמ"ש מפנק מנוער עבדו וכו'
ועמ"ש אחי הרב ז"ל בבכא דף מ"א ע"ב ע"ש באורך׃
ויותר שהיה קהלת חכם עוד למד דעת את העם
וגו' פי' הרב מהר"י חאגיז ז"ל במ"ע פ"ק
דעירובין גלוי וידוע לפני הקב"ה שאין בדורו של
ר' מאיר כמותו ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו
מפני שלא ירדו חכמים על סוף דעתו שהיה
אומר מ"ט פנים בטהור ומ"ט שאינו טהור ומעשה
לפי זה מי שהוא חכם גדול חריף ומפולפל
אינו יכול ללמוד תלמידים שאינם יכולים להבין
דברין

דברין ולעמוד על סוף דעתו כמו שאירע לר' מאיר
כי בעבור היותו חכם גדול ומראה פנים לכל צד
אין הלבה כמותו ועתה יש ק"ו דגם שלמה המלך
שנ' בו ויחכם מכל האדם כן הוא שלא היה יכול
ללמד לאחרים עכ"ז עוד נתחכם לעשות אופן
ללמד דעת את העם והיינו שבחכמתו עשה
המשלים אזן יחקר ותקן משלים הרבה ועי"ז
נפקחו עיני העם ולמדו ממנו׃
ויותר מהמה בני הזהר וגו' כי את כל מעשה וגו'
שמעתי ממורינו הרב המופלא קב"א
ומשפטים מהר"י הכהן זלה"ה דבמ"ש ספיקא דרבנן
לקולא הילך הרב מופת הדור מהר"א לפנאדרי ז"ל
דברבר שיש בו מעשה אף בדרבנן אזלינן לחומרא
והנה רז"ל אמרו ויותר מהמה בני הזהר בדברי
סופרים יותר מדברי תורה ושמא תאמר אכ"ב כי זכי
דאמרינן ספיקא דאורייתא לחומרא ה"נ ספק' דרבנן
לחומרא לז"א לא כי את כל מעשה בדבר שיש
בו מעשה גם בדרבנן אין להקל כי האלהים יביא
במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע והוא ספיקא
דרבנן אם הוא מעשה אז יבא במשפט דצריך
להחמיר במעשה אבל בלא מעשה ספק' דרבנן
לקולא וצריך תמיד לשקול הדברים במאזנים לעלות
כל הכתוב לחיים׃

אֶלֶף כָּסֶף׃ כַּרְמִי שֶׁלִּי לְפָנָי הָאֶלֶף
לְךָ שְׁלֹמֹה וּמָאתַיִם לְנֹטְרִים אֶת פִּרְיוֹ׃

אתא ירבעם בר נבט ופלג עמיה
מלכותיה דבר מן ידוי עשר
שבטין על מימר פתגמי אחיה

וַיְהִי והוה

א בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים וַיְהִי רָעָב
בָּאָרֶץ וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה
לָגוּר בִּשְׂדֵה מוֹאָב הוּא וְאִשְׁתּוֹ
וּשְׁנֵי בָנָיו׃ וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ
וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נָעֳמִי וְשֵׁם שְׁנֵי בָנָיו
מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן אֶפְרָתִים מִבֵּית לֶחֶם
יְהוּדָה וַיָּבֹאוּ שְׂדֵי מוֹאָב וַיִּהְיוּ שָׁם׃
וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נָעֳמִי וַתִּשָּׁאֵר
הִיא וּשְׁנֵי בָנֶיהָ׃ וַיִּשְׂאוּ לָהֶם נָשִׁים

ביומי נגיד נגידיא והוה כפן
תקיף בארעא דישראל׃ עשרה
כפנין תקיפין אתגזרו מן שמיא
למהוי בעלמא מן יומא
דאתברי עלמא עד דייתי מלכא
משיחא לאוכחא בהון דיירי
ארעא׃ כפנא קדמאה ביומי אדם׃
כפנא תניינא ביומי למך׃ כפנא
תליתאה ביומי אברהם׃ כפנא רביעאה
ביומי יצחק׃ כפנא חמישאה ביומי
יעקב׃ כפנא שתיתאה ביומי בועז
דמתקרי אבצן צדיקא דמן בית
לחם יהודה׃ כפנא שביעאה ביומי
דוד מלכא דישראל׃ כפנא תמינאה ביומי אליהו נביא׃ כפנא תשיעאה ביומי אלישע בשומרון׃ כפנא
עשיראה עתיד למהוי׃ לא כפנא למיכל לחמא ולא צחותא למשתי מיא אלהין למשמע פתגמי
נבואה מן קדם יי׃ וכד הוה כפנא ההוא תקיף בארעא דישראל נפק גברא רבא מן בית
לחם יהודה׃ ואזל למידר בחקלא דמואב הוא ואתתיה ותרין בנוהי׃ ושום גברא
אלימלך׃ ושום אתתיה נעמי׃ ושום תרין בנוהי מחלון וכליון אפרתין רבנין מן בית לחם
יהודה ואתו עד חקלא דמואב והוון תמן רופילין׃ ומית אלימלך בעלה דנעמי ואשתארת
היא ארמלא ותרין בנהא יתמין׃ ועברו על גזירת מימרא דיי ונסבו להון

רש״י

ויהי בימי שפטו השופטים לפני מלך שאול שהיו הדורות מתפרנסים ע״י שופטים ובימי אבצן היה שאמרו רבותינו אבצן
זה בועז׃ וילך איש עשיר גדול היה ופרנס הדור ויצא מארץ ישראל לחוצה לארץ מפני צרות העין שהיתה עינו צרה בעניים
הבאים לדוחקו לכך נענש׃ אפרתים חשובים וכן בן תחו בן צוף אפרתי׃ אבנר ... מלך
מואב את בתו למחלון ... רות בת עגלון היתה׃ אפרתים בית לחם קרויה אפרת׃ איש נעמי למה
נאמר מכאן אמרו אין איש מת אלא לאשתו׃ גם שניהם מתו גם בתחלה לקו בממונם ומתו גמליהם ומקניהם ואח״כ
מתו

נחל אשכול

ויהי בימי שפטו השופטים להשובה ...
... ויהי רעב בארץ ...
...
ויהי בימי שפוט השופטים ... ויהי רעב בארץ׃ אפרתים מבית לחם יהודה ...
... גדולים ובידם למחות
... מבית לחם יהודה׃ עכ״ל